

Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde
Sektör Rehberleri

Kırmızı Et ve Süt Sektörleri

6 9 0 4 1 2 5 4 2 8 5

Avrupa İşletmeler Ağı
İ S T A N B U L

**enterprise
europe
network**
Avrupa İy Desteği Yanınızda

İSİO
İSTANBUL
SANAYİ ODASI

7 6 2 4 1 0 8 7 6 0 0 2 4 7 2 7 8

Bu kitapçık Avrupa Komisyonu tarafından desteklenen Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi faaliyetleri çerçevesinde Eurohorizons Danışmanlık firmasına hazırlanmıştır. Bu broşürde yer alan bilgiler firmaları bilgilendirme amacıyla derlenmiş olup, Avrupa Komisyonu ve İstanbul Sanayi Odası'nın görüşlerini yansıtmaz.

Aralık 2010, İstanbul
İstanbul Sanayi Odası Yayınları No: 2010/20
ISBN: 978-9944-60-799-5 (BASILI)
ISBN: 978-9944-60-800-8 (ELEKTRONİK)
Sertifika No: 13750

**Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi
İstanbul Sanayi Odası**

Meşrutiyet Cad. No:62 34430 Tepebaşı İstanbul
Tel: 212 292 21 57
Faks: 212 293 55 65

Kapak ve iç sayfa grafik tasarım

Kertenkele
Karanfil Caddesi Mor Karanfil Sokak No: 6 Levent İstanbul
Tel: 0212 324 18 78
Faks: 0212 324 68 63

Baskı

As Matbaacılık Reklam Ambalaj San. ve Dış Tic. Ltd. Şti.
Matsit Yüzyıl Matbaa Sit. 4.Cad. No:92 Bağcılar / İstanbul
Tel: 0212 429 49 29
Faks: 0212 429 49 29



AVRUPA BİRLİĞİ'NE UYUM SÜRECİNDE SEKTÖR REHBERLERİ

KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİ

Bu çalışma Avrupa İşletmeler Ağı Projesi kapsamında İstanbul Sanayi Odası için Eurohorizons Danışmanlık tarafından hazırlanmıştır.

Aralık 2010





İstanbul Sanayi Odası olarak Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde KOBİ'lerin öncelikli olarak desteklenmesi gerektiği düşüncesindeyiz. Odamız bünyesinde faaliyet gösteren Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi, çalışmalarını, KOBİ'lerimizi AB mevzuatına uyum kapsamında üretim süreçlerini etkileyebilecek değişiklikler konusunda bilgilendirme amacıyla yürütmektedir.

Bu çerçevede, Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezimizin, "Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Sektör Rehberleri" başlığı altında hazırladığı kitapçıklar, firmalarımıza tüm AB mevzuatını anlatmaktan çok, doğru bilgiye ulaşmalarında ve Türkiye'nin AB'ye uyum sürecinde kaydettiği aşamaları takip edebilmelerinde bir kaynak olma amacını taşımaktadır. Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezimizin internet sitesinde de (www.aia-istanbul.org) yayınlanacak ve düzenli olarak güncellenecek olan yayınlarımız, özellikle Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de gerçekleştirilen, sektöre ilişkin mevzuat değişikliklerinin takibinde firmalarımıza yol gösterecektir.

Sektörel rehberlerimizden "Kırmızı Et ve Süt Sektörleri Sanayi" kitapçığımızı firmalarımızın bilgisine sunuyor ve AB'ye uyum sürecinde yürüttükleri çalışmalarında faydalı olmasını diliyoruz.

C. Tanıl KÜÇÜK
Yönetim Kurulu Başkanı
İstanbul Sanayi Odası



I. AB'DE VE TÜRKİYE'DE KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİ	07
1. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİ NASIL TANIMLANIYOR?	07
2. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNİN AB'DEKİ YERİ NEDİR?	07
3. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ YERİ NEDİR?	08
II. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNE İLİŞKİN AB MÜKTESEBATI	10
4. SEKTÖREL DÜZENLEMELER AB MÜKTESEBATININ HANGİ BAŞLIKLARI ALTINDA YER ALIYOR?	10
5. HANGİ AB DÜZENLEMELERİ BAĞLAYICI?	11
II.1. ORTAK PİYASA DÜZENİ	11
6. AB KIRMIZI ET, SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ PİYASALARINI NASIL DÜZENLİYOR?	11
7. KIRMIZI ET SEKTÖRÜNDE KARKASLAR NASIL SINIFLANDIRILYOR?	11
8. SEKTÖREL PİYASA MÜDAHALE MEKANİZMALARI NASIL İŞLİYOR?	12
9. SEKTÖREL REFERANS VE MÜDAHALE FİYATLARI NASIL BELİRLENİYOR?	12
10. DEVLET MÜDAHALESİ İLE SATIN ALINAN ÜRÜNLER NASIL DEĞERLENDİRİLİYOR?	13
11. SEKTÖREL ÖZEL DEPOLAMA YARDIMLARI UYGULANIYOR MU?	13
12. İSTİSNAİ MÜDAHALELERE NE ZAMAN BAŞVURULUYOR?	14
13. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİ KOTA UYGULAMASINA TABİ Mİ?	14
14. KOTA SİSTEMİNDE, ÜRETİCİLERDEN SÜT ALAN İŞLETMELERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	15
15. ORTAK PİYASA DÜZENİNDE SÜT SEKTÖRÜNE ÖZEL UYGULAMALAR VAR MI?	16
16. PİYASA MÜDAHALELERİ AZALTILIYOR MU?	16
17. SEKTÖRDE PAZARLAMA STANDARTLARI NASIL DÜZENLENİYOR?	16
18. KIRMIZI ET SEKTÖRÜNE YÖNELİK PAZARLAMA STANDARTLARI NELER?	17
19. SÜT SEKTÖRÜNE YÖNELİK PAZARLAMA STANDARTLARI NELER?	18
20. TÜRKİYE AB'NİN ORTAK PİYASA DÜZENİNE UYUMLU MU?	19
II.2. DOĞRUDAN DESTEKLER	19
21. AB ÇİFTÇİLERE YÖNELİK DOĞRUDAN DESTEKLERİ NASIL DÜZENLİYOR?	19
22. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNE ÖZEL DESTEKLER UYGULANIYOR MU?	20
23. DOĞRUDAN DESTEKLERDE REFORM İHTİYACI NEDEN KAYNAKLANIYOR?	21
24. TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL DESTEKLER AB'YE UYUMLU MU?	21
II.3. GIDA GÜVENLİĞİ KURALLARI	22
II.3.1. HAYVANLARIN TANIMLANMASI VE KAYIT ALTINA ALINMASI	22
25. SIĞIR CİNSİ HAYVANLAR NASIL KAYIT ALTINA ALINIYOR?	22
26. SIĞIR ETLERİ NASIL ETİKETLENİYOR?	22
27. KOYUN VE KEÇİ CİNSİ HAYVANLAR NASIL KAYIT ALTINA ALINIYOR?	23
28. TÜRKİYE AB'NİN HAYVAN KİMLİK VE KAYIT SİSTEMİNE NE KADAR UYUMLU?	24
II.3.2. BİYOLOJİK GÜVENLİK KURALLARI	25
II.3.2.1. HİJYEN KURALLARI	25
29. İŞLETMELER HANGİ GENEL HİJYEN KURALLARINA TABİ?	25
30. İŞLETMELERİN ET VE SÜT ÜRÜNLERİNE YÖNELİK ÖZEL HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	26
31. İŞLETMELERİN KIRMIZI ETE YÖNELİK ÖZEL HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	26
32. KESİM HANELERİN HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	26
33. PARÇALAMA TESİSLERİNİN HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	27
34. KIYMA, ET KARIŞIMLARI VE MEKANİK OLARAK AYRILAN ETLERE YÖNELİK HİJYEN KURALLARI NELER?	28
35. ÇİĞ SÜTE YÖNELİK ÖZEL HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	29
36. SÜT ÜRÜNLERİNE YÖNELİK ÖZEL HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?	29
37. ET VE SÜT SEKTÖRLERİNDE RESMİ HİJYEN KONTROLLERİ NASIL YAPILIYOR?	30
38. TÜRKİYE AB'NİN HİJYEN MEVZUATINA UYUMLU MU?	31



II.3.2.2. HAYVAN HASTALIKLARI	32
39. AB'DE HAYVAN HASTALIKLARININ KONTROLÜNE İLİŞKİN TEMEL KURALLAR NELER?.....	32
40. AB, HAYVAN HASTALIKLARININ KONTROLÜNE DAİR ÖZEL KURALLAR UYGULUYOR MU?.....	33
41. AB'DE HAYVAN HASTALIKLARI BİLDİRİM SİSTEMİ NASIL İŞLİYOR?.....	34
42. TÜRKİYE HAYVAN HASTALIKLARININ KONTROLÜNE İLİŞKİN AB MEVZUATINA UYUMLU MU?.....	35
II.3.2.3. İRRADYASYON UYGULAMASI	35
43. AB GIDALARDA İRRADYASYON UYGULAMASINI NASIL DÜZENLİYOR?.....	35
44. TÜRKİYE GIDALARDA İRRADYASYONA İLİŞKİN AB MEVZUATINA NE KADAR UYUMLU?.....	36
II.3.3. KİMYASAL GÜVENLİK KURALLARI	36
45. KIRMIZI ETLERDEKİ HORMONLAR NASIL DÜZENLİYOR?.....	36
46. KIRMIZI ET VE SÜT ÜRÜNLERİNDEKİ KALINTILAR NASIL İZLENİYOR?.....	37
47. KIRMIZI ET VE SÜT ÜRÜNLERİNDEKİ BULAŞANLAR NASIL DÜZENLİYOR?.....	38
48. KIRMIZI ET VE SÜT ÜRÜNLERİNDEKİ PESTİSİT KALINTILARI NASIL DÜZENLİYOR?.....	39
49. ET VE SÜT ÜRÜNLERİNDE KULLANILAN KATKI MADDELERİ VE AROMALAR NASIL DÜZENLİYOR?.....	39
50. TÜRKİYE AB'NİN GIDALARDA KİMYASAL GÜVENLİK MEVZUATINA NE KADAR UYUMLU?.....	39
II.3.4. HAYVAN REFAHI	40
51. ÇİFTÇİLİK FAALİYETLERİNE YÖNELİK HAYVAN REFAHI KURALLARI NELER?.....	40
52. NAKİL İŞLEMLERİNE İLİŞKİN HAYVAN REFAHI KURALLARI NELER?.....	41
53. KESİMHANELERDE UYULMASI GEREKEN HAYVAN REFAHI KURALLARI NELER?.....	41
54. TÜRKİYE, HAYVAN REFAHINA İLİŞKİN AB MEVZUATINA NE KADAR UYUMLU?.....	42
II.4. KALİTE POLİTİKASI	42
55. AB'NİN KALİTE POLİTİKASI KAPSAMINDA ET VE SÜT ÜRÜNLERİ NASIL TESCİL EDİLİYOR?.....	42
56. GELENEKSEL ÖZELLİKLİ ÜRÜNLER NASIL KORUNUYOR?.....	43
57. COĞRAFI İŞARETLER NASIL TESCİL EDİLİYOR?.....	44
58. TÜRKİYE COĞRAFI İŞARETLERE İLİŞKİN AB MEVZUATINA NE KADAR UYUMLU?.....	45
59. AB ORGANİK ÜRÜNLERİN ÜRETİM VE TİCARETİNİ NASIL DÜZENLİYOR?.....	45
60. ORGANİK ÜRÜN SERTİFİKASI NASIL ALINIYOR, ETİKETLEME KOŞULLARI NELER?.....	46
61. TÜRKİYE ORGANİK ÜRÜNLERE İLİŞKİN AB MEVZUATINA UYUMLU MU?.....	47
II.5. DIŞ TİCARET	47
62. AB KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNDE DIŞ TİCARETİ NASIL DÜZENLİYOR?.....	47
63. AB HAYVANSAL KAYNAKLI ÜRÜN İTHALATINI NASIL DÜZENLİYOR?.....	47
64. KIRMIZI ET SEKTÖRÜNDE ÜRÜNLERE ÖZEL İTHALAT KURALLARI VAR MI?.....	48
65. SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ İTHALATINA İLİŞKİN KURALLAR NELER?.....	49
66. TÜRKİYE AB'YE ET VE SÜT ÜRÜNLERİ İHRAÇ EDEBİLİYOR MU?.....	49
67. TÜRKİYE AB'DEN ET VE SÜT ÜRÜNLERİ İTHAL EDİYOR MU?.....	50
II.6. ÇEVRE	51
68. ENTEGRE KİRLİLİĞE İLİŞKİN KURALLAR KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNİ NASIL ETKİLİYOR?.....	51
69. TÜRKİYE ENTEGRE KİRLİLİĞİN ÖNLENMESİ VE KONTROLÜNDE AB'YE UYUMLU MU?.....	52
70. ENDÜSTRİYEL EMİSYONLARA İLİŞKİN TASLAK AB DÜZENLEMESİ NE GETİRİYOR?.....	52
71. ATIKSU YÖNETİMİ KONUSUNDA ET VE SÜT İŞLETMELERİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?.....	53
72. TÜRKİYE ATIKSU YÖNETİMİNE İLİŞKİN AB DÜZENLEMESİNE NE KADAR UYUMLU?.....	54
III. KATILIM MÜZAKELERİNDE GEÇİŞ SÜRELERİ	54
73. AB'NİN YENİ ÜYELERİ SEKTÖRÜ İLGİLENDİREN GEÇİŞ SÜRELERİ ALDILAR MI?.....	54
EK I: ULUSAL SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ KOTALARI	57
KAYNAKÇA	58





1. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİ NASIL TANIMLANIYOR?

Kırmızı et ve süt sektörleri; et ve süt ürünleri üretiminde kullanılan hayvanları yetiştiren çiftçiler, çiftçi kooperatifleri ve kesimhaneler ile ürünlerin dağıtım ve pazarlama süreçlerine dahil olan tüm işletmeleri kapsıyor. Ürün bazında değerlendirildiğinde, her iki sektörü de, işlenmemiş ve işlenmiş ürünler olmak üzere iki kategoriye ayırmak mümkün. İşlenmemiş kırmızı etler: taze et, kıyma, parçalanmış et, işlenmemiş bağırsak, mide ve mesane; işlenmiş kırmızı etler: jambon, salam, sosis, işlenmiş bağırsak, mide ve mesane gibi ürünlerden oluşuyor. Süt sektörü ise, işlenmemiş “çiğ süt”ün yanı sıra, ısıtılmış işlem görmüş süt, süt tozu, tereyağı, peynir ve yoğurt gibi birçok işlenmiş süt ürününü kapsıyor.

“Kırmızı et”in tanımı ise farklı kaynaklara göre değişkenlik gösterebiliyor. Ancak, genel olarak, sığır, dana, koyun, keçi ve at cinsi hayvanlardan elde edilen etin “kırmızı et”; tavuk, domuz ve tavşan etinin ise “beyaz et” kategorisine girdiğini söylemek mümkün. Bununla birlikte, ördek ve kaz etinin “kırmızı et”,

sığır cinsi de olsa buzağı gibi yavru hayvanlardan elde edilen belirli etlerin ise “beyaz et” olarak değerlendirildiği kaynaklara rastlamak da mümkün. Bu çalışmada, kırmızı et sektörü, sığır, dana, koyun ve keçi etinden elde edilen işlenmemiş ve işlenmiş ürünleri kapsayacak şekilde ele alınıyor.

Süt sektörü ise, inek sütünün yanı sıra, manda, koyun, keçi ve diğer hayvanlardan elde edilen süt ve süt ürünlerini de kapsıyor. Çalışmada, “süt sektörü” ifadesi tüm hayvan cinslerinden elde edilen süt ve süt ürünlerini içerirken, ele alınan düzenleme ya da düzenleme hükümlerinin, yalnızca belirli hayvanlardan elde edilen süt ve süt ürünlerini ilgilendirdiği durumlarda, söz konusu hayvan cinsi spesifik olarak belirtiliyor.

2. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNİN AB'DEKİ YERİ NEDİR?

Kırmızı et ve süt sektörleri, AB tarımı ve gıda sanayiinde oldukça önemli bir yere sahip. AB'nin tarımsal üretim verileri değer cinsinden incelendiğinde, tüm ürün grupları arasında, inek sütü üretiminin 38,6 milyar \$ ile ilk sırayı, sığır



eti üretiminin ise yaklaşık 17,2 milyar \$ ile 3. sırayı aldı dikkat çekiyor.¹ Her iki sektör de, AB ekonomisine sağladıkları katkının yanı sıra, üye devletlerin kırsal alanlarındaki sosyal yapılarının korunması ve geliştirilmesi açısından da büyük önem taşıyor.

AB'nin **kırmızı et** üretiminde ilk sırada, siğir cinsi hayvanlar yer alıyor. Eurostat'ın 2009 yılı verilerine göre, AB'nin toplam siğir eti üretimi 7,72 milyon ton düzeyinde.² Bu rakamla AB, dünya siğir eti üretiminde, ABD ve Brezilya'nın ardından 3. sırada geliyor. AB'nin koyun ve keçi eti üretimi ise yaklaşık 808 bin ton düzeyinde.³ Kırmızı et ticaretinde net ithalatçı konumunda olan AB'nin, üçüncü ülkelere yönelik siğir eti ihracatı 290,9 bin ton ile sınırlıken; ithalatı 394,4 bin tonu buluyor. Koyun ve keçi etinde ise, 8,6 bin tonluk ihracat ile 269,8 bin tonluk ithalat verileri arasındaki fark, çok daha belirgin bir dış ticaret açığına işaret ediyor.⁴

AB'nin kişi başına yıllık kırmızı et tüketimi ise, 16,6 kg'ı dana ve siğir, 2,4 kg'ı koyun ve keçi eti olmak üzere, 19 kg düzeyinde. Bu verilerle kırmızı et sektörü, AB'de kişi başına yıllık et tüketiminde, domuz (42 kg) ve kümes hayvanlarının (23,1 kg) ardından üçüncü sırada yer alıyor.⁵

Süt ve süt ürünleri sektöründe ise, AB, çiğ süt üretimindeki dünya liderliği ile ön plana çıkıyor. AB'nin yıllık inek sütü üretimi 150 milyon ton düzeyinde.⁶ Bu rakam, 578,5 milyon tonluk dünya üretiminin yaklaşık %26'sına karşılık geliyor. Dünya sıralamasında AB'yi, sırasıyla 86,2 ve 44,1 milyon tonluk üretimleri ile ABD ve Hindistan izliyor. Dünyada üretilen sütün %84'ü inek; %13'ü manda, %2'si koyun, %1'i ise keçiden elde ediliyor. %90'a yakını Hindistan ve Pakistan tarafından

gerçekleştirilen dünya manda sütü üretiminde, AB ülkelerinden İtalya, 200 bin tonluk üretimi ile öne çıkıyor. Avrupa'da, koyun, keçi ve diğer hayvanlardan ise, 4,5 ila 5 milyon ton arasında süt elde edildiği tahmin ediliyor.⁷

AB'de üretilen sütün %85'i işlenerek çeşitli süt ürünleri yapımında kullanılıyor. Bunların başında, yıllık üretimi 8,7 milyon tonu bulan peynir çeşitleri geliyor. AB'de en fazla üretilen diğer süt ürünleri ise, işlenmiş içme sütü, tereyağı, yağlı/yağsız süt tozu, kazein ve yoğurt gibi ürün gruplarından oluşuyor. AB süt ve süt ürünleri sektörü, dünya piyasalarında da oldukça önemli bir yere sahip. AB'nin küresel süt ürünleri ihracatındaki payı, peynirde %35,6, konsantre sütte %33,7, tam yağlı süt tozunda %25,6, tereyağında %19,8, yağsız süt tozunda %15,6 düzeyinde.⁸ AB'nin kişi başına yıllık içme sütü tüketimi ise 89 kg.⁹

3. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNİN TÜRKİYE'DEKİ YERİ NEDİR?

Türkiye'de **kırmızı et** üretimi, esas olarak, siğir, koyun, keçi ve mandadan sağlanıyor. 2009 yılında, bir önceki yıla göre %14,5 oranında azalarak toplam 412,6 bin ton olarak gerçekleşen kırmızı et üretiminde, ilk sırada siğir eti yer alıyor (kesilen 1,5 milyon baş, üretilen 325,3 bin ton et). Bunu, sırasıyla koyun (kesilen 4 milyon baş, üretilen 74,6 bin ton et); keçi (kesilen 606 bin baş, üretilen 11,7 bin ton et) ve manda (kesilen 4,9 bin baş ve üretilen 1005 ton et) izliyor.¹⁰ Bununla birlikte, sektör temsilcileri, Türkiye'nin kırmızı et üretiminin önemli bir bölümünün kayıt dışı olduğuna dikkat çekiyor.

Sektörün dış ticaretinde, konserve, hazırlanmış et, sos vb. ürünler ön plana çıkıyor (Tablo-1). Türkiye'nin yıllık kırmızı et tüketimi ise, kişi başına yaklaşık 5,8 kg düzeyinde. AB'deki

(1) Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü İstatistikleri (FAOSTAT) 2008 yılı verileri

(2) Bu rakam, çiftlik ve kesimhanelerde kesildikten sonra, eti insan tüketimine uygun bulunan siğir cinsi hayvanların karkas ağırlığını ifade ediyor.

(3) Kesimhane veya başka bir yerde kesilen ve eti insan tüketimine uygun bulunan koyun (kuzu dahil) ve keçilerin karkas ağırlığı.

(4) Dış ticaret verileri, AB'nin Mart 2010'da yayımladığı "AB'de Tarım - İstatistik ve Ekonomik Bilgiler 2009" raporuna dayanıyor. Raporun AB ile üçüncü ülkeler arasındaki siğir eti ticaretine ilişkin verileri AB-27, koyun ve keçi eti ticaretine ilişkin verileri ise AB-25'i (Bulgaristan ve Romanya hariç) kapsıyor.

(5) Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü 2008 yılı verileri

(6) Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü İstatistikleri (FAOSTAT) 2008 yılı verileri

(7) Manda, koyun ve keçi sütü üretimine ilişkin veri ve tahminler, Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri Sanayicileri Derneği'nin "Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi Raporu"na dayanıyor.

(8) 2008 yılına ilişkin, Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü, DTÖ ve FAO verileri

(9) Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri Sanayicileri Derneği, "Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi Raporu"

(10) TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2009



kırmızı et tüketiminin 1/3'ünden de az olan bu oran, 2008 verilerine kıyasla %14,5'lik bir düşüşe işaret ediyor.¹¹

Tablo-1

Kırmızı Et İhracat ve İthalat Verileri (2009)

Ürün Grubu	İhracat		İthalat	
	Dolar	Miktar(Kg)	Dolar	Miktar(Kg)
Siğir eti	604.656	61.426	0	0
Koyun ve keçi eti	50.309	5.335	0	0
Kırmızı et ürünleri ¹²	16.798.709	5.617.213	536.308	253.631

Kaynak: Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği (SETBİR)

Süt sektöründe, Türkiye, yaklaşık 12,2 milyon tonluk üretimi ile, dünyanın 15. süt üreticisi konumunda. Türkiye'de üretilen sütün %92'si inek, %6,1'i koyun, %1,7'si keçi, %0,26'sı mandadan elde ediliyor. En fazla üretilen süt ürünleri ise, peynir, yoğurt, içme sütü ve tereyağı.

Süt ve süt ürünleri sektörünün dış ticaretinde, yılda yaklaşık 87,8 milyon Dolar'lık ihracat değeri ile, peynir ve lor ürünleri ön plana çıkıyor. Sektörün ihracatında başı çeken diğer ürün grupları; dondurma, konsantre edilmemiş süt ve krema, yayıkaltı süt, yoğurt ve peyniraltı suyu. En fazla ihracat yapılan ülkeler ise, Kuveyt, Suudi Arabistan, Irak, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suriye gibi Orta Doğu ülkeleri ile başta Azerbaycan olmak üzere Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri. Sektörün en fazla ithal ettiği ürünler, süt tozu, krema, tereyağı ve peynir. En çok ithalat yapılan ülkeler ise, Ukrayna, KKTC, ABD, Fransa, Hollanda, Yeni Zelanda, Danimarka ve İtalya. Sektörün, sırasıyla 136 ve 133 milyon dolar değerindeki toplam ihracat ve ithalatı, 3 milyon dolarlık bir dış ticaret fazlasına işaret ediyor.¹³

Türkiye'nin yıllık içme sütü tüketimi, kişi başına 26 kg ile, AB'deki oranın %30'una karşılık geliyor. Kişi başına yıllık peynir tüketimi 85,4 kg, yoğurt tüketimi ise 31 kg'ı buluyor.¹⁴



(11) TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2009

(12) Kırmızı et ürünlerine ilişkin ihracat verileri, siğir, domuz, koyun, keçi vb. hayvanlardan elde edilen sakatat; konserve, hazırlanmış et, sakatattan müstahzar; sosis vb. ürünleri; ithalat verileri ise, sakatat ithal edilmediğinden, bu ürünlerden, sakatat dışında kalanları kapsıyor.

(13) Sektörün dış ticarete ilişkin verileri İGEME'nin "Süt Ürünleri" raporu ile Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri Sanayicileri Derneği'nin "Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi" raporuna dayanıyor.

(14) Tüketim verileri, Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri Sanayicileri Derneği'nin "Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi" raporunda, "süt eş değeri" olarak belirtilen süt ürünleri tüketim verilerine dayanıyor.



4. SEKTÖREL DÜZENLEMELER AB MÜKTESEBATININ HANGİ BAŞLIKLARI ALTINDA YER ALIYOR?

Müzakere sürecinde Türkiye, AB'nin tüm hukuk sistemini aşamalı olarak benimsemek ve üyelik ile birlikte uygulamakla yükümlü. "AB müktesebatı" olarak adlandırılan ve yaklaşık 125.000 sayfadan oluşan bu sistem; tüzük, karar ve direktif gibi düzenlemelerin yanı sıra, bunların kaynağı olan Kurucu Antlaşmaları ve Avrupa Birliği Adalet Divanı kararlarını da kapsıyor. Oldukça teknik ve karmaşık bir yapıya sahip olan AB müktesebatı, aday ülkeler ile yürütülen üyelik müzakerelerini kolaylaştırmak amacıyla, 35 ayrı başlık altında inceleniyor.

Kırmızı et ve süt sektörlerini ilgilendiren tüm AB düzenlemelerinin toplandığı tek bir müktesebat başlığı bulunmuyor. Bu sektörleri doğrudan ve dolaylı olarak etkileyen düzenlemeler, farklı müktesebat başlıkları altında dağınık bir biçimde yer alıyor. Örneğin, et ve süt ürünlerini de kapsayan Ortak Tarım Piyasaları

Düzeni'ni tesis eden Tüzük ile geleneksel özellikleri garanti edilen ve coğrafi işaret ya da menşe adı korumasından faydalanan tarım ürünleri ile ilgili düzenlemeler "Tarım ve Kırsal Kalkınma"; et ve süt ürünlerine ilişkin etiketleme kuralları ile kimyasal ve biyolojik güvenlik şartlarını (kalıntı ve hormonlar, gıda hijyeni, hayvan hastalıkları vb.) içeren düzenlemeler "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı"; belirli bir kapasitenin üzerindeki kesimhane ve süt tesislerini de kapsayan Entegre Kirliğin Önlenmesi ve Kontrolü Direktifi "Çevre" başlıkları altında ele alınıyor.

AB müktesebatında, bunun yanı sıra, sektör ayrımı yapmaksızın tüm işletmeleri etkileyen yatay düzenlemeler de bulunuyor. Diğer sektörlerle birlikte kırmızı et ve süt sektörlerini de ilgilendiren bu düzenlemeler, "Sosyal Politika ve İstihdam"dan "Şirketler Hukuku"na, "Vergilendirme"den "Rekabet"e kadar uzanan geniş bir yelpazede, farklı müktesebat başlıkları altında inceleniyor.¹⁵

(15) Bu çalışmaya dahil edilen müktesebat başlıklarından "Çevre" Aralık 2009, "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı" ise Haziran 2010 tarihinde müzakereye açıldı. "Tarım ve Kırsal Kalkınma" başlığı, AB'nin Aralık 2006'da siyasi nedenlerle müzakereleri başlatmama kararı aldığı 8 başlık arasında yer alıyor.



5. HANGİ AB DÜZENLEMELERİ BAĞLAYICI?

AB müktesebatı; iç hukuka aktarılmaksızın tüm üye devletlerde doğrudan uygulanması gereken tüzüklerden, yasal bağlayıcılığı olmayan tebliğ, tavsiye kararı ve görüşlere kadar uzanan düzenleme türleri içeren, hiyerarşik bir yapıya sahip. Bu yapıda, yasal bağlayıcılığı olan düzenlemeler, tüzük, direktif ve kararlardan oluşuyor. Tüzükler, iç hukuka aktarım gerektirmeksizin, tüm üye devletlerde kanun hükmünde kabul edilerek doğrudan uygulanıyor. Direktiflerin ise, üye devletler tarafından iç hukuka aktarılması gerekiyor. Karşılansması gereken asgari standart ve hedefleri ortaya koyan direktifler, mevzuata aktarım ve uygulama yöntemlerini üye devletlerin tercihine bırakıyor. Kararlar, yalnızca muhatap aldıkları üye devlet/ devletler, gerçek veya tüzel kişiler açısından bağlayıcılık taşıyor. Tavsiye kararı, görüş ve tebliğler ise, yasal açıdan bağlayıcı olmamakla birlikte, AB'nin çeşitli alanlardaki hedef, tutum ve önceliklerini ortaya koymaları ve çoğu zaman, ileride alınması planlanan yasal önlemlere zemin hazırlamaları açısından önem taşıyor.

II.1. ORTAK PİYASA DÜZENİ

6. AB KIRMIZI ET, SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ PİYASALARINI NASIL DÜZENLİYOR?

AB, belirli tarım ürünleri ile ilgili iç piyasa, ticaret ve rekabet koşullarını, Ortak Tarım Politikası'nın (OTP) en önemli bileşenlerinden biri olan "Ortak Tarım Piyasaları Düzeni" (OPD) kapsamında belirliyor. Sığır, dana, koyun ve keçi eti ile süt ve süt ürünleri de, AB'nin bu çerçevede düzenlediği sektörler arasında. İlgili Tüzüğün iç piyasaya ilişkin hükümleri, OPD kapsamına giren kırmızı et, süt ve süt ürünlerine yönelik piyasa müdahale mekanizmaları (kamu müdahaleleri ve özel depolama, üretim kotaları, yardım programları vb.), pazarlama kuralları ve üretim koşullarını ortaya koyuyor. OPD kapsamındaki ürünlere ilişkin genel

ihracat, ithalat, rekabet ve devlet yardımı kuralları da, aynı Tüzük ile düzenleniyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

7. KIRMIZI ET SEKTÖRÜNDE KARKASLAR NASIL SINIFLANDIRILYOR?

AB mevzuatı, bir süre öncesine kadar, belirli büyük ve küçükbaş hayvan karkaslarının¹⁶ nasıl sınıflandırılması gerektiğine ilişkin çok sayıda düzenleme içeriyordu. İlgili sektörlerde, fiyatların kayıt altına alınmasından müdahale mekanizmalarının uygulanmasına kadar birçok açıdan büyük önem taşıyan bu düzenlemelerin temel hükümleri, halihazırda, OPD Tüzüğü kapsamında konsolide edilmiş bulunuyor. Teknik uygulama kuralları ise, Komisyon tarafından farklı düzenlemeler ile belirleniyor.

OPD Tüzüğü'nün ilgili hükümleri, sığır ve dana eti sektörlerinde, yetişkin, yani canlı ağırlığı 300 kg'ın üzerinde olan sığır karkaslarının tüm üye devletlerde nasıl sınıflandırılması gerektiğini ortaya koyuyor. Koyun ve keçi eti sektörlerinde ise, üye devletlerin, düzenlemede koyun karkasları için belirlenen sınıflandırma skalasını kullanabilecekleri ifade ediliyor.

Yetişkin sığır karkasları için belirlenen sınıflandırma skalası, "karkas" ve "yarım karkas"¹⁷ ifadelerinin tanımları ile, karkasların hangi kategorilere ayrılması gerektiğine açıklık getiriyor. Buna göre, karkasların, hayvanın kastre edilip edilmemesi, cinsiyeti ve yaşına göre, "A", "B", "C", "D" ve "E" olmak üzere 5 ayrı kategoriye ayrılması gerekiyor. Karkaslar, aynı zamanda, konformasyon değerlendirilmesinden hareketle, üstün-yüksek kaliteli (S), mükemmel (E), çok iyi (U), iyi (R), orta-vasat (O) ve düşük kaliteli (P) olmak üzere 6; yağ örtü derecesinden

(16) Karkas, kesilen hayvanın, kanının akıtılması, iç organlarının çıkarılması ve derisinin yüzülmesinden sonra sunulan şekli ile tüm gövdesini ifade ediyor.

(17) Yarım karkas, karkasın, boyun, sırt, bel ve kalça omurlarının, göğüs kemiğinin ve leğen kemiğinin ortasından simetrik olarak ikiye bölünmesi ile elde edilen ürünü ifade ediyor.



hareketle ise, düşük (1), zayıf (2), ortalama (3), yüksek (4) ve çok yüksek (5) olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılıyor.

Düzenleme, tam ve yarım karkasların ne şekilde sunulması gerektiğine de (baş, ayak ve belirli organlar olmaksızın) açıklık getiriyor. Yetişkin siğir karkaslarının düzenlemenin ortaya koyduğu skala uyarınca sınıflandırılması ve tanımlanmasını sağlayacak önlemleri almak, kesimhanelerin sorumluluğunda. OPD Tüzüğü, benzer şekilde, koyun karkaslarının sınıflandırılması için de bir skala belirliyor. Koyun karkasları, yaşlarına göre, 12 ay altı (A) ve üstü (B) olmak üzere iki kategoriye ayrılıyor. Koyun karkaslarının kaliteye göre sınıflandırılması ise, yetişkin siğir karkasları ile büyük ölçüde örtüşüyor.

OPD Tüzüğü'nün karkas sınıflandırma skalasına ilişkin hükümlerini tamamlayıcı nitelikte olan ayrı bir AB düzenlemesi, 13 kg'dan hafif kuzu karkaslarını, özel bir sınıflandırma skalasına tâbi tutuyor. İlgili düzenleme kapsamına giren kuzu karkaslarının, ağırlıklarına göre A, B ve C; et rengi ve yağ örtülerine ilişkin kalite standartlarına göre ise "birinci" ya da "ikinci kalite" olmak üzere kategorilere ayrılması gerekiyor.

Yetişkin siğir ve koyun karkaslarına ilişkin sınıflandırma koşullarının uygulanıp uygulanmadığı, Komisyon ve üye devletlerden uzmanların yer aldığı özel bir komite tarafından denetleniyor. Denetimlerin maliyeti, AB tarafından karşılanıyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#); [1249/2008/EC sayılı, Siğir, domuz ve koyun karkaslarının sınıflandırılmasına ilişkin Topluluk skalalarının uygulanması ve ilgili fiyatların raporlanması hakkındaki detaylı kuralları belirleyen Tüzük](#)

(18) OPD Tüzüğü'nün devlet müdahaleleri ve özel depolama ile ilgili hükümlerinde geçen "süt" ifadesi, AB içinde üretilen inek sütünü kapsıyor.

(19) OPD Tüzüğü'nün devlet müdahaleleri ve özel depolama ile ilgili hükümlerinde kullanılan "krema" ifadesi ile, doğrudan ve yalnızca süttten elde edilen krema kastediliyor.

(20) OPD Tüzüğü'ndeki sınıflandırma uyarınca, R3 kategorisine giren karkaslar, konformasyon açısından "iyi" (good), yağ açısından "orta" (average) derecelerine karşılık geliyor.

8. SEKTÖREL PİYASA MÜDAHALE MEKANİZMALARI NASIL İŞLİYOR?

AB'de; siğir, dana, koyun ve keçi eti ile süt¹⁸ ve süt ürünleri için, devlet müdahaleleri kapsamında yapılan alımlar ve bu ürünlere yönelik özel depolama yardımlarının tahsisi, OPD kapsamında düzenleniyor. Söz konusu müdahale alımları ve yardım mekanizmalarından, yalnızca AB menşeli ürünler faydalanabiliyor. Sistemin işleyişi, OPD'yi tesis eden AB düzenlemesinin, referans ve müdahale fiyatları, müdahale dönemleri ve müdahale edilebilecek azami miktar sınırlarına ilişkin hükümlerine dayanıyor.

İlgili düzenleme, devlet müdahalelerinden faydalanabilecek kırmızı et ve süt ürünlerini, aşağıdaki şekilde tanımlıyor:

- 0201 10 00 (karkas ve yarım karkas) ve 0201 20 20 ila 0201 20 50 (çeyrek karkas, karkasın ön ve arka çeyrekleri) numaralı Armonize Sistem (CN) kodlarına karşılık gelen taze veya soğutulmuş siğir ve dana eti,
- Doğrudan ve sadece pastörize kremadan¹⁹, AB'nin onaylı bir işletmesinde üretilen, ağırlık olarak ihtiva ettiği yağ oranı en az %82, su oranı ise en fazla %16 olan tereyağı,
- AB içindeki onaylı bir işletmede, püskürtme yöntemi ile süttten üretilen, yağsız kuru maddenin ağırlığı, cinsinden en az %34 oranında protein ihtiva eden, en iyi kalitede yağsız süt tozu.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

9. SEKTÖREL REFERANS VE MÜDAHALE FİYATLARI NASIL BELİRLENİYOR?

Devlet müdahalelerinden faydalanabilen kırmızı et ve süt ürünlerine yönelik referans ve müdahale fiyatlarına ilişkin kurallar, OPD Tüzüğü'nde belirtiliyor. Buna göre, R3 kategorisine²⁰ giren erkek siğir karkaslar için belirlenen



referans fiyatı 2.224 Euro/ton. Tereyağı ve yağsız süt tozunda ise, 100 kg başına, sırasıyla 246,39 Euro ve 169,80 Euro'luk referans fiyatları uygulanıyor.

Tereyağı ve yağsız süt tozuna yönelik müdahale alımları, 1 Mart–31 Ağustos tarihleri arasında gerçekleştirilebiliyor. Alımlar, tereyağı için 30.000 ton, yağsız süt tozu için ise 109.000 ton ile sınırlandırılıyor. Bununla birlikte, Avrupa Komisyonu, piyasanın durumu ve fiyatların gelişimi açısından gerekli olduğunda, devlet müdahalesinin bu sınırları aşacak şekilde devam etmesine karar verebiliyor. Müdahale fiyatları ise, getirilen miktar sınırları içerisinde, tereyağı için, referans fiyatının %90'ı; yağsız süt tozu için ise, referans fiyatının kendisi olarak tanımlanıyor. Tereyağı ve yağsız süt tozu için belirlenen miktar sınırlarının aşılması halinde, müdahale fiyat ve sınırlarının, Komisyon tarafından, ihale usulü ile belirlenmesi öngörülüyor. Bu şekilde belirlenen müdahale fiyatları, en fazla, miktar sınırları dahilinde uygulanan müdahale fiyatları kadar olabiliyor.

Sığır ve dana etinde ise, devlet müdahalesi, ortalama piyasa fiyatının²¹ ton başına 1.560 Euro'nun altında kalması halinde, tüm pazarlama yılı boyunca devreye girebiliyor. Ortalama piyasa fiyatı bu değer üzerinde çıktığında, Komisyon müdahaleye son veriyor. Düzenleme uyarınca, sığır ve dana etine yönelik müdahale fiyat ve miktarlarının, Komisyon tarafından, miktar sınırlarını aşacak şekilde müdahale edilen tereyağı ve yağsız süt tozunda olduğu gibi, ihale usulü ile belirlenmesi gerekiyor. Sığır ve dana eti için belirlenecek müdahale fiyatlarının, belirli bir üst limit ile sınırlandırılması öngörülüyor. Söz konusu limit, Komisyon tarafından, ortalama piyasa fiyatını, nesnel kriterlere dayanarak tespit edilecek belirli bir oranda artırmak suretiyle tanımlanıyor.

OPD Tüzüğü'nde belirtilen fiyatlar, gerektiğinde tadil edilerek güncelleniyor. Örneğin, sığır karkaslar ve tereyağı için

belirlenen referans fiyatlar, Tüzük yürürlüğe girdiğinden beri aynı. Ancak, yağsız süt tozunun bugün uygulanan referans fiyatı, Nisan 2008'de kabul edilen ve Tüzüğü tadil ederek fiyatı yaklaşık 5 Euro düşüren ek bir düzenlemeye dayanıyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

10. DEVLET MÜDAHALESİ İLE SATIN ALINAN ÜRÜNLER NASIL DEĞERLENDİRİLİYOR?

OPD uyarınca, devlet müdahalesi ile satın alınan ürünlerin, piyasada herhangi bir bozulma yaratmayacak, ürünlere erişimde ve alıcılara yönelik muamelede eşitliği temin edecek şekilde elden çıkarılması gerekiyor. Bunun yanı sıra, müdahale stoklarındaki ürünler, ihtiyacı olanlara gıda yardımı olarak dağıtılmak üzere, belirli örgütlere veriliyor. Söz konusu örgütlerin, dağıtım işlemlerini, yıllık planlar dahilinde, ücretsiz olarak ya da maliyetlerini aşmayan bir ücret karşılığında gerçekleştirmeleri gerekiyor. Dağıtım yapılan müdahale stokları, AB'nin Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (EAGF) çerçevesinde finanse ediliyor. İlgili düzenleme, yıllık dağıtım planlarının uygulanması sırasında ihtiyaç duyulan, ancak AB'nin müdahale stoklarında kalmayan ürünlerin, piyasadan elde edilmesine de izin veriyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

11. SEKTÖREL ÖZEL DEPOLAMA YARDIMLARI UYGULANIYOR MU?

AB, OPD kapsamında, belirli ürün gruplarının özel depolama yardımlarından faydalandırılmasını öngörüyor. Söz konusu yardımlar, "zorunlu" ve "isteğe bağlı" olmak üzere ikiye ayrılıyor. Zorunlu yardımlar, aşağıdaki ürünler için sağlanabiliyor:

(21) Söz konusu ortalama piyasa fiyatı, sığır ve dana etinin, bir üye devlette veya üye devletlerden birindeki bir bölgede, temsili bir zaman dilimi içerisinde, "karkasların sınıflandırılmasına ilişkin Topuluk skalası" bazında kaydedilen fiyatını ifade ediyor.



- AB'nin onaylı bir işletmesinde, krema veya süttten üretilen, ağırlık olarak ihtiva ettiği yağ oranı en az %82, yağ-dışı katı süt bileşenleri en fazla %2, su içeriği ise en fazla %16 olan tuzsuz tereyağı,
- AB'nin onaylı bir işletmesinde, krema veya süttten üretilen, ağırlık olarak ihtiva ettiği yağ oranı en az %80, yağ-dışı katı süt bileşenleri en fazla %2, su içeriği en fazla %16, tuz içeriği ise en fazla %2 olan tuzlu tereyağı.

Söz konusu tereyağı ürünleri için sağlanacak özel depolama yardımının miktarı, Komisyon tarafından, depolama maliyetleri ile taze tereyağı ve stoklardaki tereyağı fiyatlarında gözlemlenen eğilimlerden hareketle belirleniyor.

Sektör, taze ve soğutulmuş sığır eti (canlı ağırlığı 300 kg'ın üzerinde olan) ile koyun ve keçi etinde ise, isteğe bağlı özel depolama yardımlarından faydalanabiliyor. Bu yardımların miktarı da, Komisyon tarafından belirleniyor. Sığır ve dana etine yönelik özel depolama yardımları, AB'deki ortalama piyasa fiyatı, referans fiyatının %103'ünün altında olduğunda ve altında kalması beklenildiğinde Komisyon tarafından devreye sokuluyor. Koyun ve keçi etine yönelik özel depolama yardımları ise, bu ürünlerin piyasa koşullarında ciddi zorluklar yaşanması halinde devreye giriyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

12. İSTİSNAİ MÜDAHALELERE NE ZAMAN BAŞVURULUYOR?

AB, kimi zaman, hayvan hastalıklarının yayılması ile mücadele etmek amacıyla, üye devletler arasında veya üçüncü ülkeler ile yapılan ticarete, bazı sınırlamalar getirebiliyor. Bu tür sınırlamalar devreye girdiğinde, Avrupa Komisyonu, uygulamadan olumsuz etkilenen sektörler için istisnai destek önlemlerine başvurabiliyor. Sığır, dana, koyun ve keçi eti ile

süt ve süt ürünleri de, bu tür önlemlerin alınabildiği sektörler arasında. İlgili düzenleme, üye devletlerin, hayvan hastalıkları ve tüketicinin güven kaybı nedeniyle üstlenmek zorunda kaldığı maliyetlerin yarısının AB tarafından finanse edilmesini öngörüyor.

Bunun yanı sıra, spesifik olarak sığır, dana, koyun ve keçi eti ile süt ve süt ürünleri sektörlerinde, AB tarafından şap hastalığına bağlı harcamalar için sağlanacak eş-finansmanın, üye devletlerin ilgili maliyetlerinin %60'ı kadar olması gerekiyor. Ayrıca, Komisyon, üretimi piyasa koşullarına uyarlamak amacıyla, sığır, dana, koyun ve keçi etinde; kalitenin iyileştirilmesi; üretim, işleme ve pazarlama süreçlerinin daha iyi organize edilmesinin teşvik edilmesi; piyasadaki fiyat eğilimlerinin kaydedilmesi ve kullanılan üretim araçlarından hareketle kısa ve uzun vadeli öngörülerde bulunulabilmesi amacıyla da, bazı özel önlemlere başvurabiliyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

13. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİ KOTA UYGULAMASINA TÂBİ Mİ?

AB, OPD kapsamında, belirli sektörleri, "ulusal üretim kotaları"na tâbi tutuyor. Et ürünleri bu sistemin dışında tutuluyor. Ancak, süt ve süt ürünleri²², kota uygulamasına tâbi sektörler arasında. OPD Tüzüğü, her üye devletin en fazla ne kadar süt ve süt ürünü üretebileceğini dönemsel olarak belirliyor. Buna göre, içinde bulunduğumuz döneme yönelik üretim kotaları, 1 Nisan 2008-31 Mart 2015 dönemi için hazırlanan somut bir takvim ile belirlenmiş bulunuyor.²³ Söz konusu takvim, her biri 12 aydan oluşan 7 ayrı döneme ilişkin kota miktarlarını kapsıyor. 31 Mart 2015 sonrasında ise, süt ve süt ürünlerine yönelik kota uygulamasına son verilmesi öngörüülüyor.

(22) OPD Tüzüğü'nün süt kotalarına ilişkin hükümlerinde geçen "süt ifadesi, bir veya birden fazla inekten sağılan süt; diğer süt ürünleri" ifadesi ise, başta yağsız süt, krema, tereyağı, yoğurt ve peynir olmak üzere, süttün kendisi dışındaki tüm süt ürünleri için kullanılıyor.

(23) Söz konusu kotalara, EK I'de yer veriliyor.



Düzenleme uyarınca, belirlenen ulusal kotaların, üye devletlerce “bireysel kotalar” şeklinde, üreticiler²⁴ arasında bölüştürülmesi gerekiyor. Üreticiler tek bir bireysel kotaya tâbi tutulabildikleri gibi, “süt işletmelerine yapılan teslimatlar” ile “tüketiciye doğrudan satış” olarak tanımlanan iki farklı kotaya da tâbi tutulabiliyorlar. Üye devletlerdeki yetkili otoriteler, üreticinin talebi üzerine, iki farklı kota miktarı arasında transfer yapılmasına izin verebiliyor.

Belirlenen ulusal kota miktarı üzerinde piyasaya sürülen süt ve süt ürünleri için, 100 kg süt başına 27,83 Euro olarak belirlenen, özel bir “fazla üretim vergisi” (*surplus levy*) ödenmesi gerekiyor. Kota aşım miktarları, her üye devletin kendi içinde tespit ediyor. “Fazla üretim vergisi”nin yükü, üye devletler tarafından, ulusal kotaların aşılmasına yol açan üreticiler arasında bölüştürülüyor. Süt işletmelerine teslimat ve müşteriye doğrudan satış için iki ayrı bireysel kotası olan üreticilerin, “fazla üretim vergisi”ne yönelik katkıları da, bu kotalardan her biri için, ayrı ayrı hesaplanıyor.

1 Nisan 2009-31 Mart 2010 döneminde kotasını aşan üye devletlerden (Danimarka, Hollanda ve G.Kıbrıs) alınan fazla üretim vergisi, 18,8 milyon Euro’su teslimat kotaları, 631 bin Euro’su ise satış kotaları için olmak üzere, yaklaşık 19,5 milyon Euro değerinde. Üye devletler, aşılan ulusal kota miktarına karşılık gelen vergi tutarını, AB’nin Avrupa Tarımsal Garanti Fonu’na (EAGF) ödüyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni’ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

14. KOTA SİSTEMİNDE, ÜRETİCİLERDEN SÜT ALAN İŞLETMELERİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Bireysel kotasını aşan üreticilerin, üye devletlerin ulusal kota aşımı nedeniyle ödemeleri gereken “fazla üretim vergisi”ne yönelik katkılarını toplamak, üreticilerden süt satın alan işletme

ve grupların²⁵ sorumluluğunda. Söz konusu işletmeler, uygulamada, bu sorumluluklarını, süt aldıkları üreticiler bireysel kotalarını aştıklarında, onlara uyguladıkları fiyatları düşürerek yerine getirmeye başlıyorlar. İşletmelerin üreticilerden bu şekilde topladıkları katkılar, daha sonra, ilgili devlet otoritelerine ödeniyor.

Nihai hesap, kota dönemi sona erdiğinde, tüm üreticilerin bireysel kotalarının altında veya üzerinde yaptıkları üretim dikkate alınarak, ulusal kota miktarının aşılmadığının, aşılmış ise, ne kadar aşıldığının belirlenmesi sonucu netlik kazanıyor. Nihai hesapta, ulusal kota aşılmadığı için ödenmesi gereken herhangi bir vergi bulunmadığı görülürse, işletmelerin önceden topladığı katkılar, en geç bir sonraki 12 aylık dönemin sonuna kadar, üreticilere geri ödeniyor. Nihai hesapta kota aşımı tespit edilmesi, ancak, üreticilerden toplanan katkıların, “fazla üretim vergisi” tutarını aşması halinde ise, üye devletlerin iki seçeneği var: Aradaki farkın tamamını ya da bir bölümünü, süt üretiminin tamamı veya bir kısmına son vermeyi kabul eden üreticilere ödenen telafi ücretlerinin finansmanında kullanmak ya da söz konusu farkın tamamını veya bir kısmını, üreticilere geri dağıtmak.

Üreticilerden, “fazla üretim vergisi” katkılarını toplama yükümlülüğünü yerine getirmeyen işletmeler, üye devletler tarafından belirli cezalara çarptırılabilir. Bu durumda, ödenmeyen katkılar, üye devletler tarafından, üreticilerden doğrudan tahsil edilebilir. Üretici veya üreticilerden süt alan işletmelerin, ödemeyi geciktirmeleri halinde ise, ödenmesi gereken borç miktarına, Komisyon tarafından belirlenen faiz oranları uygulanıyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni’ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

(24) Düzenlemenin süt kotalarına ilişkin bölümündeki “üretici” ifadesi, süt üreten ve pazarlamaya hazırlanan işletme sahibi çiftçiler için kullanılıyor
(25) Üreticilerden satın aldıkları sütü; toplama, ambalajlama, depolama, soğutma veya işleme gibi işlemlere tâbi tutan ya da süt veya süt ürünleri işleyen başka işletmelere satan işletme ve gruplar



15. ORTAK PİYASA DÜZENİNDE SÜT SEKTÖRÜNE ÖZEL UYGULAMALAR VAR MI?

OPD tüzüğü, piyasa müdahaleleri kapsamında, zeytin, zeytinyağı, sebze, meyve, şarap ve tütün gibi belirli ürün grupları ile birlikte, “süt ve süt ürünleri” sektörü için de, birtakım özel **yardım programları** uygulanmasını öngörüyor. Bunların başında, hayvan yemi olarak kullanılan yağsız süt ve yağsız süt tozu ürünlerine yönelik özel yardımlar geliyor. Buna göre, piyasada ciddi bir dengesizlik yaratan veya yaratabilecek düzeyde süt ürünleri fazlası biriktiğinde veya birikme riski doğduğunda, Komisyon, yağsız süt ve yağsız süt tozu ürünleri (yayıkaltı süt ve yayıkaltı süz tozu dahil) için yardımda bulunulmasına karar verebiliyor. Söz konusu yardıma ilişkin koşullar ve ürün standartları, Komisyon tarafından belirleniyor. Yardımın miktarı ise, yine Komisyon tarafından, yağsız süt tozu için belirlenen referans fiyatı ile yağsız süt ve süt tozu piyasalarının durumu dikkate alınarak tespit ediliyor. Kazein ve kazeinat elde etmek için işlenen yağsız süt de, benzer yardımlardan faydalanabilen ürün grupları arasında.

Bununla birlikte, süt sektörüne yönelik **devlet yardımlarına** belirli sınırlamalar getiriliyor. Buna göre, düzenleme kapsamındaki süt ve süt ürünleri için, tutarı, ürünlerin fiyat ya da miktarından hareketle belirlenen devlet yardımlarının yasaklanması gerekiyor. Aynı şekilde, söz konusu ürünlerin fiyatlarını eşitlemeye yönelik ulusal önlemlere de izin verilmiyor.

Sektöre özel diğer bir uygulama ise, süt ve süt ürünlerine yönelik **ek vergi** sistemi. Buna göre, üye devletlerin; AB içindeki süt tüketiminin teşvik edilmesi, süt ve süt ürünleri piyasalarının genişletilmesi ve süt kalitesinin artırılmasına yönelik önlemleri finanse etmek amacıyla, süt üreticilerine, pazarlanan süt miktarı ile bağlantılı özel bir vergi uygulamalarına izin veriliyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

16. PİYASA MÜDAHALELERİ AZALTILYOR MU?

AB'nin, başlangıçta oldukça yüksek destek fiyatları ile uyguladığı piyasa müdahaleleri, fiyatların aşamalı olarak düşürülmesi ile, artık Ortak Tarım Politikası'nın temel unsurlarından biri olmaktan çıkarılmış bulunuyor. AB, bir süredir, destek fiyatlarını özellikle düşük seviyelerde tutarak, piyasa müdahalelerinin yalnızca gerçek kriz dönemlerinde uygulanmasına özen gösteriyor. Müdahale fiyatlarını düşürme yönündeki ilk adımların atıldığı 1992 yılına kadar, piyasa destekleri ve ihracat sübvansiyonlarına aktarılan kaynaklar AB'nin toplam tarım harcamalarının %90'ından fazlasını oluştururken, bugün bu oran, OTP bütçesinin %10'una kadar gerilemiş bulunuyor. Piyasa müdahale desteklerinin düşük seviyelerde tutulması, AB ile dünya piyasaları arasındaki fiyat farkının kapanması açısından da büyük önem taşıyor.

Bununla birlikte, piyasa müdahale önlemlerinin tümüyle kaldırılması söz konusu değil. Tarım piyasaları, diğer sektörlerden farklı olarak, iklim koşullarından büyük ölçüde etkileniyor. Ayrıca, mevcut arz olanakları ile piyasadana gelen talep arasındaki uyumsuzluklar da, sektörü olumsuz yönde etkileyebiliyor. Bu tür belirsizlikler nedeniyle, AB'nin tarım harcamaları içindeki payı giderek azalsa da, piyasa müdahaleleri, sektörün istikrarı açısından büyük önem taşımaya devam ediyor.

17. SEKTÖRDE PAZARLAMA STANDARTLARI NASIL DÜZENLENİYOR?

AB, İç Pazar'ın gerektiği gibi işlemini ve ürünlerin dolaşımını kolaylaştırmak amacıyla, birçok ürün grubunu ortak pazarlama standartlarına tâbi tutuyor. Ticari faaliyetlerin ortak bir dil ve referanslar çerçevesinde yürütülmesini sağlayan bu standartlar, çoğu zaman, ürünlerin tanımlanması, çeşitli kategoriler altında sınıflandırılması, etiketlenmesi, üretim yöntemleri ve taşımaları gereken asgari özelliklere ilişkin kurallardan oluşuyor. Tarım sektöründe, söz konusu standartların büyük bir bölümü, OPD



Tüzüğü ile düzenleniyor. Bununla birlikte, “dikey direktifler” olarak adlandırılan ve ürün-spesifik pazarlama standartları getiren düzenlemeler de bulunuyor. Kırmızı et ve süt ürünleri de, gerek OPD Tüzüğü gerek dikey direktifler aracılığı ile, belirli pazarlama standartlarına tâbi tutulan sektörler arasında yer alıyor.

18. KIRMIZI ET SEKTÖRÜNE YÖNELİK PAZARLAMA STANDARTLARI NELER?

AB’nin kırmızı et sektörüne yönelik pazarlama standartları; etiketleme yükümlülükleri gibi tüm sığır etlerini ilgilendiren belirli kurallar ile spesifik olarak, yaşı 1 ve 1’in altında olan sığır etleri için getirilen özel şartlardan oluşuyor. Sığır etlerinin etiketlenmesi ile ilgili pazarlama kuralları, sektöre özel ayrı bir Tüzük’te ele alınırken, 1 ve 1 yaş altı sığırlardan elde edilen etlere özel standartlar OPD Tüzüğü ile düzenleniyor.²⁶

Hayvancılıkta, yaşı 1 ve 1’in altında olan sığır cinsi hayvanların yetiştirilmesi ile ilgili iki temel sistem bulunuyor. Bunlardan biri, hayvanların, süt ve süt ürünü ağırlıklı beslenerek, 6-7 aylık olduklarında kesilmelerini öngörüyor. Diğer sistemde ise hayvanlar, neredeyse yalnızca yem destekli tahıllarla beslenerek, 10 ayı doldurduktan sonra kesiliyor. İlk sistem hemen hemen tüm AB ülkelerinde oldukça yaygın bir şekilde uygulanıyor. İkinci sistem ise, başta Hollanda, Danimarka ve İspanya olmak üzere, sınırlı sayıda AB ülkesinde uygulanıyor. Bu iki sistemin aynı pazarlama kuralları ile düzenlenmesi, gerek İç Pazar’ın işleyişi, gerek tüketicinin bilgilendirilmesi açısından bazı sorunlar yarattığından, OPD Tüzüğü, yaşı 1 ve 1’in altında olan sığır cinsi hayvan etlerine ilişkin pazarlama kurallarını ikiye ayırıyor. Buna göre, söz konusu sığır cinslerinin, kesimhanelerde, “V” ya da “Z” kategorilerinden biri altında sınıflandırılması gerekiyor. “V” kategorisi 0-8 ay, “Z” kategorisi ise 8-12 aylık sığır cinsi hayvanları ifade ediyor.

V ve Z kategorilerine giren sığır etleri, üye devletlerde, geleneksel nedenlerden dolayı farklı ifadelerle anıldığından,

OPD Tüzüğü, söz konusu etlerin, hangi ülkede hangi isimler altında pazarlanması gerektiğine de açıklık getiriyor. Örneğin; “V” kategorisine giren etler, İngiltere’de “veal”, Fransa’da ise, aynı anlama gelen “veau” ismi ile pazarlanıyor. Ancak “Z” kategorisine giren etler için, İngiltere’de “beef” (sığır), Fransa’da ise “jeune bovin” (genç sığır) isimleri kullanılıyor.

İlgili düzenleme, söz konusu etlerin, üretim ve pazarlamanın her aşamasında, hayvanın kesim yaşını belirten “8 aya kadar” ya da “8-12 ay arası” gibi ifadeler ile etiketlenmesini de öngörüyor. Etiketle yer alan bilginin doğruluğunu garanti altına almak amacıyla, üretim ve pazarlama işlemleri sırasında, bazı bilgilerin kayıt altına alınması gerekiyor. Bunların başında, hayvanların tanımlama numaraları ile doğum tarihleri (yalnızca kesimhanelerde), hayvan ve etlerin ilgili tesislere geliş ve tesislerden ayrılış tarihleri, hayvanların kesim yaşları ile kategori tanımlamaları arasında bağlantı kurulmasını sağlayacak referans numaraları gibi bilgiler geliyor.

Tüm bu şartlar, yalnızca AB’de üretilen et ürünlerinde değil, üçüncü ülkelerden ithal edilen etlerde de aranıyor. Ürünlerini AB içinde piyasaya sürmek isteyen üçüncü ülke işletmelerinin, faaliyetlerini, kendi ülkeleri tarafından belirlenen bir yetkili otoritenin ya da bağımsız bir kuruluşun denetimlerine tâbi tutmaları gerekiyor. Söz konusu yetkili otorite ya da bağımsız kuruluş, ilgili düzenlemede, yaşı 1 ve 1’in altında olan sığır cinsi hayvan etlerinin pazarlanması için öngörülen şartların yerine getirilmesini sağlamakla yükümlü tutuluyor.

Yükümlülüklerin ihlal edilmesi halinde uygulanacak cezaları belirlemek ve hayata geçirmek ise, üye devletlerin sorumluluğunda. Düzenleme uyarınca, söz konusu cezaların, etkin, orantılı ve caydırıcı olması gerekiyor.

1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni’ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük

(26) Sığır etlerinin etiketlenmesine ilişkin pazarlama standartlarını belirleyen 1760/2000/EC sayılı Tüzük, sektöre yönelik gıda güvenliği kurallarının ele alındığı bölümde, 26 numaralı soru kapsamında ayrıntılı bir şekilde açıklanıyor. Yaşı 1 ve 1’in altında olan sığır etlerine özel pazarlama standartları ise, OPD kapsamında düzenlendiği için, bu bölümde ele alınıyor.



19. SÜT SEKTÖRÜNE YÖNELİK PAZARLAMA STANDARTLARI NELER?

OPD Tüzüğü uyarınca, insan tüketimine yönelik süt ve süt ürünlerinin pazarlanabilmesi ve piyasaya sürülebilmesi için, belirli tanımlara uygun olmaları gerekiyor. Söz konusu tanımlar, “süt”, “içme sütü”, “yağ ve protein içeriği”nin yanı sıra, “süt ürünleri” ifadesinin kapsamına da açıklık getiriyor. Süt terimi, sağım ile elde edilen ve hiçbir ekleme ya da özütleme (ekstraksiyon) işlemine tâbi tutulmayan sütün yanı sıra, bileşimi değişmeyecek şekilde işlem gören veya yağ içeriği belirli koşullar altında standardize edilen sütler için de kullanılabilir. İşlenmeyen sütün, nihai tüketiciye sunulabilmesi için, “içme sütü”ne yönelik olarak belirlenen kurallara uygun olması gerekiyor. AB’ye, içme sütü olarak satılmak üzere ithal edilen sütün de, düzenlemedeki şartları karşılaması gerekiyor.

Düzenleme, içme sütünü, 4 farklı kategoriye ayırıyor. Bunların başında, 40 °C’nin üzerinde ısıtılmayan veya aynı etkiyi yaratacak bir işleme tâbi tutulmayan “çiğ süt” geliyor. İkinci kategori standardize ya da standardize olmayan “tam yağlı sütleri”; üçüncü kategori “yarım-yagli sütleri”; dördüncü kategori ise “yağsız sütleri” kapsıyor. Sütlerdeki yağ içeriğinin, bu kategoriler için belirlenen oranlar ile uyumlu olma zorunluluğu bulunuyor. Söz konusu oranları yakalamak için, krema ekleme ya da çıkarma gibi yöntemlerle, sütteki doğal yağ içeriğinin değiştirilmesine izin veriliyor. Bunun yanı sıra, sütün, süt proteinleri ve vitaminlerle zenginleştirilmesi ya da süt şekeri (*laktöz*) oranının azaltılması gibi işlemler de gerçekleştirilebilir.

İçme sütünün donma noktasının, toplandığı bölgede çiğ süt için kaydedilen ortalama donma noktasına yakın olması; kütle sinin ise, litre başına en az 1028 gram olması ve 20°C’de %3,5 m/m yağ içermesi gerekiyor. Söz konusu yağ oranı, litre başına yine 1028 grama denk gelen farklı ağırlıktaki sütlerde değişiyor. İçme sütünde aranan diğer bir özellik ise, en az %2,9 m/m oranında protein içermesi. Protein içeriği için belirlenen

bu oran, %3,5 m/m yağ içeren sütler için geçerli olduğundan, farklı yağ içeriğine sahip sütlerde de, aynı orana denk gelecek miktarda protein olması gerekiyor.

“Süt ürünü” ifadesinin kullanımı ise, peynir, yoğurt, kefir, peyniraltı suyu, krema, tereyağı, yayıkaltı süt ve kazein gibi belirli ürünlerden oluşan spesifik bir liste ile sınırlı tutuluyor. AB, insan tüketimine sunulan ve ağırlık olarak en az %10, en fazla %90 yağ içeren tereyağı, süttten elde edilen katı ve sıvı diğer yağlar ya da margarin gibi bazı yağ ürünlerini de belirli pazarlama standartlarına tâbi tutuyor. Söz konusu standartlar, yağ ürünlerinin belirli isimlerle pazarlanabilmeleri için taşımaları gereken özelliklere açıklık getiriyor. Örneğin, tereyağının %80 ile %90 arasında “süt yağı” içermesi, margarinin ise, yağ içeriği yine %80 ile %90 arasında olacak şekilde “bitkisel ve/veya hayvansal yağlardan” elde edilmesi gerekiyor.

AB, sürülebilir yağlara yönelik pazarlama standartları ile süt ve süt ürünlerinin pazarlanmasında kullanılan tanımlamaların uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları, OPD Tüzüğü’nden farklı bir düzenleme ile belirliyor. Kısmen ya da tamamen suyu alındıktan (*dehidrate edildikten*) sonra insan tüketimine sunulan konserve süt ürünlerine ilişkin pazarlama standartları da, ayrı bir düzenlemede ele alınıyor. “Konsantre süt” ya da “süt tozu” gibi ürün ve ürün isimlerini tanımlayan bu düzenleme, üretici ve tüketicilerin çıkarlarını korumak amacıyla, ürünlerin doğal bileşimlerinin korunmasına yönelik önlemler getiriyor ve ilgili piyasalardaki rekabet koşullarını belirliyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni’ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#); [445/2007/EC sayılı, Sürülebilir yağlara yönelik standartlar ve süt ve süt ürünlerinin pazarlanmasında kullanılan tanımlamaların korunması ile ilgili düzenlemelerin uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları belirleyen Tüzük](#); [2001/114/EC sayılı, İnsan tüketimine yönelik tamamen veya kısmen dehidrate edilmiş belirli konserve sütlerle ilişkin Direktif](#)



20. TÜRKİYE AB'NİN ORTAK PİYASA DÜZENİNE UYUMLU MU?

Türkiye'nin, OPD kapsamındaki piyasa müdahaleleri, kota uygulamaları ya da özel yardım programlarına dahil edilebilmesi için, AB'ye üye olması gerekiyor. Bununla birlikte, OPD'nin kurulması ve tarım piyasalarının etkin biçimde izlenmesine zemin hazırlayacak yasal dayanak, idari yapı ve uygulama mekanizmalarının oluşturulması, Türkiye'nin müzakere sürecindeki en önemli önceliklerinden biri.

Halihazırda, Türkiye'nin, AB'nin kırmızı et ve süt sektörlerine yönelik OPD sistemine uyum düzeyi oldukça sınırlı. Kırmızı et sektöründe, AB'deki ile uyumlu bir karkas sınıflandırma sistemi bulunmuyor. Bu durum, sektördeki fiyatların kayıt altına alınması ve takibi konusunda ciddi sıkıntılar yaşanmasına yol açıyor. Sığır ve dana etlerinin etiketlenmesi ve sınıflandırılması ile ilgili pazarlama standartları da, henüz ilgili AB düzenlemeleri ile uyumlaştırılmış değil.

Süt ve süt ürünleri sektöründe de, AB'dekine benzer bir OPD sistemi kurulabilmesi için, öncelikle sektörün kayıt altına alınması ve denetim ağının etkinleştirilmesi gerekiyor. AB'deki üretim sınırları ve müdahale alımları, sütteki yağ ve protein içeriğine göre belirlendiğinden, bu sistemlerin Türkiye'de uygulanabilmesi de, üretilen süte ilişkin analizler yapılması ve mevcut durumun tespit edilmesini gerektiriyor. Bu nedenle, sütlerde düzenli olarak yağ tayini yapabilecek yeterli sayıda akredite laboratuvar kurulması da, sektörün uyum sürecindeki öncelikli ihtiyaçları arasında.

II.2. DOĞRUDAN DESTEKLER

21. AB ÇİFTÇİLERE YÖNELİK DOĞRUDAN DESTEKLERİ NASIL DÜZENLİYOR?

AB, 1992 yılına kadar tarımsal faaliyetleri, büyük ölçüde piyasa müdahaleleri ve ihracat sübvansiyonları ile destekliyordu. 1992'de gerçekleştirilen reformun ardından, piyasa müdahaleleri ve ihracat sübvansiyonları giderek azaltılmaya, çiftçinin bundan kaynaklanan gelir kaybı ise, üretime dayalı

doğrudan desteklerle telafi edilmeye başlandı. Ancak üretimi, piyasadaki arz-talep koşullarından bağımsız olarak destekleyen bu uygulama, zamanla sektörün yapısal gelişimine zarar vermeye başladı. Arazi ya da yetiştirilen hayvan sayısına göre sağlanan destekler ve sabit fiyat garantileri, çiftçilerin mevcut potansiyellerini tümüyle değerlendirmelerini de engelliyordu. AB, bu gidişatı değiştirmek amacıyla, 2003 yılında gerçekleştirdiği OTP reformu ile, doğrudan desteklerin büyük bir bölümünün üretimle bağlantısını kesti (*decoupling*). Böylelikle, üreticilere sağlanan yıllık destekler, daha istikrarlı bir zemine oturtuldu. Üreticilerin bu destek dışında kalan gelirlerinin ise, piyasa tarafından belirlenmesi öngörüldü. 2005 yılında aşamalı olarak başlayan bu yeni uygulama sayesinde, 3 yıl içinde, desteklerin yaklaşık %85'inin üretimden ayrılması sağlandı.²⁷

Doğrudan desteklere ilişkin mevcut düzenleme kapsamında uygulanan "çapraz-uyum" (*cross-compliance*) sisteminde, ödemeler, hayvan refahı, çevre, bitki ve hayvan sağlığına ilişkin standartlarla ilişkilendiriliyor. Bu standartlara uyulmadığı takdirde ise belirli yaptırımlar uygulanıyor. Destekler, ihmalen kaynaklanan uyumsuzluklarda %5, tekrarlanan uyumsuzluklarda %15'e kadar, kuralların kasıtlı olarak ihlal edilmesi halinde ise, en az %20 oranında azaltılıyor. Kasıtlı ihlallere uygulanan yaptırım, gerektiğinde, belirli desteklerin bir yıl veya daha uzun bir süre için geri çekilmesine kadar gidebiliyor.

Yeni sistemde, çiftçilere sağlanan üretimden bağımsız gelir destekleri, "Tek Ödeme Programı" (*Single Payment Scheme*) olarak adlandırılıyor. Çiftçilerin bu programdan faydalanabilmeleri için, önceden sağlanan doğrudan ödemelerden yararlanmış olmaları gerekiyor. Ödeneklerin belirlenmesinde uygulanan temel yöntem uyarınca, "tek ödemeler", çiftçilerin daha önceki referans bir dönem süresince aldıkları yardım miktarına dayanarak hesaplanıyor. Üye devletler, "tarihsel yöntem"

(27) Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü, "Ortak Tarım Politikası Mercak Altında: Piyasa Müdahalesinden Politika Yenilikçiliğine", Tarım Politikası Perspektifleri Raporu, Rapor No:1, Aralık 2009



olarak adlandırılan bu uygulama dışında, bölge ortalamalarına dayanan “bölgesel yonteme” de başvurulabilir. Üye devletlerin kullanabileceği azami ödeme miktarları ise, düzenlemenin ekinde listelenen ulusal tavan değerler ile ortaya koyuluyor.²⁸

AB'ye yeni katılan ülkelerdeki çiftçiler, üyeliğin ilk yıllarında, “Tek Alan Ödeme Planı” (Single Area Payment Scheme) olarak adlandırılan, geçici ve kolaylaştırılmış bir gelir destek programından faydalanabiliyor. Bunun yanı sıra, sığır, dana, koyun ve keçi etinin de dahil olduğu belirli sektörler için özel destek programları da öngörülüyor.

73/2009/AT sayılı, Ortak Tarım Politikası kapsamında çiftçilere yönelik doğrudan destek programları için ortak kurallar belirleyen ve çiftçilere yönelik bazı destek programları tesis eden Tüzük

22. KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNE ÖZEL DESTEKLER UYGULANIYOR MU?

AB'nin çiftçilere yönelik doğrudan desteklerini düzenleyen Tüzük, sığır, dana, koyun, keçi ve sağmal inek yetiştiren çiftçilere sağlanan özel destekleri de içeriyor. Örneğin, doğrudan destekler konusunda Ocak 2009'a kadar yürürlükte kalan bir önceki AB düzenlemesi²⁹ uyarınca, üye devletlerin ulusal tavan değerleri kapsamında, koyun ve keçi eti sektörlerine yapılması öngörülen belirli ödemeler bulunuyor. Yeni Tüzük, üye devletlerin, bu ödemelerin %50'sine kadarını ellerinde tutarak, çiftçilere ek ödemeler yapmalarına izin veriyor. Bu ödemeler, dişi koyun ve keçi yetiştiren çiftçilere, yıllık olarak, prim ve ek primler şeklinde yapılıyor. Hayvan başına belirlenen prim miktarları, koyunlarda 21 Euro, keçilerde ise 16,8 Euro düzeyinde. Koyun sütü ya da koyun sütü kaynaklı ürünler pazarlayan çiftçilere sağlanan primler ise, koyun başına 16,8 Euro. Koyun ve keçi üretiminin geleneksel faaliyet halini aldığı ve kırsal kalkınmaya önemli katkı sağladığı bölgelerde, çiftçilere ek primler de sağlanabiliyor.

Benzer şekilde, bir önceki doğrudan destek düzenlemesi uyarınca, sağmal inekler için yapılması planlanan ödemelerin bir kısmı da, üye devletler tarafından muhafaza edilerek, yine sağmal inek yetiştiren çiftçilere ya da özel primler olarak erkek sığır yetiştiren çiftçilere aktarılabilir. Sağmal inek yetiştiren çiftçilerin, söz konusu ödemelerden faydalanabilmeleri için, başvuru gününü izleyen 12 ay boyunca çiftliklerinden süt ve süt ürünü tedarik etmemiş olmaları³⁰ ya da tedarik ettikleri süt ve süt ürünlerinin toplam bireysel kotasının 120.000 kg'ı aşmaması gerekiyor. Söz konusu primler, boğa (bull) başına 210 Euro, öküz (steer) başına 150 Euro, sağmal inek (suckler cow) başına ise 200 Euro düzeyinde. Düzenleme uyarınca, sığır cinsi hayvan yetiştiren çiftçilere, kesim primleri de ödenebilir. Yaşı 8 ayın üzerinde olan boğa, öküz, inek ve düveler için sağlanan kesim primleri hayvan başına 80 Euro; yaşı 1-8 ay arası, karkas ağırlığı 185 kg'a kadar olan buzağılar için ödenen kesim primleri ise 50 Euro düzeyinde.

Bunun yanı sıra, üye devletler, ekonomik açıdan zayıf ya da çevresel açıdan hassas bölgelerde, süt, sığır, dana, koyun ve keçi eti sektörlerinin, sektör-spesifik dezavantajlardan olumsuz yönde etkilenmesi durumunda da, özel destek ödemelerinde bulunabiliyorlar. Üye devletler, bir sonraki yıla ait doğrudan ödemeleri için belirlenen ulusal tavan değerlerinin %10'una kadarını, bu spesifik destekler için kullanabiliyorlar.

Çiftçilere OTP kapsamında sağlanan tüm doğrudan ödemeler, AB ile üye devletler arasında paylaşılan ortak yönetim sorumlulukları çerçevesinde, Birliğin Avrupa Tarımsal Garanti Fonu (EAGF) tarafından finanse ediliyor.

73/2009/AT sayılı, Ortak Tarım Politikası kapsamında çiftçilere yönelik doğrudan destek programları için ortak kurallar belirleyen ve çiftçilere yönelik bazı destek programları tesis eden Tüzük

(28) Her üye devlet için 2009-2016 dönemini kapsayacak şekilde yıl bazında belirlenen ulusal tavan değerleri, yaklaşık 4 milyar Euro'dan (Malta), 8,5 milyar Euro'ya (Fransa) kadar değişiyor. 2016 için belirlenen değerlerin, daha sonraki yıllarda da geçerli olması öngörülüyor.

(29) 1782/2003/EC sayılı, Ortak Tarım Politikası kapsamındaki doğrudan destek programlarına ilişkin ortak kurallar ve çiftçiler için belirli destek programları tesis eden Tüzük

(30) İneğin bakımının yapıldığı tesisden doğrudan tüketiciye tedarik edilen süt ve süt ürünleri, prim ödemelerini engellemiyor.



23. DOĞRUDAN DESTEKLERDE REFORM İHTİYACI NEDEN KAYNAKLANIYOR?

Avrupa Komisyonu'nun Kasım 2010 ayında yayımladığı bir Tebliğ, 2020 yılına kadar Birliğin Ortak Tarım Politikası'na ilişkin öncelikli sorunlarından hareketle, belirli stratejiler geliştiriyor. Komisyon'un, 2011 yılı ortalarında, Tebliğ'de yer alan görüşler doğrultusunda çeşitli düzenleme teklifleri sunması bekleniyor. Tebliğ'in doğrudan desteklere ilişkin önerileri, mevcut desteklerin, aktif çiftçileri daha iyi hedefleyecek, daha ekonomik ve daha çevre-dostu olacak şekilde yeniden tasarlanmasını öngörüyor.

Tebliğ'in sektöre yönelik destekler konusundaki reform önerileri özetle şunları kapsıyor:

- Üreticiye, doğrudan yapılacak ana ödemeler ile temel bir gelir desteği sağlanması ve üye devletlerdeki tüm çiftçilerin, desteklerden yeknesak şekilde faydalanması;
- Ödeme dağılımını iyileştirmek için, büyük bireysel çiftliklerin aldığı ödemelere üst sınır getirilmesi;
- Ödemelerin önkoşulu olan çevresel önlemler kapsamında, iklim değişikliği önceliklerine yer verilmesi;
- Doğal kaynaklı spesifik engellerin yaşandığı bölgelerde, ek gelir desteği sağlayarak sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesi;
- Sosyo-ekonomik açıdan önemli ve hassas tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü alanlarda, üretime bağlı gönüllü desteklerin, net sınırlar dahilinde devam etmesi;
- Rekabet gücünü artırmak ve bürokrasiyi azaltmak amacıyla küçük ölçekli çiftçilere basitleştirilmiş bir spesifik destek planı hazırlanması;
- Çapraz-uyum kurallarının basitleştirilmesi.

"2020 yılına doğru Ortak Tarım Politikası: Gelecekte ortaya çıkacak gıda, doğal kaynaklar ve topraksal sorunlarla başa çıkabilmek" başlıklı Tebliğ

24. TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL DESTEKLER AB'YE UYUMLU MU?

Ortak Tarım Politikası'nda yapılan reformlar sonucunda, üretim miktarına göre sağlanan desteklerin neredeyse istisnai bir hal aldığı AB'nin aksine, Türkiye'de üretime dayalı yardımlar, tarım sektöründeki temel destek türü olmayı sürdürüyor. Bununla birlikte Türkiye, halihazırda, tarımsal destek politikasının gelecekte AB'nin Ortak Tarım Politikası ile uyumlu olmasını amaçlayan bir strateji üzerinde çalışıyor. Bu çerçevede, destekleme stratejisi ve araçlarının, üyelik tarihine kadar, bu çalışma sonuçlarına göre belirlenmesi öngörülüyor.

2010 yılı Türkiye İlerleme Raporu da, tarımsal destekler konusunda henüz yeterli ilerleme kaydedilemediğine işaret ediyor. Ayrıca, Türkiye ile AB arasındaki katılım müzakereleri çerçevesinde, "Tarım ve Kırsal Kalkınma" başlığının açılış kriterlerinden biri, Türkiye'nin, "üretime bağlı doğrudan destekler ve fiyat destek uygulamalarından uzaklaşarak, üretimden bağımsız doğrudan destek uygulamalarına yönelmesi" olarak belirlenmiş bulunuyor.





II.3. GIDA GÜVENLİĞİ KURALLARI

II.3.1. HAYVANLARIN TANIMLANMASI VE KAYIT ALTINA ALINMASI

25. SIĞIR CİNSİ HAYVANLAR NASIL KAYIT ALTINA ALINIYOR?

Hayvan hareketlerinin ve hayvan hastalıklarının daha etkin kontrolünü sağlamayı hedefleyen AB düzenlemesi, siğir cinsi hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınmasına ilişkin bir sistem oluşturulmasının yanı sıra, siğir ve dana etlerinin etiketlenmesini de içeriyor.

Düzenleme kapsamında, tüm üye devletlerde siğir cinsi hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınmasına ilişkin bir sistem kurulması gerekiyor. Bu sistem, hayvanların münferit olarak tanınmasını sağlayan kulak küpeleri, bilgisayar destekli veri tabanı, hayvan pasaportları ve her işletmede tutulan münferit kayıtlardan oluşuyor. Buna göre, AB’de bir işletmede doğan tüm hayvanlara, 20 gün içinde ve işletmeyi terk etmeden önce, üye devletlerin yetkili kurumları tarafından onaylanan kulak küpeleri (her iki kulağa da) takılması ve her iki küpede de hayvanı ve doğduğu işletmeyi tanımlayan özel bir kodun bulunması gerekiyor.

Üçüncü ülkelerden ithal edilen ve veteriner kontrollerinden geçen hayvanlara da, kontrolden sonraki 20 gün içinde ve işletmeyi terk etmeden önce, kulak küpesi takılması zorunluluğu bulunuyor. Söz konusu işletmenin bir kesimhane olması, kontrollerin burada yapılması ve hayvanın 20 gün içinde kesilmesi durumunda ise, kesimhane küpe takmakla yükümlü değil. Başka bir AB ülkesine ihraç edilen tüm hayvanların orjinal küpelerinin muhafaza edilmesi zorunlu tutuluyor.

Üye devletler, hayvanların kimlikleri, doğdukları ve işlem gördükleri işletmeleri ve hayvan hareketlerini kayıt altına alarak izlemek amacıyla bilgisayar destekli bir veri tabanı oluşturuyor. Üye devletlerin yetkili kurumları, hayvanların doğumundan

itibaren 14 gün içinde, ithal hayvanlar için ise yeniden tanımlanmalarını takip eden 14 gün içinde birer pasaport düzenliyor. Bu pasaport, hayvanın her yer değiştirmesinde mutlaka beraberinde bulunduruluyor. Hayvan kesildiğinde, pasaport 7 gün içinde kesimhane işletmecisi tarafından yetkili kuruma iade ediliyor. Hayvanın AB dışına ihraç edilmesi durumunda ise, pasaport, ihracatın yapıldığı yerde ihracatçı tarafından yetkili kuruma teslim ediliyor. Öte yandan, üye devletler, sınırları dışına çıkmayacak siğir cinsi hayvanlar için pasaport vermemeyi ve hayvan hareketlerini veri tabanı üzerinden takip etmeyi tercih edebiliyor.

Düzenleme gereği, nakliyeciler hariç, tüm hayvan yetiştiricilerinin hayvanlara ilişkin güncel bir kayıt tutmaları; bu kayıt aracılığıyla yetkili kuruma tüm hayvan doğum ve ölümlerini, işletmede gerçekleşen hayvan giriş-çıkışlarını 3 ila 7 gün arasında bildirmeleri ve gerekirse bu bilgileri hayvan pasaportlarına işlemeleri gerekiyor. Ayrıca, tüm işletmelerin yetiştirdikleri, taşıdıkları, kestikleri, piyasaya sürdükleri hayvanların menşei, kimliklendirilmesi ve gittikleri yer gibi bilgileri yetkili kurum denetimleri için saklamaları gerekiyor. İşletmelerin tuttukları kayıtların en az üç yıl süreyle muhafaza edilmesi gerekiyor.

[1760/2000/EC sayılı, Siğir cinsi hayvanların kimliklendirilmesi, kayıt altına alınmasına ilişkin bir sistem oluşturulması ve siğir eti ve ürünlerinin etiketlenmesine ilişkin Tüzük](#)

26. SIĞIR ETLERİ NASIL ETİKETLENİYOR?

İlgili AB düzenlemesi, AB’de üretilen ya da ithal edilen siğir etlerinin pazarlama sürecinin her aşamasında etiketlenmesini gerektiriyor. Buna göre, etin tedarik edildiği hayvan ya da hayvan gruplarına ait kimlik numaralarının; hayvanın doğduğu, yetiştirildiği ve kesildiği üye devlet veya üçüncü ülkenin; kesimhanelere ve parçalama işlemlerinin yapıldığı tesislere ait onay numaralarının ve bu tesislerin bulunduğu



ülkelerin etiketlerde belirtilmesi gerekiyor. Ambalajlı olarak piyasaya sürülmeyen etlere ilişkin bilgilerin ise, satış noktasında yazılı olarak ve görünür şekilde tüketiciciye ibraz edilmesi gerekiyor.

Tek bir AB ülkesinde doğan, yetiştirilen ve kesilen bir hayvandan elde edilen et için bu bilgiler, ülke adını belirtmek kaydıyla, "menşe" adlı tek bir başlık altında gruplandırılabilir. Etin AB dışından ithal edildiği ve tüm bu bilgilere erişilemediği durumlarda ise, etikette en azından, menşe olarak "AB dışı" ifadesinin kullanılması ve kesim işleminin yapıldığı üçüncü ülkenin mutlaka belirtilmesi gerekiyor. Etiketiz ya da etiketinde eksik bilgi barındıran ürünler piyasaya sürülemez.

Kıymanın etiketinde ise, etin tedarik edildiği hayvan ya da hayvan gruplarına ait kimlik numaraları, kesimin yapıldığı ülke, üretimin yapıldığı ülke ve üretimin yapıldığı ülkeden farklı olması durumunda etin menşei belirtiliyor. İşletmeler ayrıca, kesimhanenin yeri, kıyma işleminin yapıldığı tarih, hayvanın yetiştirildiği ülkeler gibi bilgilere de isteğe bağlı olarak etikette yer verebiliyor.

Zorunlu olan bu etiket bilgilerinin yanı sıra, işletmeler, başka bilgileri de etikette ibraz edebiliyor. Ancak, bunun için etin ürettiği ya da satıldığı ülkedeki yetkili kurumun onayını almaları gerekiyor. İthal etler için, bu bilgilerin öncelikle etin ürettiği üçüncü ülke tarafından onaylanması gerekiyor. Onayı veren kurum, Komisyon'u uygulanan kriterler ve prosedürler konusunda bilgilendiriyor. Üçüncü ülke tarafından verilen onay ancak Komisyon tarafından tasdik edildiği takdirde AB'de geçerlilik kazanıyor.

[1760/2000/EC sayılı, Sığır cinsi hayvanların kimliklendirilmesi, kayıt altına alınmasına ilişkin bir sistem oluşturulması ve sığır eti ve ürünlerinin etiketlenmesine ilişkin Tüzük](#)

27. KOYUN VE KEÇİ CİNSİ HAYVANLAR NASIL KAYIT ALTINA ALINIYOR?

Koyun ve keçi cinsi hayvanların kayıt altına alınarak izlenmesine yönelik AB düzenlemesi kapsamında, sığır cinsi hayvanlar için olduğu gibi, üye devletlerin koyun ve keçi cinsi hayvanların tek tek tanımlanmasını ve doğumlarından itibaren hareketlerinin izlenmesini sağlayan bir sistem oluşturmaları gerekiyor. Bu sistem, hayvanları tanımlayan araçlar, işletmelerde tutulan güncel kayıtlar, nakil belgeleri ve bilgisayar destekli merkezi veri tabanından oluşuyor.

Sistem kapsamında, işletmelerin, tesislerinde doğan tüm hayvanları, hayvan işletmeyi terk etmeden önce ve en geç 6 ay içinde, kimliklendirmeleri gerekiyor. Üçüncü ülkelerden ithal edilen hayvanlar için ise bu süre 14 gün olarak belirleniyor. 31 Aralık 2009 itibarıyla, hayvanların tanımlanmasında elektronik kimlik sisteminin kullanılması zorunlu hale getirilmiş bulunuyor. Söz konusu elektronik kimlik, rumen bolusu ya da elektronik kulak küpesi olabilir. Bu kimliklerin ISO standartlarına uygun okuyucu cihazlar ile kulak küpeleri için asgari 12 cm, rumen boluları için 20 cm uzaktan okunabilir olması gerekiyor. Kimlikte hayvanı tanımlayan kodun yanı sıra, işletmenin bulunduğu üye ülkenin kodu da yer alıyor. Elektronik kimliklerin üye devletlerin yetkili kurumu tarafından onaylanması gerekiyor. Hayvan sayısı 600 bini geçmeyen üye ülkeler, diğer AB ülkelerine ihrac edilmeyecek hayvanları için bu sistemi uygulamayabiliyor.

Nakliyeciler dışındaki tüm hayvan sahiplerinin güncel bir kayıt tutmaları gerekiyor. Bu kaydın işletmeyi tanımlayan kod, üretim türü, son envanterin sonuçları, hayvanları taşıyan nakliyecinin adı, hayvanların götürüldüğü kesimhanenin adı ve kodu, hayvanı tanımlayan kod, doğum ve kimlik kazanma tarihi, ölüm tarihi gibi bilgileri içermesi gerekiyor.



Bu bilgileri içeren merkezî veri tabanı oluşturan üye devletlerde, işletmelerin kayıt tutma zorunluluğu ortadan kalkıyor. İşletmeler, kayıta sundukları bilgileri yetkili kurumların denetimi için en az üç yıl süreyle saklamakla yükümlü tutuluyor.

Tanımlanan koyun ve keçi türü hayvanların her bir işletme değiştirmesinde yanlarında yetkili kurum tarafından verilen nakil belgesi bulundurulması gerekiyor. Nakil belgesinin işletmenin kodu, hayvan sahibinin adı ve adresi, nakledilen toplam hayvan sayısı, varış işletmesinin kodu ve adresi, taşınma aracı, nakliyecinin izin numarası gibi bilgileri içermesi gerekiyor. Ayrıca, 1 Ocak 2011 itibarıyla, hayvanların çıkışı yaptığı işletmeler, taşınan her bir hayvanın kimlik kodunu belgeye işlemekle yükümlü. Hayvanların farklı araçlarla nakledilmesi gibi bazı durumlarda ise, kimlik kodu kayıtlarının varış işletmesi tarafından nakil belgesine geçirilmesine izin veriliyor. Varış işletmesindeki hayvan sahipleri, nakil belgelerini nakil tarihinden itibaren en az üç yıl boyunca saklamak zorundalar. Nakil belgesinde bulunması gereken bilgileri içeren merkezî veri tabanına sahip olan üye devletlerde ise, bu belgenin düzenlenmesi zorunlu değil.

Yetkili kurum, nakliyeciler dışında ülkedeki tüm hayvan sahiplerine ait işletmelerin bilgilerini merkezî bir kayıta tutmakla yükümlü. Bu kayıta işletmenin kimlik kodu, üretim tipi (süt ya da et), barındırılan hayvan cinsleri vb. bilgiler bulunuyor. Öte yandan, hayvanları kalıcı olarak barındıran işletmelerin, belirli aralıklarla bu hayvanlara ilişkin envanter hazırlamaları gerekiyor. Yetkili kurumlar, merkezî kayıtların yanı sıra, işletmeler ve hayvan hareketlerine ilişkin veri tabanları da hazırlıyor. Bu veri tabanında nakledilen hayvan sayısı, hayvanların terk ettiği ve vardığı işletmelerin kimlik kodları, çıkış ve varış tarihleri gibi bilgilerin bulunması gerekiyor. İşletmelerin hayvanların hareketlerine ilişkin

bilgileri, merkezî kayıt ve veri tabanına girilmek üzere, 7 gün içerisinde yetkili kuruma bildirme yükümlülüğü bulunuyor.

[21/2004/EC sayılı, Koyun ve keçi cinsi hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınmasına ilişkin bir sistem kurulmasına ilişkin Tüzük](#)

28. TÜRKİYE AB'NİN HAYVAN KİMLİK VE KAYIT SİSTEMİNE NE KADAR UYUMLU?

Türkiye'de sığır cinsi hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınmasına ilişkin AB tüzüğü doğrultusunda, 2002 yılında Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması, Tescilli ve İzlenmesi Yönetmeliği yürürlüğe girmiş bulunuyor. Yönetmelik, hayvanların kulak küpesi ile tanımlanması, işletmelerin kayıt tutması, yetkili kurumun oluşturduğu veri tabanı ve hayvan pasaportlarını içeren AB ile uyumlu izleme sistemini tesis ediyor. Küpelenmiş hayvanların kayıtları, ulusal veritabanı sistemine (TURKVET) aktarılarak kaydediliyor. Sistem, işletmelere giren ve çıkan hayvanların hareket bildirimlerinin etkili bir şekilde denetimine izin vermek üzere güçlendirilmiş bulunuyor. Ancak, mezbahalarda ve Kurban Bayramı'nda kesilen hayvanların kulak küpe numaralarının tam olarak bildirilememesi, hayvan kayıplarının sağlıklı olarak kaydedilememesine neden oluyor. Öte yandan, yönetmelik AB düzenlemesinin getirdiği sığır etlerinin etiketlenmesine ilişkin hükümleri içermiyor.

Koyun ve keçi cinsi hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınmasına ilişkin AB tüzüğü ise, Ocak 2010'da yürürlüğe giren Koyun Ve Keçi Türü Hayvanların Tanımlanması, Tescilli ve İzlenmesi Yönetmeliği ile mevzuata aktarılmış ve uygulama ülke çapında başlamış bulunuyor. Ancak AB düzenlemesinde getirilen izleme sistemini oluşturan yönetmelik, AB'de 2009 sonunda uygulanmaya başlanan hayvanlar için zorunlu elektronik kimlik sistemini içermiyor. Bunun yerine, hayvanların tanımlanmasında AB'de daha önce uygulanan kulak küpeleri kullanılıyor.



II.3.2. BİYOLOJİK GÜVENLİK KURALLARI

II.3.2.1. HİJYEN KURALLARI

29. İŞLETMELER HANGİ GENEL HİJYEN KURALLARINA TABİ?

AB'de 2006 yılında yürürlüğe giren gıdalarda hijyene ilişkin düzenleme paketi, birincil üretimden başlayarak, "tarladan/çiftlikten sofraya" gıda zincirinin tüm aşamalarında hijyen koşullarının sağlanmasına ilişkin sorumluluğu gıda işletmelerine yüklüyor. Paket, hijyen kurallarını belirleyen genel bir düzenlemenin yanı sıra, hayvansal gıdalarda hijyen kuralları ve bu ürünlere yönelik resmi kontrollere ilişkin iki spesifik tüzükten oluşuyor.

Gıdalarda hijyene ilişkin ana düzenleme kapsamında, birincil üretimi (kesim öncesi yapılan tüm hayvan üretimi aşamaları) gerçekleştiren işletmeler, birincil ürünlerin bulaşmaya karşı korunduğunu temin etmek; üretimle ilişkili tüm tesisleri ve ekipmanları temiz tutmak ve gerektiğinde dezenfekte etmek; hayvanları temiz tutmak; hayvanların bulaşmaya neden olmasını önlemek vb. önemleri almakla yükümlü. Bu işletmelerin, ayrıca, hayvanlara verilen yemin menşei ve cinsi, hayvanlara uygulanan ilaçların ve diğer tedavilerin tarihi, ürünlerin güvenliğini etkileyebilecek hastalıkların ortaya çıkış tarihi, hayvanlara ve ürünlere uygulanan kontrollere ilişkin raporlar vb. kayıtları tutmaları gerekiyor.

Birincil üretim dışındaki faaliyetlerde bulunan işletmelerin ise, hayvansal gıdaların hazırlanması, işlenmesi gibi süreçlerin gerçekleştirildiği tesisler, kullanılan ekipmanlar, gıda atıkları, çalışanların hijyeni, ürünlerin ambalajı vb. konulardaki hijyen koşullarını karşılamaları gerekiyor.

Düzenleme uyarınca, birincil üretim sonrasındaki aşamalarda faaliyet gösteren gıda işletmelerinin "**Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları**" (HACCP) ilkelerine dayanan bir prosedür oluşturmaları ve uygulamaları gerekiyor. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü tarafından belirlenen uluslararası gıda

standartlarını kapsayan söz konusu ilkeler, sağlıklı gıda üretimi için gerekli olan hijyen şartlarının belirlenmesi ve bu şartların sağlanması ile tüketici açısından sağlık riski oluşturabilecek nedenlerin belirlenmesi ve ortadan kaldırılmasını kapsıyor. AB'de 1993 yılından beri uygulanan HACCP ilkeleri, nihai ürünün test edilmesi yerine, üretim aşamalarının izlenerek tehlikelerin önlenmesine odaklanıyor.

HACCP ilkeleri; önlenmesi/ortadan kaldırılması gereken tehlikelerin ve kontrol edilmesi gereken kritik noktaların tanımlanması, tanımlanan tehlikelerin engellenmesi için kontrol noktalarında kritik limitler belirlenmesi, bu noktalarda etkin gözetim prosedürleri oluşturulması ve uygulanması, kritik bir aşamada kontrol eksikliği saptanması halinde düzeltici önlemler alınması, önlemlerin denetlenmesi için otokontrol yöntemleri geliştirilmesi ve bu önlemlerin uygulandığını kanıtlayacak kayıtlar tutulması yükümlülüklerinden oluşuyor.

Temel amacı tehlike analizi yoluyla gıda güvenliği açısından kontrol altında tutulması gereken kritik aşamaları saptamak ve gerekli önlemleri almak olan HACCP sisteminin, her işletmede, o işletmeye özel olarak uygulanması gerekiyor. HACCP prosedürleri işletmelere ürün güvenliğinin sağlanması sayesinde ürün kalitesinin artırılması, çalışanlarda gıda güvenliği bilincinin oluşması ve tüketici güveninin artması gibi faydalar sağlıyor.

Düzenleme, üçüncü ülkelerden ithal edilen hayvansal ürünlerin de söz konusu hijyen koşullarını karşılamalarını zorunlu kılıyor.

[852/2004/EC sayılı, Gıda maddelerinde hijyene ilişkin Tüzük](#); [853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük](#); [854/2004/EC sayılı, İnsan tüketimine sunulan hayvansal kökenli gıdaların resmi kontrollerinin organizasyonu için spesifik kurallar getiren Tüzük](#)



30. İŞLETMELERİN ET VE SÜT ÜRÜNLERİNE YÖNELİK ÖZEL HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Taze et (ve sakatat), et ürünleri (pişirilmiş, tuzlanmış, tütsülenmiş, vb.), peynir, tereyağı ve diğer süt ürünleri gibi hayvansal ürünlerin yaratabileceği mikrobiyolojik ve kimyasal riskler nedeniyle bu ürünlere yönelik spesifik hijyen kuralları getiren AB düzenlemesi, halk sağlığını üst düzeyde korumayı hedefliyor. Söz konusu düzenleme, hayvansal gıdaları piyasaya sürebilmek için, işletmelere kayıt olma ya da onay alma zorunluluğu getiriyor. Hayvansal ürünler işleyen işletmeler, yetkili kurumdan onay almadıkları takdirde, faaliyet gösteremiyor. Söz konusu tesis onayı, yerinde yapılan ziyaretler sonucunda veriliyor. Birincil üretim, nakliye ve sıcaklık kontrollü depolama koşulları gerektirmeyen ürünlerin depolanması faaliyetlerini yürüten işletmeler ise bu onay sürecine tâbi değil.

İşletmelerin hayvansal ürünlerin sağlık işareti³¹ ya da tanımlama işareti taşıdıklarını temin etmeleri gerekiyor. Tanımlama işaretinin, ürün tesisten çıkmadan önce doğrudan ürüne, ambalaja ya da etikete iliştirilmesi gerekiyor. İhracatçı üye devletin 2 harfli bir kod olarak adını gösteren işaret, tesisin onay numarasını da ibraz ediyor. Ürünün başka bir tesiste işlenmesi durumunda ise, söz konusu tesisin onay numarasını gösteren yeni bir işaret iliştirilmesi gerekiyor. İşletmelerin hayvansal ürün aldıkları ya da verdikleri gıda işletmelerini tanımlayacak sistemlere ve prosedürlere sahip olma yükümlülüğü bulunuyor.

Düzenleme gereği, gıda işletmeleri, hayvansal ürünlerden kaynaklanan bulaşmayı ortadan kaldırmak için, Komisyon'un onayladığı maddeler dışında, yalnızca içme suyu ya da temiz su kullanabiliyor.

[853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük](#)

(31) Sağlık işareti, resmi kontrollere ilişkin 854/2004/EC sayılı Tüzük kapsamında 37. soruda ele alınıyor.

31. İŞLETMELERİN KIRMIZI ETE YÖNELİK ÖZEL HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Gıda işletmeleri, et ürünlerinin hazırlanmasında hayvanların testisler dışında kalan genital organları, böbrek ve mesane dışında kalan üriner organları, nefes borusu ve akciğer borusu, göz ve göz kapakları vb. organlarının kullanılmamasını temin etmekle yükümlü.

İşletmeler, etlerin depolanması ve nakledilmesi aşamalarında ise, soğutma işlemleri süresince et üzerine yoğunlaşmayı önlemek için yeterli havalandırmanın sağlanması; depolama ve nakliye süresince et sakatatlarının 3°C, diğer etlerin 7°C sıcaklıkta tutulması; nakliyenin 2 saatten fazla sürmemesi vb. koşullara uymak zorundalar.

Kesimhane dışında acil kesilen hayvanların etleri, ancak hayvanın kaza sonucu kesimhaneye nakledilemez halde olması; hayvanın ölüm sonrası kontrolünün veteriner tarafından yürütülmesi; kesilen hayvanın hijyenik bir şekilde kesimhaneye nakledilmesi; kesim ile kesimhaneye varış arasındaki sürenin 2 saatten fazla olması durumunda hayvanın dondurulması; resmi veterinerin, ölüm sonrası kontrolü takiben etin kullanımına ilişkin talimatlarına uyulması vb. koşulları karşıladıkları takdirde, insan tüketimi için kullanılabilir.

[853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük](#)

32. KESİMHAANELERİN HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Düzenlemeye göre, kesimhanelerin, uyguladıkları HACCP prosedürlerinin, tesise giren her hayvanın aşağıdaki şartları karşıladığını temin etmesi gerekiyor:

- Uygun biçimde tanımlanmış olması,
- Beraberinde gerekli belgelerin var olması,
- Hayvan veya halk sağlığı nedenleriyle hareket yasağı ve benzeri sınırlamanın bulunduğu bir işletmeden veya



bölgeden gelmemesi,

- Temiz ve sağlıklı olması,
- Kesimhaneye vardığında, hayvan refahı açısından tatmin edici durumda olması.

Kesimhanelerin tesise gelen tüm hayvanların gıda zinciri bilgilerini istemeleri ve kontrol etmeleri, bu bilgiler olmadan hayvanları kabul etmemeleri gerekiyor. Söz konusu bilgiler, varış işletmesinin durumu, hayvanın sağlık durumu, ilgili dönemde uygulanan tedavilerin tarihleri, et güvenliğini etkileyebilecek hastalıkların ortaya çıkışı, hayvanın ölüm öncesi ve sonrası kontrollerine ilişkin raporlar vb. kapsıyor.

Gıda zinciri bilgisi olmayan hayvanlar ise, ancak resmi veterinerden izin alındıktan sonra kesilebiliyor. Kesimhanelerin hayvanların pasaportlarını kontrol ederek insan tüketimi için kesilmeye uygun olduklarını temin etmeleri ve kesim sonrasında pasaportu resmi veterinerlere vermeleri gerekiyor.

Kesimhanelerin yapı, tasarım ve ekipmanlarının aşağıdaki şartları karşılaması gerekiyor:

- Kesimhanelerin, yeterli ve hijyenik barınaklara veya kolay temizlenen ve dezenfekte edilen bekleme bölümlerine sahip olması. Bu tesislerin, hayvanların su ve yem ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde teçhiz edilmesi. Atık su boşaltımının gıda güvenliğini riske etmemesi,
- Kesimhanelerin kilitlenebilir ayrı bölümlere ya da hasta veya şüpheli hayvanların diğer hayvanlara bulaşmasını önleyecek bir ortamın oluşturulduğu bölümlere sahip olması,
- Barınakların büyüklüğünün hayvanın refahını temin etmesi, ölüm öncesi kontrollerin yapılmasını sağlayacak şekilde tasarlanmış olması.

Tesislerde, etin kirlenmesini önlemek için, yapılan işlemlere uygun ve yeterli sayıda oda; karın ve bağırsakların boşaltılması ve

temizlenmesi için ayrı bir oda; etlerin zemin, duvarlar ve eşyalar ile temasını engelleyen donanımlar bulundurulması gerekiyor. Kesimhanelerde kullanılan tüm aletlerin en az 82°C'de sıcak su ile yıkanması veya aynı etkiyi doğuracak farklı bir yöntemle dezenfekte edilmesi, etle temas halinde olan işçilerin ellerini yıkarken kullandıkları muslukların ise kontaminasyon tehlikesini önleyecek şekilde tasarlanmış olması gerekiyor. Bunun dışında, soğutulmuş depolanacak etler ile insan tüketimi için uygun olmayan etler için kilitlenebilir bölümler; nakliye araçlarının dezenfeksiyonu için uygun alanlar; veteriner kullanımı için donanımlı bir alan bulundurulması yükümlülüğü getiriliyor.

Düzenleme ayrıca, kesim sürecinde hijyenin temin edilmesini sağlamak üzere bir dizi koşul getiriyor. Buna göre: kesim işleminin fazla geciktirilmemesi; kesilmeden ölen hayvanların insan tüketimi için kullanılmaması; sersemletme, kanama, deri yüzme gibi işlemlerin, ette bulaşmadan kaçınacak şekilde yapılması; hayvanların baş ve ayaklarının etlere bulaşmayacak şekilde işleme tabi tutulması; insan tüketimine uygun olmayan kısımlarla etlerin temas etmemesinin sağlanması vb. önlemlerin alınması gerekiyor.

[853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük](#)

33. PARÇALAMA TESİSLERİNİN HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Gıda işletmelerinin parçalama tesislerinin, etlerin kirlenmesini önleyecek şekilde, farklı üretim grupları arasındaki ayrımı sağlayarak inşa edilmesi gerekiyor. Bu tesislerin paketli ve açık etlerin ayrı depolanması için gerekli alana, aletleri en az 82°C'de sıcak su ile (ya da aynı etkiyi doğuracak farklı bir yöntemle) dezenfekte edecek ekipmana sahip olmaları ve etle temas halinde olan işçilerin ellerini yıkarken kullandıkları muslukların kontaminasyon tehlikesini önleyecek şekilde tasarlanmış olması gerekiyor.



Parçalama ve kemiklerin ayrılması sürecinde hijyenin sağlanması için, parçalama ünitelerinin yerine getirmesi gereken şartlar ise: parçalama, kemiklerin ayrılması, dilimlenmesi, zarların ayrılması, paketlenmesi vb. işlemler süresince, ortam sıcaklığının 12°C'den fazla olmayan veya eşdeğer bir etkiye sahip bir alternatif sistem vasıtasıyla, sakatların 3°C, diğer etlerin 7°C'den fazla olmayan sıcaklıklarda muhafaza edilmesi; farklı hayvan etlerini parçalayan tesislerde çapraz bulaşmayı önlemek için gerekli önlemlerin alınması vb. yükümlülüklerden oluşuyor.

[853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük](#)

34. KIYMA, ET KARIŞIMLARI VE MEKANİK OLARAK AYRILAN ETLERE YÖNELİK HİJYEN KURALLARI NELER?

Kıyma, et karışımları ve mekanik olarak ayrılan et (MSM) üreten gıda tesislerinin, etin ve ürünlerin kirlenmesini önleyecek şekilde, farklı üretim grupları arasındaki ayrımı sağlayarak inşa edilmesi gerekiyor. Bu tesislerin paketlenmiş ve açık etlerin ve ürünlerin ayrı depolanması için yeterli alana, aletleri en az 82°C'de sıcak su ile (ya da aynı etkiye sağlayacak farklı bir yöntemle) dezenfekte edecek ekipmana sahip olması ve etle temas halinde olan işçilerin ellerini yıkadıkları muslukların kontaminasyon tehlikesini önleyecek şekilde tasarlanmış olması gerekiyor.

Söz konusu ürünlerde kullanılan hammaddelerin de bazı şartları karşılaması gerekiyor. Buna göre, kıymada kullanılan hammaddenin taze et için gerekli şartlara uygun olması; bitişik yağ dokularını kapsayan iskelet kasından elde edilmesi; parçalama kırıntıları, MSM, kemik parçaları veya deri içeren et, baş eti vb. bölgelerden temin edilmemiş olması gerekiyor. Et karışımlarında taze et ve kıyma, ısı işlem görmeden tüketilecek et karışımlarında ise şartları karşılayan kıyılmış ya da parçalanmış et ve MSM kullanılabilir. Taze et koşullarını karşılaması gereken MSM'de ise, baş kemikleri, ayaklar,



kuyuklar, uyluklar, kaval kemiği, kamış kemiği, pazı kemiği, ön kol kemiği ve dirsek kemiği kullanılamıyor.

Kıyma, et karışımları ve MSM üreten tesisler, üretim sırasında ve sonrasında bazı hijyen kurallarına uymakla yükümlü. Buna göre etin, kirlenmesini önlemek amacıyla, sakatlar için 3°C, diğer etler için 7°C'den fazla olmayan sıcaklıklarda hazırlanması gerekiyor. Kıyma ve et karışımlarının hazırlanmasında kullanılan etin dondurulmadan önce kemiklerinden ayrılması; soğutulmuş etten elde edilen kıymanın kesimden itibaren 6 gün içinde hazırlanması, kemikli, vakumla paketlenmiş sığır etinden elde ediliyorsa 15 gün içinde hazırlanması gerekiyor.

Üretim sonrasında hemen sarılması/paketlenmesi gereken kıyma ve et karışımlarının, kıyma için 2°C, et karışımları için 4°C'yi geçmeyen sıcaklıklarda soğutulması ya da -18°C'den fazla olmayan bir ısıda dondurulması ve bu ısıların, saklama ve nakliye esnasında da korunması gerekiyor. Bunun yanı sıra, MSM için bulundurulmuş hammaddenin 7 günden fazla bekletilmemesi, mekanik ayırmanın kemiğin ayrılmasından hemen sonra yapılması, 24 saat içinde işlenmeyecek MSM'nin üretimden sonraki 12 saat içinde dondurulması ve 6 saat içinde -18°C'den yüksek olmayan bir ısıya ulaşması gerekiyor.

MSM, yalnızca ısı işlem görmüş et ürünlerinin üretiminde kullanılabilir. Kıyma, et karışımları ve MSM, buzu çözüldükten sonra tekrar dondurulamaz. Kıyma ya da MSM



içeren et karışımlarının paketlerinde, ürünün tüketimden önce pişirilmesi gerektiğinin ibraz edilmesi zorunluluğu bulunuyor.

[853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük](#)

35. ÇİĞ SÜTE YÖNELİK ÖZEL HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

AB'nin, hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen mevzuatı uyarınca, çiğ süt üreten veya toplayan işletmelerin bazı koşulları karşılamaları gerekiyor. Buna göre, çiğ sütün süt vasıtasıyla insana geçebilecek bir enfeksiyon belirtisi göstermeyen, sütü etkileyebilecek yaralı memeye sahip olmayan vb. sağlık koşullarına uygun hayvanlardan elde edilmesi gerekiyor. Ayrıca, sütün bruselladan ve tüberkülozdan âri olan sürülerden ve bu hastalıkları taşıdıklarından şüphe duyulan hayvanların bulunması halinde hastalığın düzenli olarak kontrol edildiği sürülerden temin edilmesi gerekiyor. Söz konusu hastalıklara yakalanan ya da yakalandığından şüphe edilen hayvanların, diğer hayvanların sütünü olumsuz etkilemelerinin önlenmesi için, etkin bir şekilde izole edilmeleri gerekiyor.

Süt üretim tesislerinin hijyeni açısından, sütün saklandığı, soğutulduğu bölümler ile sağım ekipmanlarının bulaşma riskini minimuma indirecek şekilde tasarlanması gerekiyor. Süt ile temas eden ekipman yüzeylerinin kullanımdan sonra temizlenmesi ve gerektiğinde dezenfekte edilmesi; çiğ süt nakliyesi için kullanılan konteynırların günde en az bir defa uygun şekilde temizlenmesi ve dezenfekte edilmesi gerekiyor.

Süt sağım işleminin hijyenik bir şekilde yürütülebilmesi için, sağım öncesinde hayvanın meme uçlarının ve etrafının temiz olması; sağan tarafından sütün organoleptik veya fiziko-kimyasal anormallikler göstermediğinin kontrol ve temin edilmesi; sütü sağılan hayvanın ilaç tedavisinin bitmiş olması gibi şartların karşılanması gerekiyor. Sağım işleminin hemen

ardından sütün, bulaşmayı engelleyecek şekilde tasarlanmış temiz bir yerde muhafaza edilmesi, günlük toplanacak sütün en fazla 8°C, günlük toplanmayacak sütün ise en fazla 6°C'de soğutulması zorunluluğu bulunuyor. Ayrıca, nakliye esnasında ısının korunması, gidilen yere varıldığında sütün en fazla 10°C olması yükümlülüğü getiren düzenlemeye göre, sıcaklık koşulları, sağımdan sonraki iki saat içinde işlenen sütlere uygulanmıyor. Öte yandan, süt sağım işlemini gerçekleştirenlerin temiz bir şekilde giyinmiş olmaları ve sağımın yapıldığı yerin, personelin elini yıkamasını sağlayacak ekipmanlarla donatılması gerekiyor.

İşletmeler, çiğ sütün bazı kriterleri karşılamasını sağlamak için gerekli prosedürleri başlatmakla yükümlü tutuluyor. Buna göre, çiğ inek sütündeki canlı bakteri sayısının 30°C'de mililitre başına azami 100.000; somatik hücre sayısının mililitre başına azami 400.000 olması gerekiyor. Diğer hayvanların sütlerindeki bakteri sayısının ise 1.500.000'i aşmaması gerekiyor. Ancak, inek dışındaki hayvanların çiğ sütünden ısı işlemi dışında bir işlem sonucu bir ürün elde edilecekse, azami bakteri sayısının 500.000 olması gerekiyor. Sütlerin bu limitlere uygunluğu, üretim işletmelerinden toplanan numunelerin kontrol edilmesi ile temin ediliyor. Kontroller, sütü üreten, toplayan, işleyen işletmeler tarafından yapılabilir. İçindeki bakteri miktarı belirtilen sınırı aşan firmaların ürünleri piyasaya sürülemiyor.

[853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük](#)

36. SÜT ÜRÜNLERİNE YÖNELİK ÖZEL HİJYEN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Süt işleme tesislerinin, sütün 6°C'yi aşmayan bir sıcaklıkta soğutulmasını ve işlenene kadar bu sıcaklıkta muhafaza edilmesini temin etmeleri gerekiyor. İşlemenin, sağımdan sonraki 4 saat içinde başlaması durumunda, süt daha yüksek bir sıcaklıkta saklanabiliyor.



Çiğ süt ve süt ürünlerinin ısıtılma tabii tutulması durumunda, işletmelerin, pastörizasyon işleminin en az 72°C'de 15 saniye veya 63°C'de 30 dakikada gerçekleştirilmesi; UHT işleminin en az 135°C'de kısa süreli sürekli ısı akışı altında gerçekleştirilmesi gibi bazı koşulları karşılamaları gerekiyor. Bunun yanı sıra, çiğ sütün ısıtılma tabii tutulmasında, HACCP ilkeleri doğrultusunda geliştirilen prosedürler dikkate alınmak zorunda. Süt ürünü elde edilmek üzere ısıtılma tabii tutulacak çiğ inek sütündeki bakteri sayısının, işlem öncesinde, 30°C'de mililitre başına azami 300.000, ısıtılma işlemi görmüş sütteki sayının ise 100.000'i aşmaması gerekiyor.

Sıvı süt ürünlerinin ambalajlarının mühürlenmesi işleminin, son ısıtılma işleminin yapıldığı tesiste, dolundan hemen sonra bulaşmayı önleyen cihazlar ile yapılması ve mühür açıldıktan sonra, açıldığı açıkça belli olacak şekilde tasarlanması yükümlülüğü bulunuyor. İnsan tüketimi için üretilen çiğ sütün etiketinde "çiğ süt"; ısıtılma, kimyasal ve fiziksel işlem görmemiş ve çiğ süt ile üretilmiş süt ürünlerinin etiketinde ise "çiğ süttten yapılmıştır" ibaresinin bulunması gerekiyor.

[853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük](#)

37. ET VE SÜT SEKTÖRLERİNDE RESMİ HİJYEN KONTROLLERİ NASIL YAPILYOR?

Hayvansal gıdaların resmi kontrollerine ilişkin düzenleme uyarınca, üye devletlerin yetkili kurumları, bu gıdaları üreten işletmelerin hijyen kurallarına uydıklarını, resmi kontroller gerçekleştirerek temin ediyor. Bu kontroller, iyi hijyen uygulamaları ve HACCP'ye dayalı prosedürlerin denetimleri ve taze et, süt ve süt ürünleri vb. ürün spesifik denetimleri kapsıyor. İyi hijyen uygulamaları denetimleri, işletmelerin, gıda zinciri bilgileri, tesis ve ekipmanların tasarım ve bakımları, faaliyet öncesi, sonrası ve esnasında hijyen, kişisel hijyen, ısı kontrolü vb. prosedürleri sürekli ve doğru bir şekilde uyguladıklarını

güvence altına almak amacıyla yürütülüyor. HACCP'ye dayalı prosedürlerin denetimleri ise, bu prosedürlerin doğru uygulandığını denetlemenin yanı sıra, prosedürlerin hayvansal ürünlerin mikrobiyolojik kriterler, kalıntılar, bulaşanlar ve izin verilmeyen maddelere ilişkin mevzuata uyumuna odaklanıyor. Yetkili kurumlar, denetimlerde aşağıdakilere özel önem vermekle yükümlü tutuluyor:

- Üretim sürecinin tüm safhalarında, işletmedeki elemanların ve eleman faaliyetlerinin hijyen kurallarına uygunluğunun temin edilmesi,
- İşletmelerin ilgili kayıtlarının kontrol edilmesi,
- Laboratuvar analizi için numuneler alınması.

Taze etlere ilişkin resmi kontroller, yetkili kurumca atanan resmi veteriner hekimler tarafından piyasaya taze et süren kesimhaneler ve parçalama tesislerinde yapılıyor. Söz konusu kontroller, kesime gönderilecek hayvanların sağlık verilerini içeren gıda zinciri bilgilerinin teminini; kesim öncesi denetimlerini; nakliye ve kesim esnasında hayvan refahının temin edilmesini; kesim sonrası denetimlerini; laboratuvar testine tabii tutulmak üzere alınan numuneleri kapsıyor. Kesim sonrası denetimlerin tamamlanmasının ardından, veteriner, insan tüketimi için uygun bulunan etlerin sağlık işaretlemesini yapıyor. Sağlık işareti, karkasın dış yüzeyinde mürekkeple veya sıcak damga kullanılarak, eğer karkaslar parçalara ayrılmış ise, her bir parça sağlık işareti taşıyacak şekilde uygulanıyor. Sağlık işaretinin 6,5 cm genişliğinde ve 4,5 cm yüksekliğinde oval bir işaret olması; kesimhanenin onay numarasını ve bulunduğu üye ülkenin 2 harfli kodunu barındırması gerekiyor. Kesimhane dışında acil kesimi yapılan etlerin de özel bir sağlık işareti ya da tanımlama işareti taşımaları gerekiyor. Kontrol sonuçları resmi veteriner tarafından kayıt altına alınıyor ve değerlendirilmesi yapılıyor. Herhangi bir sorunun tespit edilmesi durumunda, veteriner, işletmeyi ve yetkili kurumu bilgilendiriyor ve üretimin durdurulmasına kadar uzanabilen gerekli önlemleri alıyor.



Düzenleme, altı haftalıktan küçük ve büyük sığır cinsi hayvanların karkaslarının ve sakatatının farklı iki kesim sonrası denetim prosedürüne tabi tutulmasını zorunlu kılıyor. Buna göre, altı haftalıktan küçük hayvanlar için akciğerlerin, soluk borusu ve özefagusun görsel muayenesi, akciğerlerin palpasyonu, karın bölgesinin ve eklemlerin görsel muayenesi ve palpasyonu vb. kontrollerin yapılması istenirken; altı haftalıktan büyük hayvanlar için soluk borusu ve özefagusun görsel muayenesi, akciğerlerin, memelerin ve lenf bezlerinin görsel ve palpasyonla muayenesi isteniyor. Koyun ve keçiler için ise, deri yüzüldükten sonra kafanın görsel muayenesi, kalbin ve perikardın görsel muayenesi vb. kontroller gerekiyor.

Çiğ süte yönelik resmi kontroller, süt üretim ve toplama tesislerine yapılan denetimlerden oluşuyor. Süt üretim tesislerine ilişkin kontroller, çiğ süt üretimine ilişkin sağlık koşullarının (hayvanların sağlık durumu ve veteriner tıbbi ürünlerinin kullanımı) sağlandığının temin edilmesi için yapılan veteriner kontrolleri ile hijyen şartlarının karşılandığının onaylanması için yapılan kontrolleri kapsıyor. Hayvanlara yapılan veteriner kontrolleri, yetkili kurumca onaylanmış bir veteriner hekim tarafından gerçekleştiriliyor. Veteriner, hayvan sağlığı gerekliliklerine uyulmadığından şüphelenirse, hayvanların sağlık durumunu kontrol ediyor. Üretimdeki hijyene ilişkin kontrollerde hijyenin yetersiz bulunması halinde, yetkili makam durumu düzeltmek için gerekli önlemleri alıyor. Çiğ süte ilişkin hijyen şartlarının denetimini kapsayan toplama sonrası kontrollerinde ise, bakteri/somatik hücre sayısı kriterlerine uymayan işletmelerin üretimleri, durum düzeltilene kadar askıya alınabiliyor.

[854/2004/EC sayılı, İnsan tüketimine sunulan hayvansal kökenli gıdaların resmi kontrollerinin organizasyonu için spesifik kurallar getiren Tüzük](#)

38. TÜRKİYE AB'NİN HİJYEN MEVZUATINA UYUMLU MU?

Türkiye, AB'nin hijyen paketini henüz iç hukuka aktarmış değil. Ancak, Haziran 2010'da çıkarılan 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, uyumun sağlanması açısından önemli bir adım oluşturuyor. Gıdada hijyene ilişkin genel koşulları belirleyen AB tüzüğüne tam uyum amacıyla, söz konusu kanun çerçevesinde, Gıda Hijyeni Yönetmeliği taslağı hazırlanmış bulunuyor. Öte yandan, AB düzenlemesinin getirdiği HACCP sistemi, Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik kapsamında, halihazırda Türk gıda işletmeleri tarafından uygulanıyor. Birincil üretim yapan işletmelerin hijyen yükümlülüklerine ilişkin uyum ise, 2005 tarihli Gıda ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin Piyasa Gözetimi, Kontrolü ve Denetimi ile İşyeri Sorumluluklarına Dair Yönetmelik ile sınırlı ölçüde sağlanmış bulunuyor. AB düzenlemesine tam uyum, AB ülkelerine ihracat yapabilmek için hijyen koşullarını karşılamaları gereken Türk gıda işletmeleri açısından büyük önem arz ediyor.

Hayvansal gıdalarda hijyen koşullarına ilişkin AB tüzüğüne uyum da henüz tam olarak gerçekleştirilmiş değil. Bu tüzüğe tam uyum amacıyla yeni kanun çerçevesinde çıkarılacak Hayvansal Gıdalar İçin Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği'nin hazırlık çalışmaları sürüyor. Tüzüğün gıda işletmelerine getirdiği kayıt ve onay yükümlülüğü, taslağı tamamlanan Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik ile mevzuata aktarılacak. Halihazırda yürürlükte olan 2005 tarihli Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, AB Tüzüğünde yer alan kesimhanelerin hijyen şartları, et ve sakatatın parçalanması, saklanması ile ilgili koşullar vb. konuları kapsamakla birlikte, uyum düzeyi sınırlı kalıyor.

Hijyen paketinden çok önce, 2000 yılında çıkarılan Çiğ Süt ve Isıl İşlem Görmüş İçme Sütleri Tebliği de, sütteki AB hijyen kurallarına tam olarak uyumlu değil. Tebliğ ile, AB'nin sütteki azami bakteri sayısı hedeflerine aşamalı bir takvim doğrultusunda uyum



öngörülse de, bunların ülke genelinde uygulamaya yansıtıldığı söylemek güç. Bunun yanı sıra, AB düzenlemesinde mililitre başına azami 400.000 olarak belirlenen somatik hücre miktarı, tebliğde 500.000 olarak yer alıyor.

Türkiye, Haziran 2010 tarihinde sunduğu Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası başlığına ilişkin Müzakere Pozisyon Belgesi'nde, et ve süt ürünleri sektörlerindeki belirli işletmelerin 852/2004/EC ve 853/2004/EC sayılı Tüzüklerdeki gerekliliklere, üyelik tarihine kadar uyum sağlayamayacağını belirterek, geçiş süresi talep etmiş bulunuyor. Ayrıca Kurban Bayramı'nda kurulan geçici kesimhanelerde, 853/2004/EC sayılı düzenlemenin hükümlerine uyum konusunda derogasyon³² istemiş bulunuyor.

Hayvansal ürünlere hijyene ilişkin resmi kontroller tüzüğünde de Türk mevzuatında karşılığı bulunmuyor. Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik, gıda işletmeleri için genel hijyen kuralları ile resmi kontrol ilke ve usullerini ortaya koyuyor. Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu çerçevesinde hazırlanan ve söz konusu yönetmeliği yürürlükten kaldırması öngörülen Resmi Kontrollere İlişkin Yönetmelik taslağı da, benzer şekilde, hijyen koşullarının kontrolüne ilişkin genel hükümler içermekle birlikte, hayvansal ürünlere yönelik spesifik kontrol şartlarına yer vermiyor.



II.3.2.2. HAYVAN HASTALIKLARI

39. AB'DE HAYVAN HASTALIKLARININ KONTROLÜNE İLİŞKİN TEMEL KURALLAR NELER?

AB'nin hayvan sağlığına ilişkin mevzuatı, gıda hijyeni ve veteriner kontrollerine yönelik düzenlemelerin yanı sıra, bulaşıcı hastalıkların izlenmesi, bildirim ve eradikasyonunu (yok edilmesini) içeren genel kuralları ve belirli hayvan hastalıklarına ilişkin özel düzenlemeleri kapsıyor. Bu çerçevede AB, öncelikle salgınların oluşma riskini azaltmak, hastalıkların yayılmasını engellemek ve bir salgın oluşması durumunda hastalığın eradikasyonunu sağlamak üzere çeşitli önlemler getiriyor. Bu önlemler, hayvan hastalıkları ile mücadeleye yönelik olarak, üye ülkelerde ve sınır noktalarında yapılan veterinerlik kontrollerinden, hayvanların kimliklendirilmesi ve kaydı aracılığı ile izlenebilirliğinin sağlanmasına ve ortak gözetim ve bildirim sistemleri uygulanmasına kadar geniş bir alana yayılıyor.

Hayvan hastalıklarının kontrolü ve mücadele yöntemlerine temel oluşturan düzenleme uyarınca, hastalığa ilişkin bir şüphe oluşması halinde, derhal yetkili merciyeye bildirimde bulunulması, resmi veteriner hekim muayenesi yapılması, şüpheli hayvanların izole edilmesi, genel bir dezenfektasyon uygulanması ve işletmenin resmi gözetim altına alınması gerekiyor. Hastalığın tespiti halinde ise, salgına dönüşmesinin önlenmesi amacıyla yukarıda belirtilen önlemlere ilave olarak, aynı ırktaki duyarlı tüm hayvanların, bulaşma riski taşıyan atık ve maddelerin derhal imha edilmesi; hayvanların yaşadığı alanların ve nakliye araçları dahil olmak üzere kullanılan tüm ekipmanın dezenfekte edilmesi; düzenlemede belirlenen koşullara uygun olarak kriz birimleri, koruma ve gözetim bölgeleri oluşturulması ve düzenli aralıklarla denetimler yapılması; civarda bulunan ve etkilenebilecek diğer işletmelerde de gerekli önlemlerin alınması yükümlülüğü

(32) Derogasyon ifadesi; herhangi bir düzenlemenin tamamı ya da bazı hükümlerinin; belirli bir ülke ya da grup, kuruluş veya kişiler için, farklı bir şekilde uygulanması ya da hiç uygulanmaması anlamına geliyor.



bulunuyor. Üye ülkeler, tüm bu tedbirlerin uygulanmasını yanı sıra, gerekli işlemleri yapma kapasitesine sahip bölgesel ve ulusal laboratuvarların ve yetkin personelin varlığını güvence altına almakla yükümlü tutuluyor.

[92/119/EEC sayılı, Belirli hayvan hastalıklarının kontrolüne dair genel Topluluk önlemlerini ve domuzların veziküler hastalığına dair özel önlemleri belirleyen Direktif;](#)

40. AB, HAYVAN HASTALIKLARININ KONTROLÜNE DAİR ÖZEL KURALLAR UYGULUYOR MU?

AB mevzuatı, hayvan hastalıklarının kontrolüne ilişkin genel kuralların yanı sıra, belirli hastalıklarla mücadelede dair özel düzenlemeler de içeriyor. Bunlar arasında, kırmızı et ve süt sektörlerini en fazla etkileyen düzenlemeler aşağıda ana hatları ile özetleniyor.

Bulaşıcı Süngerimsi Beyin Hastalıklarının (TSE) önlenmesi, kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin kuralları belirleyen Tüzük, TSE'den (sığırcı cinsi hayvanlarda görüleni BSE (deli dana), koyun ve keçilerde görüleni scrapie) kaynaklanabilecek insan ve hayvan sağlığı risklerini önleyerek, canlı hayvan ve hayvansal gıda maddelerinin tüm üretim zinciri boyunca denetimini güvence altına almayı amaçlıyor. Üye ülkelerin, üçüncü ülkelerin ve bölgelerin BSE'nin durumuna göre, ihmal edilebilir risk; denetlenebilir risk ve bilinmeyen risk olmak üzere 3 kategori altında sınıflandırılması koşulunu getiren Tüzük uyarınca, üye devletlerin TSE'yi kontrol altında tutmak üzere yıllık programlar uygulamaları; bunların sonuçlarını ve belirlenen TSE vakalarını Komisyon'a ve diğer üye devletlere bildirmeleri, özel risk materyallerini elimine etmeleri, belirli maddeler ihtiva eden hayvan yemlerini yasaklamaları, aktif ve pasif izleme yöntemleri uygulamaları gerekiyor.

Şap hastalığının (FMD) kontrolüne ilişkin kuralları ortaya koyan Direktif ise, FMD'den etkilenen hayvanların bulunduğu alanlarda düzenlemede belirtilen koşullara uygun koruma ve gözetim bölgeleri oluşturulmasından, risk altındaki hayvanları barındıran işletmelerin kayıt altına alınmasına ve acil aşılama uygulamasına ilişkin koşullara, veteriner kontrol yöntemlerinden şüpheli hayvan hareketlerinin kısıtlanmasına, koruma bölgelerinde üretilen etlerin pazara sürümünün yasaklanmasından, gerekli kontrol ve eradikasyon önlemlerine, enfekte olan bölgenin, arılık statüsünü geri kazanabilmesi için yerine getirilmesi gereken koşullardan Komisyon ve üye ülkelere bildirimde bulunulması zorunluluğuna kadar bir dizi tedbir içeriyor.

Sığırcı tüberkülozu ve sığırcı koyun ve keçilerde bruselloz hastalıklarının kontrolüne yönelik tedbirler içeren düzenlemelere göre, üye ülkeler, söz konusu hastalıklara karşı aşılamanın resmi denetim altında yapılması; hastalığın varlığı ya da varlığından şüphe edilmesi durumunda derhal yetkili merciyeye bildirimde bulunulması; koşullara uygun bir ulusal referans laboratuvarı belirlenerek bildirilmesi; hastalığın eradikasyonu için bir program hazırlanması; şüphe altındaki sürünün resmi gözetim altında bulundurulması ve yetkili mercinin izin verdikleri dışında, sürüye hayvan girişi-çıkışının yasaklanması; şüpheli ve/veya hasta hayvanların izole edilmesi; gerekli tüm dezenfektasyon uygulamalarının yapılması vb. önlemleri güvence altına almakla yükümlüler. Enfekte bir sürüdeki hayvanlardan elde edilen sütler, uygun ısıl işlemden geçirildikten sonra aynı çiftlikteki hayvanların beslenmesinde kullanılabilir, ancak insan gıdası olarak kullanılamıyor. Uygun ısıl işlemden geçirilmek amacı dışında süt işleme tesislerine nakledilmesi ve çiğ süt olarak



satışa sunulması ise yasaklanıyor. Enfekte hayvanların yem olarak kullanılması öngörülen karkasları, parçaları ve sakatatlarının kontaminasyona yol açmayacak şekilde işleme tabi tutulması, ayrıca atık materyalin hastalığın yayılmasını engelleyecek şekilde bertarafını sağlayacak önlemlerin alınması gerekiyor. Hastalıklardan arı sürü ve bölge statülerinin kazanılması, sürdürülmesi, askıya alınması, iptali ve arı sürüye yeni hayvanların katılmasına ilişkin koşullar da ilgili düzenlemeler kapsamında belirleniyor.

Mavi dil hastalığının kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin koşulları belirleyen Direktif'e göre, üye devletler hastalık şüphesinin belirmesi ya da hastalığın tespiti durumunda derhal yetkili mercileri bilgilendirmek ve resmi veterinerlerin epidemiyolojik araştırma yapmalarını, etkilenen hayvan sayısının belirlenmesini, kontrol programları uygulanmasını, koruma ve gözetim alanları oluşturulmasını, hayvan hareketlerinin yasaklanmasını, karkasların imhasını, düzenlemede belirtilen koşullara uygun ulusal bir laboratuvar belirleyerek diğer üye ülkelerin ve kamuoyunun bilgilendirilmesini vb. sağlamakla yükümlü tutuluyor.

999/2001 sayılı, Bulaşıcı süngerimsi beyin hastalıklarının (TSE) önlenmesi, kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin kuralları belirleyen Tüzük; 2003/85/EC sayılı, Şap hastalığının kontrolüne dair Topluluk Önlemlerini içeren Direktif; 78/52/EEC sayılı, Sığırlarda bruselloz, tüberküloz ve enzotik leukozun hızlandırılmış eradikasyonuna yönelik ulusal plan için Topluluk kriterlerini belirleyen Direktifi; 91/68/EEC sayılı, Koyun ve keçi türü hayvanların Topluluk içi ticaretini etkileyen sağlık sorunlarına ilişkin Direktif; 2000/75/EC sayılı, Mavi dil hastalığının kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin spesifik hükümler belirleyen Direktif;

41. AB'DE HAYVAN HASTALIKLARI BİLDİRİM SİSTEMİ NASIL İŞLİYOR?

Topluluk içinde hayvan hastalıklarının bildirimine dair Direktif uyarınca, üye ülkeler, kendi sınırları içinde, düzenlemenin ekinde listelenen hastalıkları³³ tespit etmeleri halinde Komisyon'u ve "Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi (ADNS)" aracılığı ile diğer üye ülkeleri bilgilendirmek zorundalar.

ADNS sistemi üye ülkelerin hayvan sağlığı alanındaki yetkili mercileri ve Avrupa Komisyonu arasında bulaşıcı hayvan hastalıkları ve salgınlar konusunda hızlı bilgi değişimi sağlayarak, acil önlemler alınmasına imkan veren etkin bir koordinasyon sistemi oluşturuyor. Üye devletler, bulaşıcı bir hastalık belirlenmeleri durumunda: hastalığın/virüsün ne olduğu; salgının türü; kaynak ülkesi; ortaya çıktığı ve etkilediği bölgeler; ölen, hastalanan ve şüphe altında olan hayvan sayısı; imha edilen karkas miktarı; alınan önlemler vb. konularda hızla sisteme bilgi aktarma ve gelişmeleri düzenlemede belirtilen aralıklarla raporlama yükümlülüğü taşıyor.

Üye ülkeler, şap vb. bulaşıcı hayvan hastalıklarının ilk salgınlarını 24 saat içinde, ikincil salgınları ve BSE (deli dana) vakalarını ise en geç ilk iş günü ADNS'ye bildirmek durumundalar. Sistem, ilk salgınlara ilişkin bilgileri otomatik olarak Komisyon'a ve diğer ülkelere ulaştırırken, ikincil salgınlara ilişkin bilgiler, Komisyon tarafından haftalık raporlarla tüm katılımcı ülkelere iletiliyor. Üye ülkelerin yetkili mercileri ve Komisyon tarafından yapılan risk değerlendirmesi sonucunda Komisyon, "Gıda Zinciri ve Hayvan Sağlığı Daimi Komitesi'nin (SCFAH)" görüşünü almak suretiyle, bir karar çıkartabiliyor.

82/894/EEC sayılı, Topluluk içinde hayvan hastalıklarının bildirimine ilişkin Direktif; 2005/176/EC sayılı, Topluluk içinde hayvan hastalıklarının bildirimine ilişkin 82/894/EEC sayılı Direktif'e ilişkin kodlamaları içeren Komisyon Kararı; 178/2002/

(33) Direktifin I numaralı ekinde listelenen hastalıklar arasında, bulaşıcı süngerimsi beyin hastalığı (TSE); koyunlarda rastlanan mavi dil ve Rift vadisi humması; sığırlarda bulaşıcı pleuropneumonisis; şap; koyun ve keçilerde görülen çiçek hastalığı; sığır, koyun ve keçi vebasası; veziküler stomatit vb. yer almaktadır.



EC sayılı Gıda yasasının genel ilkeleri ve gereksinimlerini belirleyen, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi'ni (EFSA) kuran ve gıda güvenliğine ilişkin prosedürleri ortaya koyan Tüzük

42. TÜRKİYE HAYVAN HASTALIKLARININ KONTROLÜNE İLİŞKİN AB MEVZUATINA UYUMLU MU?

Türkiye, 2009 yılında çıkarılan “Sığır Bovine Tüberkülozu Yönetmeliği” ve “Bruselloz ile Mücadele Yönetmeliği” aracılığı ile AB'nin ilgili düzenlemelerine uyum sağlamış durumda. Ancak belirli hayvan hastalıklarının kontrolüne dair genel kuralları içeren Direktif ve bulaşıcı süngerimsi beyin hastalığı, mavi dil ve şap hastalıklarına ilişkin AB düzenlemeleri, henüz iç hukuka aktarılmış değil. Bununla birlikte, şap hastalığına yönelik yoğun aşılama programı ile Trakya ve Anadolu arasındaki hayvan hareketlerini düzenleyen sıkı tedbirlerin uygulamaya koyulması sonucunda, Trakya, Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü tarafından, aşılama suretiyle şap hastalığından arı bölge olarak tanınmış bulunuyor. 2010-2011 yıllarına ilişkin Avrupa Birliği Eylem Planı'nda, hayvan hastalıklarının kontrolüne ilişkin temel kuralları içeren AB düzenlemesinin yanı sıra, TSE, mavi dil ve şap hastalıklarına ilişkin uyum yönetmeliklerinin de 2010-2011 yıllarında çıkarılması öngörülmüyor.

AB müktesebatının “Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı” faslı kapsamında yer alan söz konusu düzenlemelere uyum sağlanmasının yanı sıra, epizotik hastalıklar için risk planlarının uygulanması, halen müzakeresi süren söz konusu faslın kapatılabilmesi için AB tarafından getirilen “kapanış kriterleri” arasında yer alıyor.

Öte yandan, 2005 yılından beri AB'nin Hayvan Hastalıkları Bildirim Sistemi'ne (ADNS) gönüllü olarak katılan Türkiye, AB'ye ve uluslararası kuruluşlara bu sistem aracılığı ile hayvan hastalıkları konusunda bilgi aktarımında bulunuyor.

II.3.2.3. İRRADYASYON UYGULAMASI

43. AB GIDALARDA İRRADYASYON UYGULAMASINI NASIL DÜZENLENİYOR?

Gıdalarda ışınlama tekniği (irradiyasyon), gıda ürünlerinin raf ömrünü uzatmak ve/veya bazı ürünlerde patojen mikro-organizmalardan kaynaklanan sağlık riskini azaltmak amacıyla kullanılıyor. AB'de özel bir gıda maddesinin irradiyasyona izinli ürünler listesine eklenmesi ve uygulanacak ortalama radyasyon düzeyinin sınır değerlerinin belirlenmesi, Bilimsel Gıda Komitesi (SCF) tarafından verilen uygun görüşe bağlı. Irradiyasyon uygulanan gıdalarda kullanılan analitik metotlar ise, Avrupa Standardizasyon Komitesi (CEN) tarafından belirleniyor. Taze et, çiğ süten elde edilmiş kamamber peyniri, kazein/kazeinat vb. ürünler, irradiyasyona tâbi tutulmasına SCF tarafından onay verilmiş kategoriler arasında yer alıyor. SCF'nin önerdiği âzami iyonize radyasyon dozu ise, 10 kGy.

İrradiyasyon uygulanan gıda ve gıda bileşenlerinin üretimi, pazarlanması ve ithalatına ilişkin kuralları düzenleyen Çerçeve Direktif'e göre, ışınlama işlemine ancak şu koşullarda izin veriliyor:

- Teknolojik olarak gerçekten gerekli olması;
- Sağlık açısından tehlike oluşturmaması ve önerilen koşullarda gerçekleştirilmesi;
- Tüketicilerin yararına olması;
- Hijyen ve sağlık uygulamalarının ya da iyi imalat veya tarımsal faaliyetlerin yerine kullanılmaması.

Bu koşullara uygun olarak irradiyasyon uygulanmış ya da irradiyasyonlu bileşen içeren gıdaların, piyasaya sunulabilmeleri için, adet olarak satılmaları halinde söz konusu işleme tâbi tutulduklarına/bileşen içerdiklerine dair bilgilerin yer aldığı bir etiket taşımaları; dökme olarak satılan ürünlerde ise, bu bilginin yanı sıra, ürünün yerleştirildiği konteynirin üstünde ya da yanında bir bildirim bulunması gerekiyor.



İrradyasyon işleminin, sadece üye devletlerin yetkili ulusal mercileri tarafından onaylanmış ışınlama tesislerinde yapılmasına izin veriliyor. Üye devletler, söz konusu ulusal mercileri ve yapılan denetim sonuçlarını Komisyon'a bildirmekle yükümlüler. Bazı gıda maddelerinin irradyasyonunun insan sağlığını tehlikeye attığı konusunda bir kanıt elde eden üye devletler, kendi topraklarında düzenleme hükümlerinin uygulanmasını geçici olarak askıya alma veya kısıtlama imkanına sahip. Ancak bu karardan ve gerekçelerinden diğer üye devletlerin ve Komisyon'un derhal haberdar edilmesi gerekiyor.

Üçüncü ülkelerden ithal edilecek irradyasyonlu gıda ve gıda bileşenleri ise, ilgili Çerçeve Direktif'te belirtilen koşullara uyması; işlemin gerçekleştiği tesisin ismi, adresi ve işlem görmüş maddelere ilişkin verileri içeren belgelerin ürün eşliğinde sunulması; Avrupa Komisyonu Gıda ve Veterinerlik Ofisi (FVO) tarafından gerçekleştirilen denetim sonuçları neticesinde Topluluk onayını almış bir irradyasyon tesisinde işlem görmüş olması gibi belirli kısıtlara tâbi tutuluyor.

[1999/2/EC sayılı, Işınlanmış gıda ve gıda bileşenleri ile ilgili üye devletlerin kanunlarının yakınlaştırılmasına ilişkin Direktif;](#)
[1999/3/EC sayılı, Işınlanmış gıda ve gıda bileşenleri ile ilgili Topluluk listesi oluşturulmasına ilişkin Direktif](#)

44. TÜRKİYE GIDALARDA İRRADYASYONA İLİŞKİN AB MEVZUATINA NE KADAR UYUMLU?

Türkiye'de gıdalarda ışınlama tekniği uygulaması, AB'ye uyum doğrultusunda hazırlanan Gıda Işınlama Yönetmeliği ile düzenleniyor. Yönetmeliğin gıda ışınlama tesislerinin özelliklerine, ışınlanan maddelerin kayıt altına alınmasına, ışınlanacak gıda ve ambalaj materyallerinin niteliklerine ve etiketleme usullerine ilişkin hükümleri, AB standartları ve kabul görmüş uluslararası standartlarla büyük ölçüde uyumlu. Söz konusu yönetmeliğin yanı sıra, işletmelerin ışınlama işlemi

öncesinde, sırasında ve sonrasında, Türk Gıda Kodeksi'nde belirtilen genel hijyen kurallarına uymaları ve Radyasyon Güvenliği Tüzüğü'nün hükümlerine riayet etmeleri gerekiyor.

Yönetmelik çerçevesinde, gıda maddelerine uygulanacak ortalama ışın dozu, gıdanın dahil olduğu kategoriye uygun doz sınırları içerisinde istenen teknolojik amaca göre seçiliyor. İlgili yönetmelikte, gıda gruplarında belirli teknolojik amaçlara göre uygulanmasına izin verilen ışınlama dozları kapsamında, kırmızı et ve ürünleri de (taze veya dondurulmuş) düzenleniyor.

II.3.3. KİMYASAL GÜVENLİK KURALLARI

45. KIRMIZI ETLERDEKİ HORMONLAR NASIL DÜZENLENİYOR?

AB'de çiftlik hayvanlarında büyümeyi artırıcı hormon etkisine sahip hormon ve benzeri maddelerin kullanımı 1981 yılından beri yasaklanmış bulunuyor. Yasağı getiren düzenleme, büyümeyi artırıcı hormonlarla işlem görmüş et ve et ürünlerindeki hormon kalıntılarının oluşturduğu insan sağlığına yönelik riskleri ortadan kaldırmayı amaçlıyor. Büyüme artırıcı maddelerin başında östradiol-17β, testosteron, projesteron, zeranol, trenbolon asetat ve melengestrol asetat (MGA) geliyor. Bu maddelerin insan tüketimi için kesilen çiftlik hayvanlarına verilmesi ve bu hayvanlardan elde edilen etlerin piyasaya sürülmesi yasaklanıyor. Söz konusu yasak, AB ülkelerinin yanı sıra, üçüncü ülkelerden yapılan et ithalatını da kapsıyor.

Öte yandan düzenleme, testosteron, projesteron gibi bazı maddelerin, kullanımlarının sıkı denetime tabi tutulması şartıyla, hayvanlara tedavi ve zooteknikal amaçlı verilmesine izin veriyor. Bu durumda bu maddelerin veterinerler tarafından kullanılması şartı aranıyor.

[96/22/EC sayılı, Hayvan besiciliğinde bazı hormonal ve tyrostatik etkiye sahip bazı maddeler ve betaagonistlerin kullanımının yasaklanmasına ilişkin Direktif](#)



46. KIRMIZI ET VE SÜT ÜRÜNLERİNDEKİ KALINTILAR NASIL İZLENİYOR?

Hayvanlara tedavi amaçlı verilen hormon ve benzeri maddeler, et ve süt gibi hayvansal ürünlerde tüketicilere zarar verebilecek kalıntıların oluşmasına neden olabiliyor. Bu kalıntıların izlenmesine ilişkin kurallar belirleyen AB düzenlemesi, izlenecek maddeleri iki gruba ayırıyor: anabolik etkiye sahip maddeler ve kullanımına izin verilmeyen maddeler ile veteriner ilaçları ve bulaşanlar.³⁴



Düzenleme gereği, üye devletlerin bu iki gruba giren maddelere ilişkin ulusal kalıntı izleme planları oluşturmaları gerekiyor. Hayvan türlerine göre madde ve kalıntı gruplarının belirlenmesini sağlayan planın, hayvanlarda, hayvanların içme sularında ve yetiştirildiği veya muhafaza edildiği yerlerde belirlenen maddelerin; dışkılarında, vücut sıvılarında, dokularında ve et, süt gibi ürünlerinde ise madde kalıntılarının tespit edilmesini sağlayacak önlemler içermesi gerekiyor.

Düzenleme, işletmelere de bazı sorumluluklar yüklüyor. Buna göre, et ve süt gibi birincil hayvansal ürünlerin başlangıç işlemlerini yapan işletmelerin kendi kontrollerini yaparak gerekli tüm önlemleri almaları yükümlülüğü bulunuyor. Bu önlemler esnasında aşağıdakilerin dikkate alınması gerekiyor:

(34) Söz konusu maddeler düzenlemenin Ek I'inde yer alıyor.

- Doğrudan veya bir aracı vasıtasıyla dağıtılan hayvanların üreticilerinin bu hayvanlarda kullanılan maddelerin atım süresinin gözlemlendiğini temin etmeleri gerekiyor. İşletmeler, yalnızca bu şartı karşılayan hayvanları kabul etmekle yükümlü tutuluyor.
- İşletmeye getirilen hayvan veya ürünün, izin verilen azami limitleri aşmayan oranlarda kalıntı içermesi ve yasaklanmış maddelere ilişkin herhangi bir belirti taşımaması gerekiyor.

İşletmeler, ancak bazı koşulları karşıladıkları takdirde, aşağıdakileri piyasaya sürebiliyor:

- Kullanımına izin verilmeyen madde veya ürünlerin tatbik edilmediği hayvanlar ile yasak işlemlere tabi tutulmayan hayvanlar,
- İzin verilen ürünlerin veya maddelerin tatbiki durumunda, bu madde ve ürünler için belirlenen atım sürelerinin gözlemlendiği hayvanlar,
- Yukarıda belirtilen hayvanlardan elde edilen ürünler.

Üretici dışındaki bir işletmeci tarafından hayvanın ilk işleme tesisine getirildiği durumlarda, piyasaya sürme konusundaki yükümlülüklerden hayvanı tesise sunan kişi sorumlu tutuluyor.

Hayvan yetiştiricileri veterinerlerin hayvanlara uyguladığı tedavilerin tarihini ve özelliğini kayıt etmekle yükümlü. Ayrıca, beş yıl süreyle, atım süresinin gözlemlendiğini gösteren kayıtları ve kanıtlayan reçeteleri saklamak zorunda. Hayvan yetiştiricilerinin, çiftliğin düzenlemeye uyumu ile ilgili her türlü bilgiyi yetkili kuruma ve kesimhane veterinerlerine sağlamaları gerekiyor.

Düzenleme uyarınca, yetkili kurumlar, kullanımına izin verilmeyen madde veya ürünlerin hayvanlarda besi veya izin verilmeyen uygulama amaçlı kullanımını tespit etmek amacıyla, işletmelere rastgele resmi kontroller yapabiliyor. Bu kontroller, anabolik etkiye sahip maddeler ve kullanımına



izin verilmeyen maddelerin işlenmesi, depolanması aşamalarında; düzenleme kapsamına giren hayvanların ve hayvansal kökenli hammaddelerin üretim zinciri boyunca gerçekleştirilebiliyor. Kontrolü yapan kurum, izin verilmeyen bir uygulamadan şüphelendiği takdirde, işletmeden hayvana uygulanan tedavinin niteliğini belirleyen belgeleri ibraz etmesini istiyor. İzin verilmeyen bir uygulamanın bulunması durumunda, hayvanların yetiştirildiği, muhafaza edildiği veya beslendiği çiftliklerde numuneler alınarak yetkili laboratuvarlarda incelemeler yapıyor. İnceleme sonucunda izinsiz uygulama tespit edilirse, bu uygulamanın yapıldığı hayvanların belirlenen kesimhanelerde kesilmesi gerekiyor. Azami kalıntı limitlerinin aşıldığının tespit edildiği durumlarda ise, yetkili kurum bu limitlerin neden aşıldığını belirlemek için menşe veya ayrılışın yapıldığı çiftlikte incelemelerde bulunuyor. İnceleme sonucunda kurum, belirli bir süre için çiftlikten hayvanların ya da ürünlerin ayrılmasını yasaklayabiliyor. Yetkili kurumun yürüttüğü kontrol ve inceleme masrafları, hayvan sahibi işletmeler tarafından karşılanıyor.

Öte yandan, kesimhanelerde çalışan resmi veterinerler, hayvanların izin verilmeyen bir uygulamaya tabi tutulduğundan veya hayvanlara kullanımına izin verilmeyen madde veya ürün verildiğinden şüphe ettikleri takdirde, bu hayvanların diğer hayvanlardan ayrı olarak kesilmesini sağlamak; karkaslar ve sakatatlara el koyarak gerekli incelemeleri yapmakla yükümlü. İlgili hayvanların izin verilen bir uygulamaya tabi tutulması, atım süresine uyulmadığından şüphelenilmesi durumunda ise, kalıntı miktarının izin verilen seviyeyi aşmadığı temin edilene kadar hayvanın kesiminin ertelenmesi gerekiyor.

Kullanımına izin verilmeyen madde veya ürünleri kullanan, bulunduran işletmelerin her türlü ruhsat ve resmi onayı askıya alınıyor; ihlalin tekrarlanması durumunda ise iptal ediliyor.

AB ülkelerine ihracat yapan üçüncü ülkelerin Komisyon'a düzenlemede yer alan madde ve kalıntıların izlenmesine ilişkin garantileri ortaya koyan bir izleme planı sunmaları gerekiyor. Bu plan Komisyon tarafından onaylandıği takdirde, söz konusu ülke hayvan ve hayvansal ürün ithal edilen ülkeler listesine girebiliyor.

[96/23/EC sayılı, Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünlerdeki bazı maddelerin ve bunların kalıntılarının izlenmesine ilişkin Direktif](#)

47. KIRMIZI ET VE SÜT ÜRÜNLERİNDEKİ BULAŞANLAR NASIL DÜZENLENİYOR?

Gıdalara kasıtlı olarak eklenmeyen ancak üretim (hayvan yetiştiriciliği, veteriner ilaçları dahil), imalat, işleme, ambalajlama, nakliye gibi süreçler sonucunda gıdada oluşan maddelere bulaşanlar (*contaminants*) adı veriliyor. İlgili AB düzenlemesine göre, halk sağlığı açısından kabul edilmeyen bir miktarda veya toksikolojik olarak belirli bir düzeyin üstünde bulaşan içeren gıdalar piyasaya sürülmüyor. Ayrıca, gıdalardaki bulaşan düzeylerinin tüm aşamalarda, iyi uygulamalar izlenerek, mümkün olduğunca düşük tutulması gerekiyor.

Söz konusu düzenleme doğrultusunda bulaşanlar için azami seviye limitleri belirleyen bir diğer düzenleme, et ve süt ürünlerinde bulunabilen kurşun, kadmiyum, dioksinler ve PCBler, aflatoksinler, benzopirin gibi bulaşanları kapsıyor. Düzenleme gereği, kurutulmuş, işlenmiş gıda maddeleri ile birden fazla bileşenden oluşan gıda maddelerinde bulunan bulaşan seviyelerinin belirlenmesinde, kurutma, işleme süreçleri nedeniyle bulaşanın konsantrasyonunda oluşan değişimlerin ve gıda bileşenlerinin göreceli oranlarının göz önünde bulundurulması gerekiyor. İşletmeler, yetkili kurumların yürüttüğü resmi kontroller esnasında spesifik konsantrasyon faktörlerini gerekçelendirmekle yükümlü tutuluyor.



315/93/EC sayılı, Gıdalardaki bulaşanlara ilişkin prosedürleri belirleyen Tüzük, 1881/2006/EC sayılı, Gıda maddelerindeki bazı bulaşanlara ilişkin azami seviyeleri belirleyen Tüzük

48. KIRMIZI ET VE SÜT ÜRÜNLERİNDEKİ PESTİSİT KALINTILARI NASIL DÜZENLENİYOR?

AB'de insan tüketimine yönelik hayvansal gıdalar, insan sağlığını korumak amacıyla, pestisit kalıntı limitlerine tâbi tutuluyor. Buna göre, hayvansal gıdalardaki pestisit kalıntıları 0,01 mg/kg limitini aşmıyor. Bu genel limitin yanı sıra, farklı ürünler için spesifik limitler belirleniyor.

Spesifik limitlere tabi tutulan et ve süt ürünleri şöyle sıralanıyor: Taze, soğutulmuş veya dondurulmuş, kuru tuzlanmış, salamura, kurutulmuş veya tütsülenmiş veya un veya yemeklik olarak işlenmiş kırmızı et; hazırlanmış kırmızı et karışımları, sakatat, kan ve hayvansal yağlar; sosis ve benzeri diğer işlenmiş ürünler; süt ve krema (konsantre edilmemiş, ilave şeker veya tatlandırma amaçlı herhangi bir madde içermeyen); tereyağı ve süttten elde edilen diğer yağlar; peynir ve lor. Söz konusu ürünlerin düzenleme uyarınca karşılamaları gereken pestisit kalıntı limitlerine, Avrupa Komisyonu'nun hazırladığı veri tabanında yer veriliyor.³⁵

Düzenleme kapsamında, yetkili kurumlar, işletmelerin söz konusu limitlere uyduklarını temin etmek amacıyla, resmi kontroller düzenliyor. Numunelerin analiz edilmesini içeren bu kontroller, ürünün tüketiciye ulaştığı noktalarda da gerçekleştiriliyor. Öte yandan, üye devletlerin pestisit kalıntılarına ilişkin çok yıllık ulusal kontrol programları hazırlamaları gerekiyor. Programda numunesi alınacak ürünler, analiz edilecek pestisitler, yerli ve yabancı ürünlerden alınacak numune sayıları vb. kuralları ortaya koyuluyor.

396/2005/EC sayılı, Bitki ve hayvan menşeli gıda ve yemlerdeki pestisitlerin azami kalıntı limitlerine ilişkin Tüzük

(35) Avrupa Komisyonu'nun pestisit kalıntılarına ilişkin veri tabanı: http://ec.europa.eu/sanco_pesticides/public/index.cfm?event=commodity.selection

49. ET VE SÜT ÜRÜNLERİNDE KULLANILAN KATKI MADDELERİ VE AROMALAR NASIL DÜZENLENİYOR?

Aralık 2008'de çıkarılan gıdalarda katkı maddeleri (additives) ve aromalara (flavourings) ilişkin AB düzenlemeleri, söz konusu maddelerin kullanımını bir izin prosedürüne tâbi tutuyor. Buna göre, yalnızca düzenlemelerde yer alan listelerde bulunan katkı maddeleri ve aromalar, belirlenen kullanım koşulları dahilinde gıdalara eklenebiliyor. Söz konusu maddelerin kullanımına izin verilmesi için, tüketici sağlığına yönelik bir tehdit oluşturmadığının bilimsel olarak kanıtlanması, başka türlü temin edilemeyen bir ihtiyacı karşılaması ve kullanımının tüketiciyi yanlış yönlendirmemesi gerekiyor. Ayrıca, bu maddelerin kullanım düzeylerinin mümkün olduğunca düşük tutulması gerekiyor.

Aromalara ilişkin düzenleme, 1-Allyl-4-methoxybenzene, estragole, 4-Allyl-1,2-dimethoxy-benzene, methyleugenol, 1-Allyl-3,4-methylene dioxy benzene, safrole gibi bazı maddelerin gıdalara ilave edilmesini yasaklıyor. Bunun yanı sıra, süt ürünlerinde, et karışımları ve et ürünlerinde kullanılan aromalarda doğal olarak bulunan söz konusu maddelere sınırlamalar getiriyor ve bu ürünlerde bulunabilecekleri azami seviyeleri belirliyor. Katkı maddelerine ilişkin düzenleme, izin listesinde belirtilen istisnalar dışında, bu maddelerin işlenmemiş gıdalarda kullanımını yasaklıyor. Öte yandan düzenleme, üye devletlere, bazı katkı maddelerinin geleneksel ürünlerde kullanımını yasaklama imkanı tanıyor.

1333/2008/EC sayılı, Gıda katkı maddelerine ilişkin Tüzük, 1334/2008/EC sayılı, Aromalar ve gıdalarda kullanılan bazı aroma özellikli gıda bileşenlerine ilişkin Tüzük

50. TÜRKİYE AB'NİN GIDALARDA KİMYASAL GÜVENLİK MEVZUATINA NE KADAR UYUMLU?

Türkiye gıdalarda kimyasal güvenliğe ilişkin AB mevzuatına büyük ölçüde uyum sağlamış durumda. Kırmızı etlerdeki hormonların yasaklanmasına ilişkin AB düzenlemesine



2003 yılında çıkarılan Gıda Değeri Olan Hayvanlara Uygulanması Yasaklanan ve Belli Şartlara Bağlanan Hormon ve Benzeri Maddeler Hakkında Tebliğ ile uyum sağlanmış bulunuyor. Et ve sütte kalıntıların izlenmesine ilişkin düzenleme ise, 2005 yılında yürürlüğe giren Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünlerde Belirli Maddeler ile Bunların Kalıntılarının İzlenmesi İçin Alınacak Önlemlere Dair Yönetmelik ile mevzuata aktarılmış ve ulusal kalıntı izleme planı hazırlanmış bulunuyor. 2010 yılı Türkiye İlerleme Raporu'nda, ulusal kalıntı izleme planının uygulanması ve izlenmesine yönelik usüller geliştirildiği belirtiliyor. Öte yandan, Türkiye süt için kalıntı izleme planı AB tarafından onaylanan üçüncü ülkeler listesinde yer alıyor.

Et ve süt ürünlerindeki gıda bulaşanlarına ilişkin azami seviyeleri belirleyen AB düzenlemesine ise, 2002 yılında çıkarılan Gıda Maddelerinde Belirli Bulaşanların Maksimum Seviyelerinin Belirlenmesi Hakkında Tebliğ ile uyum sağlanmış durumda. Ancak söz konusu tebliğ, gıda bulaşanlarına ilişkin prosedürleri belirleyen ana düzenlemenin hükümlerini içermiyor.

Gıdalarda pestisit kalıntılarının sınırlandırılmasına ilişkin AB düzenlemesine uyum amacıyla, 2008 yılında Gıda Maddelerinde Bulunmasına İzin Verilen Pestisitlerin Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliği yayınlanmış bulunuyor. Ancak tebliğ, AB düzenlemesinin bitki koruma ürünleri için başvuru prosedürü, ulusal kalıntı kontrol programı gibi bazı bölümlerine yer vermiyor.

Gıdalarda kullanılan katkı maddeleri ve aromalara ilişkin AB mevzuatına ise henüz uyum sağlanmış değil. Katkı maddelerine ilişkin eski AB düzenlemelerinden birine uyum doğrultusunda 2008 yılında çıkarılan Renklendiriciler ve Tatlandırıcılar Dışındaki Gıda Katkı Maddeleri Tebliği, katkı maddelerine ilişkin tüm düzenlemeleri tek bir çatı altında toplayan yeni tüzük ile ancak sınırlı ölçüde uyumlu. Öte yandan, aromalara ilişkin özel bir düzenleme bulunmazken, Gıda Kodeksi'nin aroma maddelerine ilişkin bölümü, AB düzenlemesinin hükümlerini içermiyor.

II.3.4. HAYVAN REFAHI

51. ÇİFTÇİLİK FAALİYETLERİNE YÖNELİK HAYVAN REFAHI KURALLARI NELER?

Hayvan refahına ilişkin AB mevzuatı; çiftçilik, nakil ve kesim işlemleri sırasında gözetilmesi gereken kuralları içeren çeşitli düzenlemelerden oluşuyor. AB'nin çiftçilik faaliyetlerine yönelik hayvan refahı düzenlemesi, vahşi hayvanlar ya da spor/kültür faaliyetleri ve deneylerde kullanılan hayvanlar dışında, tür ayrımı yapmaksızın, çiftçilikle bağlantılı amaçlarla muhafaza edilen veya yetiştirilen tüm hayvanları kapsıyor. Söz konusu düzenleme uyarınca, hayvanların bakımından sorumlu olan personelin, yeterli bilgi ve beceriye sahip olması; zorunlu günlük incelemeler sırasında yaralandığı veya hastalandığı saptanan hayvanlara acilen müdahale edilmesi ve uygulanan tedavilerin kayıt altına alınması gerekiyor. Her hayvanın, türünün gerektirdiği hareket serbestisine sahip olacak şekilde muhafaza edilmesini öngören düzenleme, barınaklardaki hava dolaşımından toz seviyesine, barınağın yapımında kullanılan materyellerden ısı ve nem koşullarına kadar tüm detayların, hayvanın refahını sağlayacak şekilde düzenlenmesini gerektiriyor. Hayvanların, sürekli olarak karanlık ya da yapay ışığa maruz bırakılması da yasaklanıyor.

Konuya ilişkin diğer bir AB düzenlemesi ise, spesifik olarak, kesilerek insan tüketimine sunulmak amacıyla yetiştirilen buzağuları (yaşı 6 aya kadar olan siğir cinsi hayvanları) kapsıyor. Sağım amacıyla ineklerle birlikte muhafaza edilen buzağular ve buzağı sayısının 6'dan az olduğu çiftlikler ise kapsam dışı tutuluyor. Düzenleme, siğir cinsi hayvanların sürü halinde olma eğilimleri nedeniyle, yaşı 8 haftanın üzerinde olan buzağuların, barınaklarda tek başlarına tutulmalarına izin vermiyor. Barınağın boyutları da, hayvanın ağırlığına göre değişen standartlara tâbi tutuluyor. Buzağuların bağlanmasına, en fazla 1 saatlik bir süre için, besleme amacıyla olmak şartı ile izin veriliyor. Düzenleme, buzağuların sağlık ve beslenme koşullarının yanı sıra, faydalanmaları gereken aydınlatma koşullarından ithalat usullerine kadar birçok konuya daha açıklık getiriyor.



98/58/EC sayılı, Çiftçilik amacıyla tutulan hayvanların korunmasına ilişkin Direktif; 2008/119/EC sayılı, buzağların korunmasına ilişkin asgari standartları belirleyen Direktif

52. NAKİL İŞLEMLERİNE İLİŞKİN HAYVAN REFAHI KURALLARI NELER?

Hayvanların nakil sırasında korunmasına ilişkin AB düzenlemesi, ilgili tüm tarafları sorumlulukları ile birlikte tanımlayarak, yetkilendirme ve denetimler konusunda oldukça katı kurallar getiriyor. Bunun yanı sıra, nakil işlemleri sırasında gözetilmesi gereken hayvan refahı kuralları da ayrıntılı bir şekilde tanımlanıyor. Düzenlemede öngörülen önlemler, nakil işlemleri ile sınırlı kalmayıp, bu işlemlerin öncesi ve sonrasını da kapsıyor. Dolayısıyla, taşımacı, sürücü ve genel olarak nakliye sürecini organize eden yetkililerin yanı sıra, çiftçiler ve hayvanların toplandığı merkez, pazar ve kesimhanelerde görevli personel de düzenleme kapsamına giriyor.

Düzenleme uyarınca; hayvanların taşındığı araçlarda, mekanik havalandırma, ısı kayıt cihazı ve sürücü kabinine yerleştirilen uyarı sistemleri gibi ekipmanlar bulundurulması gerekiyor. İlgili personel, taşınan hayvanların, sürekli olarak suya erişimini sağlamakla yükümlü. Henüz 10 gününü doldurmamış buzağlar ile 1 haftasını doldurmamış kuzular, taşınması yasaklanan hayvanlar kapsamında. Bunun tek istisnası, 100 km'yi aşmayan yolculuklar. Gebeliğin son aşamalarında veya doğumu izleyen ilk hafta içerisinde olan dişi hayvanların taşınmasına da izin verilmiyor. Nakliye süresini hayvan türlerine göre değişen sınırlara tâbi tutan düzenleme, aynı zamanda, araçlarda, hayvanların hacim, tür ve boyutlarına uygun alan ve yüksekliğin temin edilmesini gerektiriyor. Konuya ilişkin diğer bir AB düzenlemesi ise, uzun yolculuklar sırasında, dinlendirilmek amacıyla hayvanların en az 12 saatlik bir süre için araçlardan indirildiği kontrol noktalarına ilişkin kuralları ortaya koyuyor.

1/2005/EC sayılı, Hayvanların nakil ve ilgili işlemler sırasında korunmasına ilişkin Tüzük; 1255/97/EC sayılı, Kontrol noktalarına ilişkin kriterleri belirleyen Tüzük

53. KESİM HANELERDE UYULMASI GEREKEN HAYVAN REFAHI KURALLARI NELER?

Kesimhaneler ve kesim işlemlerine yönelik AB düzenlemesi, ilke olarak, hayvanların kesim işlemleri için transfer edildikleri, kısıtlı koşullarda bekletildikleri, sersemletme (*stunning*), kesim vb. işlemlere tâbi tutuldukları sırada, imtina edilebilecek her türlü acı, heyecan ve sıkıntıdan korunmasını öngörüyor. Kesimhanelerin, bu kuralın hayata geçirilmesini sağlayacak şekilde tasarlanmış, kesimhanelerde çalışan görevlilerin ise, gerekli mesleki bilgi ve kapasiteye sahip olması gerekiyor. Düzenleme, hayvanların kesilmeden önce sersemletme işlemine tâbi tutulmasını veya aniden öldürülmesini gerektiriyor. Hayvanların kesimhane dışında öldürülmesine, başta hayvan hastalıkları ile mücadele olmak üzere, oldukça sınırlı koşullar dahilinde izin veriliyor.

İlgili Direktif uyarınca, üye devletler, kendi sınırları içerisinde, din kuralları doğrultusunda önceden sersemletme yapılmaksızın gerçekleştirilen kesim işlemlerine izin verebiliyorlar. Bu tür kuralların denetlenmesine ilişkin sorumluluk, ilgili din otoritelerine bırakılıyor. Ancak, Direktif'in getirdiği yasal yükümlülüklerin uygulanmasına ilişkin sorumluluk, resmi veteriner otoritelerine yükleniyor. Ayrıca, dini usullere göre gerçekleştirilen kesimlerde de, hayvanların, engellenmesi mümkün olan acı ve sıkıntılara maruz bırakılmaması; herhangi bir yaralanmaya mahal vermemek için, mekanik kısıtlama yöntemleri kullanılması gerekiyor.

Tüm bu kuralların yer aldığı mevcut AB Direktifi, yaklaşık 2 yıl içinde yerini yeni bir AB Tüzüğü'ne bırakacak. Aralık 2009'da yürürlüğe giren, ancak uygulaması 1 Ocak 2013'te başlayacak Tüzüğün getireceği en önemli yeniliklerden biri, kesim ve diğer öldürme işlemleri ile ilgili süreçlerde



görev alan yetkililerin sorumluluklarının artırılıyor olması. Buna göre, kesimhanelerdeki görevlilerin, hayvanları acı çekmeden öldürmek amacıyla kullandıkları sersemletme yöntemlerinin etkinliğini düzenli olarak gözden geçirmeleri gerekiyor. Bu amaçla kullanılan cihazların imalatçıları ise, cihazı alanlara, cihazın hangi hayvan türlerinde nasıl kullanılması gerektiği konusunda bilgi vermekle yükümlü tutuluyor. İlgili düzenlemenin ekinde yer alan bir liste, “mekanik, elektrikli, gazlı ve diğer yöntemler” olmak üzere 4 kategori altında, tüm sersemletme yöntemlerini, spesifik kullanım koşulları ile birlikte tanımlıyor.

İlgili Tüzük uyarınca, canlı hayvanlarla ilgilenen kesimhane personelinin, hayvan refahı konusunda gerekli eğitimi almış ve bu konuda sertifikalandırılmış olması gerekiyor. Düzenlemenin gerektiği gibi uygulanmasını sağlamak, küçük çaptaki belirli tesisler dışında, her kesimhanede atanması gereken hayvan refahı yetkililerinin sorumluluğunda. Tüzüğün getirdiği diğer bir yükümlülük ise, hayvan sağlığına ilişkin diğer AB düzenlemeleri doğrultusunda hazırlanan “acil planlarda”, kesim işlemlerine ilişkin lojistik süreçlere de yer verilmesi. Bununla birlikte, hayvan refahını korumak amacıyla acil durumlar dahil olmak üzere alınması öngörülen önlemlerin, insan sağlığını tehdit eden hastalıklarla mücadeleyi yavaşlatması halinde, belirli istisnalara izin verilebilir.

[93/119/EC sayılı, Hayvanların kesim veya öldürme işlemleri sırasında korunmasına ilişkin Direktif; 1099/2009/EC sayılı, Hayvanların kesim esnasında korunmasına ilişkin Tüzük](#)

54. TÜRKİYE, HAYVAN REFAHINA İLİŞKİN AB MEVZUATINA NE KADAR UYUMLU?

Türkiye'nin, hayvan refahına ilişkin AB mevzuatı ile uyumu oldukça sınırlı. Çiftçilik amacıyla yetiştirilen hayvanlara ilişkin AB Direktifi³⁶ ile kesim ve öldürme esnasında hayvanların

korunmasını düzenleyen AB Direktifi'ne³⁷, “Müktesebata Uyum Programı” kapsamında, 2007-2008 döneminde uyum sağlanması hedeflenmiş olsa da, bu konudaki uyum çalışmaları henüz tamamlanmış değil. Hayvan refahı konusunda henüz uyum sağlanmayan diğer bir AB düzenlemesi ise, hayvanların nakil ve ilgili işlemler sırasında korunmasına ilişkin AB Tüzüğü.³⁸

Bununla birlikte, Türkiye'nin, hayvanların kesim sırasında korunmasına ilişkin AB düzenlemesine tam uyum konusunda birtakım çekinceleri bulunuyor. Bu çekinceler, düzenlemenin, dini usulere göre gerçekleştirilen kesimlere ilişkin hükümden kaynaklanıyor. Söz konusu hüküm uyarınca, hayvanların dini usullere uygun kesim yöntemlerine tâbi tutulması halinde, hayvanları öldürmeden önce sersemletme yükümlülüğü uygulanmayabiliyor. Ancak, kesim dini usuller uyarınca gerçekleştiriliyor olsa da, hayvanın bir mezbahada kesilmesi gerekiyor. Türkiye, “Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı” başlığında AB'ye sunduğu Müzakere Pozisyon Belgesi'nde, bu konuda bir derogasyon talep etmiş bulunuyor.³⁹

Öteyandan, Aralık 2010'da yürürlüğe giren “Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu”⁴⁰, hayvan refahı ile ilgili genel nitelikte hükümler belirleyerek, ilgili usul ve esasları Bakanlık tarafından yayımlanacak yönetmeliklere bırakıyor.

2010 yılı Türkiye İlerleme Raporu'nda ise, Türkiye'nin hayvan refahı konusunda ilerleme kaydetmediğine dikkat çekilerek, hayvan refahının bu başlıktaki katılım müzakerelerinde kilit rol oynadığının altı çiziliyor.

II.4. KALİTE POLİTİKASI

55. AB'NİN KALİTE POLİTİKASI KAPSAMINDA ET VE SÜT ÜRÜNLERİ NASIL TESCİL EDİLİYOR?

AB'nin yöresel gıda ürünlerinin tanıtımını yapmak ve koruma altına almak amacıyla oluşturduğu kalite politikası, tarım

(36) 98/58/AT sayılı, çiftçilik amacıyla tutulan hayvanların korunmasına ilişkin Direktif

(37) 93/119/AET sayılı, kesim ve öldürme esnasında hayvanların korunmasına ilişkin Direktif

(38) 1/2005/AT sayılı, hayvanların taşıma ve ilgili işlemler sırasında korunmasına ilişkin Tüzük

(39) M.Özgür Bozcağa, Damla Changir, “AB ile müzakerelerde Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Başlığı”, İKV Değerlendirme Notu, No:18, Temmuz 2010

(40) Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, 13 Haziran 2010 tarihli ve 27610 sayılı Resmî Gazete



ürünlerinde geleneksel özellikli ürün adı koruması, mahreç işareti koruması ve menşei adı koruması sistemlerini kapsıyor. Tarımsal ürünlerin çeşitliliğini teşvik eden, çiftçilerin gelirlerini artıran ve kırsal bölgelerin ekonomilerini kalkındıran bu sistemler, aynı zamanda koruma kapsamına giren ürünlerin tüm üye ülkelerde rekabet edebilmelerini ve diğer ürünlerden ayırt edilebilmelerini sağlıyor. Her üç korumaya da tabi olabilecek ürünler arasında taze et (ve sakatat), et ürünleri (pişirilmiş, tuzlanmış, tütsülenmiş, vb.), peynir, tereyağı ve diğer süt ürünleri yer alıyor.

[509/2006/EC sayılı, Geleneksel özellikli tarım ürünleri ve gıda maddelerinin garanti altına alınmasına ilişkin Tüzük](#), [510/2006/EC sayılı, Tarım ürünleri ve gıda maddelerinde mahreç işaretlerinin ve menşei adlarının korunması hakkında Tüzük](#)

56. GELENEKSEL ÖZELLİKLİ ÜRÜNLER NASIL KORUNUYOR?

Geleneksel özellikli ürün adı koruması (*Traditional Speciality Guaranteed* - TSG) terimi, insan tüketimine yönelik tarım ürünlerinin nitelik ya da üretim yöntemleri bakımından geleneksel özellikler taşıması anlamına geliyor (örneğin, mozzarella). AB düzeyinde "geleneksel özel ürün" olarak kabul edilen ürünler, Komisyon'un oluşturduğu TSG kayıt sistemine⁴¹ dahil ediliyor. Bir ürün, ancak aşağıdaki şartları karşıladığı takdirde bu sisteme kayıt olabiliyor:

- Ürünün geleneksel hammaddeler kullanılarak üretilmiş olması,
- Geleneksel bir nitelik veya geleneksel bir üretim/işleme yönteminin o ürüne ayırt edici bir özellik katmış olması,
- Ürünün kendine has bir adı olması ve bu adın, ürünün geleneksel özelliğini yansıtmaması.

Geleneksel özellikli ürün tescil başvurusu, yalnızca ürünün üretim ya da işleme sürecinde yer alan kişilerin oluşturduğu gruplar tarafından yapılabilir. Ayrıca, üye ülkelerden ya da

üçüncü ülkelerden gruplar bir araya gelerek ortak başvuruda bulunabiliyor. Başvuruda, başvuran grubun adı ve adresi; ürünün tescil edilebilmesi için karşıladığı şartlar; bu şartları karşıladığını onaylayan yetkili kurum; ürünün geleneksel ve özel karakterini kanıtlayan belgeler gibi bilgilerin sunulması gerekiyor.

Başvurunun yapıldığı üye devlet tarafından incelenen ve ulusal itiraz sürecine tabi tutulan ürün, daha sonra tescil için Komisyon'a gönderiliyor. Üçüncü ülkelerden yapılan başvurular ise, doğrudan Komisyon'a iletiliyor. Komisyon, olumlu değerlendirmede bulunduğu başvuruları AB Resmi Gazetesi'nde yayınlıyor ve uluslararası itiraz sürecini başlatıyor. Altı aylık süreç sonucunda, Komisyon itirazları kabul edilebilir bulmadığı takdirde, ürün geleneksel özel ürün olarak tescil ediliyor.

Tescil edilen bir geleneksel özellikli ürün adını kullanım hakkı, yalnızca başvuruyu yapan gruplarla sınırlı kalmıyor, söz konusu adın ilişkili olduğu tarım ürününü pazarlayan her işletmeci bu adı kullanabiliyor. Ancak, ürünün TSG olduğunu belirtmek ve ilgili logoyu kullanabilmek için başvuruda belirtilen gerekli şartları karşılamaları gerekiyor. Öte yandan, TSG olarak tescil edilen ada sahip bir ürünü ilk defa üretecek olan üretici, bu durumu ülkesindeki yetkili kurumlara bildirmekle yükümlü.



Şekil 1- TSG logosu
[509/2006/EC sayılı, Geleneksel özellikli tarım ürünleri ve gıda maddelerinin garanti altına alınmasına ilişkin Tüzük](#)

(41) AB'de TSG olarak tescil edilen ürünler listesi: <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html?recordStart=0&recordPerPage=10&recordEnd=10&filter.status=REGISTERED&filter.type=TSG&sort.milestone=desc>



57. COĞRAFİ İŞARETLER NASIL TESCİL EDİLİYOR?

Tarım ürününün coğrafi kökenini gösteren coğrafi işaretler ise, menşe adı koruması (*Protected Designation of Origin - PDO*) ve mahreç işareti koruması (*Protected Geographical Indication - PGI*) olmak üzere ikiye ayrılıyor. Menşe adı koruması terimi, teknik bilgi (know-how) kullanılarak belirli bir coğrafi alanda üretilen, işlenen ve hazırlanan tarım ürünlerinin tarif edilmesinde kullanılıyor. Menşe adının ürünün coğrafi kökenini (bölge, spesifik yer ya da ülke adı) içermesi gerekiyor (örn: Mozzarella di Bufala Campana, Roquefort peyniri vb.).

Mahreç işareti koruması ise, üretim, işleme ve hazırlama aşamalarından en az biri ile üretim yapılan coğrafi alan arasında bir bağlantı olması durumunda kullanılıyor. Mahreç işaretinin ürünün coğrafi kökenine göndermede bulunması, yani o yer çağrıştırması gerekiyor (örn: Doğu ve Orta Fransa Emmental peyniri, Dijon hardalı vb.). TSG'de olduğu gibi, PDO ve PGI olarak tescil edilen ürünler, Komisyon'un kayıt sistemine dahil ediliyor.⁴²

Bir ürünün menşe adı niteliğini kazanabilmesi için aşağıdaki şartları karşılaması gerekiyor:

- Ürünün menşenin, menşe adında gösterilen bölge, belirgin bir yer veya ülke olması,
- Ürünün tüm veya esas nitelik ya da özelliklerinin, üretildiği coğrafi çevreye özgü doğal ve beşeri unsurlardan kaynaklanıyor olması,
- Ürünün üretimi, işlenmesi ve hazırlanması işlemlerinin tamamının, belirtilen coğrafi alan sınırları içinde yapılmış olması

Et ve süt ürünlerinin hammadde olarak kullanıldığı durumlarda, hammaddesinin kaynaklandığı yer ile işlendiği yer farklı olan bazı ürünler, aşağıda belirtilen bazı koşullar altında menşe adı niteliği taşıyabiliyor:

- Ürünün hammaddesinin kaynaklandığı yerin, ürünün işlendiği yerden daha geniş ya da farklı olması,
- Hammaddenin üretildiği alanın, sınırlarının belirli olması,
- Hammaddenin üretiminde özel koşullar bulunması.

Bir ürünün mahreç işareti niteliği kazanabilmesi için aşağıdaki şartları karşılaması gerekiyor:

- Ürünün menşenin, coğrafi işaretinde gösterilen bölge, belirgin bir yer veya ülke olması,
- Ürünün bu coğrafi kökene göndermede bulunan belirgin bir nitelik, ün veya diğer özelliği bulunması,
- Ürünün üretim, işleme, hazırlanma işlemlerinden birinin, belirtilen coğrafi alan sınırları içinde yapılmış olması.

Coğrafi işaretleri belirleyen AB düzenlemesi uyarınca, ürünün günlük hayatta kullanılan genel adı haline dönüşen menşe adları ve mahreç işaretleri tescil edilmeyebilir. Örneğin, AB'de ürünün ortak adı haline gelen 'cheddar peyniri' gibi ürün adları jenerik ad sayılıyor ve tescil edilemiyor. Tescil edilen ürünlerin adlarının jenerik adı dönüşme riski ise ortadan kalkıyor. Öte yandan, tanınmış bir marka nedeniyle tüketiciyi yanıltabilecek menşe adı ve mahreç işaretleri tescil edilemiyor. Benzer şekilde, tescil başvurusu yapılan bir marka önceden tescil edilen bir menşe adı ya da mahreç işareti tehdit ediyorsa, marka başvurusu reddediliyor.

PDO ve PGI tescil başvurularında TSG ile aynı prosedür izleniyor. Başvuruda menşe adı ya da mahreç işareti alacak ürünün temel (fiziksel, kimyasal, mikrobiyolojik vb.) özellikleri; kaynaklanması gereken coğrafi alanın tarifi; üretim yöntemi; niteliği, özelliği ya da ünü ile coğrafi çevre veya coğrafi köken arasındaki bağa yer verilmesi gerekiyor.

Geleneksel özellikli ürünlerden farklı olarak, tescilli menşe adları ve mahreç işaretleri, ancak başvuruda belirtilen gerekli şartları karşılayan üreticiler tarafından kullanılabilir. Söz konusu adı ya da işareti taşıyan ürünler, PDO ya da PGI ibaresini veya ilgili logoları taşıyor. Tescilli adın menşe olan coğrafi yer AB sınırları içindeyse ürün üzerinde bu sembollerin kullanılması zorunlu tutulurken, üçüncü ülkeler için serbest bırakılıyor.

(42) AB'de PDO olarak tescil edilen ürünler listesi: <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html?recordStart=0&recordPerPage=10&recordEnd=10&filter.status=REGISTERED&filter.type=PDO&sort.milestone=desc> PGI olarak tescil edilen ürünler listesi: <http://ec.europa.eu/agriculture/quality/door/list.html?recordStart=0&recordPerPage=10&recordEnd=10&filter.status=REGISTERED&filter.type=PGI&sort.milestone=desc>



Şekil 2- PDO ve PGI logoları

510/2006/EC sayılı, Tarım ürünleri ve gıda maddelerinde mahreç işaretlerinin ve menşe adlarının korunması hakkında Tüzük

58. TÜRKİYE COĞRAFI İŞARETLERE İLİŞKİN AB MEVZUATINA NE KADAR UYUMLU?

Türkiye’de, 2081/1992/EC sayılı mahreç işaretlerinin ve menşe adlarının korunmasına ilişkin eski AB Tüzüğü doğrultusunda, 1995 yılında Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname kabul edildi. Ancak, coğrafi işaret gibi önemli bir sinai mülkiyet hakkına sağlanan korumanın Kanun Hükmünde Kararname yerine kanunla sağlanması ihtiyacı,

AB mevzuatındaki değişikliklerin düzenlemeye yansıtılması ve mevcut düzenlemenin geleneksel özellikli ürün adı korumasını kapsamaması nedeniyle, Coğrafi İşaretlerin ve Geleneksel Özellikli Ürün Adlarının Korunması Hakkında Kanun Taslağı hazırlanmış bulunuyor. Söz konusu kanunun yürürlüğe girmesiyle, yöresel veya geleneksel karaktere sahip ürünlere koruma sağlanarak; üretimin çeşitlenmesi sayesinde bölgesel ve kırsal ekonomilerin güçlendirilmesine katkıda bulunulması hedefleniyor.

59. AB ORGANİK ÜRÜNLERİN ÜRETİM VE TİCARETİNİ NASIL DÜZENLİYOR?

Organik üretime ilişkin temel kuralları ortaya koyan AB düzenlemesi, esas olarak çevrenin, biyoçeşitliliğin ve hayvan refahının en üst seviyede korunması, biyolojik ve mekanik süreçler aracılığı ile yetiştiricilikte ve üretimde sürdürülebilirliğin sağlanması ve tüketiciye daha sağlıklı ve yüksek kalitede ürünler sunulmasını hedefliyor. Tüzüğe göre organik çiftçilikte: doğal ve iç kaynakların, canlı organizmaların ve mekanik üretim yöntemlerinin kullanılması; dış kaynaklara ihtiyaç duyulduğu durumlarda da, bunların, sınırlı tutulmak kaydıyla yine organik çiftliklerden temin edilmesi; geneteği değiştirilmiş organizmaların (GDO) ve istisnai durumlar dışında sınırlı seviyede de olsa kimyasal girdilerin kullanılmaması; yenilenebilir enerji dışındaki enerji türlerinin kullanımının asgari seviyede tutulması; üretim süreçlerinde bölgesel ya da ekolojik dengelerin gözetilmesi; işlenmiş organik yemlerin üretiminde istisnai haller dışında organik maddelerin kullanılması ve katkı maddeli yemlerin yasaklanması gibi koşulların yerine getirilmesi gerekiyor.

Düzenleme, organik çiftliklerin taşınması gereken genel kurallara ilave olarak, canlı hayvan üretiminin organik olarak tanımlanabilmesi için özel kurallar da getiriyor. Hayvan refahının azami seviyede tutulmasını öngören bu kurallara göre: hayvanların istisnai haller dışında organik çiftliklerde doğmuş ve yetişmiş olmaları; yetiştirme koşullarının hayvanların gelişimine, psikolojik ve etolojik gereksinimlerine uygun



olması; hayvanların açık hava gezinti alanlarına erişimine ve meralarda beslenmelerine imkan sağlanması; hayvan stoklarının ve nakil sürelerinin sınırlanması; bazı istisnalar dışında organik hayvanlarla organik olmayan hayvanların ayrı yerlerde tutulması; kesim dahil olmak üzere hayvanlara acı verecek işlemlerin süresinin asgari seviyede tutulması; klonlama, embriyo transferi vb. sünî üretim yöntemlerinin kullanılmaması; memeli hayvanların yavrularının doğal süt, tercihen anne sütü ile beslenmesi; hastalıkların önlenmesi için barınakların temiz ve hijyenik olması, veteriner kontrolleri yapılması, organik yem kullanılması vb. uygulamaların güvence altına alınması gerekiyor.

İşlenmiş organik ürünlerin tâbî olduğu kurallar ise özetle: organik ürünün işleme sürecinin gerçekleştirildiği alanın ya da zamanın diğer ürünlerin işleme süreçlerinden ayrı tutulması; ürünün esas olarak tarım kökenli maddelerden üretilmesi; ürüne sadece organik üretimde izin verilen su, tuz, mineral, enzim vb. katkıların eklendiğinin temin edilmesi; aynı maddenin organik olan ve olmayan türlerinin tesiste bir arada muhafaza edilmemesi gibi tedbirlerden oluşuyor.

Düzenleme, üye ülkelere de bazı yükümlülükler getiriyor. Buna göre, üye ülkeler organik ürünlere ilişkin bir denetim sistemi uygulamak ve denetimleri gerçekleştirmek üzere, yeterli sayıda kalifiye personelin yanı sıra, düzenlemenin gerektirdiği işlemleri yapabilecek deneyim, alt yapı ve ekipmana sahip yetkili merci/merciler belirlemek zorundalar.

Üçüncü ülkelerden AB'ye organik ürün ithalatına ise, ancak söz konusu ürünlerin, AB'de uygulanan ya da eş değer koşullarda üretilmiş, üye ülkelerce gerekli kontrolleri yapılmış ve ithalat lisansı verilmiş olması halinde izin veriliyor.

[834/2007/AT sayılı, Organik üretim ve organik ürünlerin etiketlenmesine ilişkin Tüzük](#)

60. ORGANİK ÜRÜN SERTİFİKASI NASIL ALINIYOR, ETİKETLEME KOŞULLARI NELER?

Temmuz 2010 tarihinden bu yana, ambalajlı organik gıda ürünlerinin üzerinde, organik ürün logosunun (Şekil-3) kullanılması gerekiyor. AB'de üretilen ya da üçüncü ülkelerden ithal edilen ambalajsız organik ürünlerde organik logo kullanımı ise zorunlu olmayıp, gönüllülük esasına dayanıyor. Organik ürün etiketi ve logosunu kullanabilmek için, işletmeler, ilgili düzenlemede yer alan sıkı kuralların yerine getirildiğinin temin edildiği bir sertifikasyon sürecine tâbî tutuluyor.



Şekil 3

Geleneksel çiftçilerin, organik ürün olarak pazarlayabilecekleri tarım ürünleri üretebilmek için, öncelikle asgari iki yıllık bir dönüşüm sürecinden geçmeleri gerekiyor. Eş zamanlı olarak hem geleneksel hem organik ürün üretmek isteyen çiftçiler, üretimin tüm aşamalarında bu iki faaliyeti birbirinden kesin olarak ayırmak zorundalar. AB denetim mercileri tarafından yapılan değerlendirmelerde, iki yıl boyunca düzenlemede belirtilen kuralların tamamına uydukları tespit edilen çiftçilere organik ürün sertifikası ve organik ürün etiketi kullanma hakkı veriliyor.

Ambalaja kolaylıkla görünür şekilde iliştilmesi gereken etiketlerde, organik üretim yöntemi ve üretimde kullanılan ham maddelerin kaynaklarını; üreticinin, işleme sürecini gerçekleştiren ve dağıtımını yapanın yanı sıra, denetleyici mercinin kod numarasının belirtilmesi gerekiyor. Muhtevasının en az %95'inin organik tarım kökenli olması gereken organik ürünlerin içeriğinde GDO bulunması halinde organik etiket kullanılmıyor.



Dönüşüm sürecinin tamamlanmasından sonra da yıllık ve habersiz yapılan denetimlere tabi tutulan organik sertifika sahibi çiftçilerin/işletmecilerin, bu denetimler sırasında düzenlemenin gerektirdiği koşullara uymadıklarının belirlenmesi halinde sertifikaları iptal edilebiliyor.

[834/2007/AT sayılı, Organik üretim ve organik ürünlerin etiketlenmesine ilişkin Tüzük](#)

61. TÜRKİYE ORGANİK ÜRÜNLERE İLİŞKİN AB MEVZUATINA UYUMLU MU?

Türkiye, 2004 yılında çıkarılan Organik Tarım Kanunu'na dayalı olarak, Ağustos 2010'da yayınlanan Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik ile AB mevzuatına uyum sağlamış bulunuyor. Organik tarımsal üretim ve pazarlamanın düzenlenmesi, geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına ilişkin usul ve esasları belirleyen yönetmelik kapsamında, ilgili AB düzenlemesine uygun olarak, organik tarımsal üretim, hayvan yetiştiriciliği ve organik ürün işleme süreçlerine; ürünlerin ambalajlanmasına; etiketlenmesine; depolanmasına; taşınmasına; pazarlanmasına; kontrolüne; sertifikalandırılmasına; denetimine ve cezai hükümlere ilişkin teknik ve idari koşullar ortaya koyuluyor.

II.5. DIŞ TİCARET

62. AB KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNDE DIŞ TİCARETİ NASIL DÜZENLİYOR?

AB'nin, OPD kapsamında, belirli tarım ürünlerinin ithalat ve ihracatı için aldığı önlemler, kırmızı et ve süt sektörlerini de kapsıyor. İlgili düzenleme uyarınca, Avrupa Komisyonu, sığır, dana, koyun ve keçi eti ile süt ve süt ürünlerinin AB'ye ithalat ve ihracatını, lisans uygulamasına tâbi tutabiliyor. Söz konusu ürünlerin ithalatına, AB'nin Ortak Gümrük Tarifesi kapsamındaki vergi oranları uygulanıyor. Bunun yanı sıra, ithalat fiyatının belirli bir eşğin altına düşmesi ya da ithalat hacminin belirli bir miktarı aşması halinde, piyasada oluşabilecek dengesizlikleri engellemek amacıyla, ek ithalat vergileri uygulanıyor.

(43) 89/662/EEC sayılı, İç Pazar'ın tamamlanması amacıyla Topluluk içi veteriner kontrollerini düzenleyen Direktif
(44) Bkz. II.3.3. nolu Hijyen Koşulları başlıklı bölüm

İhracatta ise, AB pazarı ile dünya piyasaları arasındaki fiyat farkını kapatmak amacıyla, belirli ürünler, "ihracat geri ödemeleri" ile desteklenebiliyor. Sığır, dana, süt ve süt ürünlerini de kapsayan bu ödemeler, Komisyon tarafından belirleniyor ve ihracatın yapıldığı üçüncü ülkeye göre değişebiliyor. OPD'nin dış ticarete ilişkin hükümleri, belirli tarım ürünlerinin ithalat ve ihracatı için geçerli olan genel kuralları ortaya koyuyor. Ancak AB mevzuatı, bunun yanı sıra, üçüncü ülkelere kırmızı et ve süt ürünleri ithalatına ilişkin kuralları belirleyen daha spesifik düzenlemeler de içeriyor.

[1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük](#)

63. AB HAYVANSAL KAYNAKLI ÜRÜN İTHALATINI NASIL DÜZENLİYOR?

AB üyesi devletlerin kendi aralarındaki hayvansal kaynaklı ürün ticaretini düzenleyen direktif⁴³ uyarınca, Birlik içerisindeki sınırlarda veteriner kontrolü uygulanmıyor. Bunun yerine, ürünün menşei ve varış yerindeki denetimler sıkı tutuluyor. Ancak, AB'nin üçüncü ülke menşeli hayvansal kaynaklı ürün ithalatı konusunda, birçok farklı düzenleme bulunuyor. Bunların bir kısmı, taze et ve et ürünlerinin yanı sıra, süt ve süt ürünlerini de kapsıyor. Bununla birlikte, yalnızca et ya da süt ürünleri ithalatını, hatta yalnızca belirli et ürünlerinin (taze et, hazırlanmış et, kıyma, et ürünü vb.) ithalatını ilgilendiren spesifik düzenlemeler de mevzuat kapsamında yer alıyor.

Konuya ilişkin en kapsamlı düzenlemelerden biri, insan tüketimine yönelik hayvansal kaynaklı ürünlerin üretimi, işlenmesi, dağıtımı ve AB'ye girişine ilişkin hayvan sağlığı kurallarını düzenleyen AB Direktifi. Düzenlemedeki "hayvansal kaynaklı ürün" ifadesi; taze et, kıyma, parçalanmış et, işlenmemiş bağırsak, mide, hazırlanmış et, kan, şişte satılan taze et ve çiğ sütün yanı sıra; işlenmiş et (jambon, salam, işlenmiş bağırsak ve mide vb.) ve süt ürünlerini (ısıtılmış süt, peynir, yoğurt, meyveli yoğurt, otlu peynir vb.) kapsıyor. AB'ye ihraç



edilen hayvansal kaynaklı ürünlerin karşılaması gereken genel hayvan sağlığı yükümlülüklerine ilaveten, veteriner sertifikaları ve resmi veteriner kontrolleri de, bu direktif ile düzenleniyor.

AB'ye hayvansal kaynaklı ürün ihracatı yapılabilmesi için, kamu sağlığı şartları, hijyen standartları⁴⁴, hayvan refahı ve sağlık koşullarına ilişkin diğer yükümlülüklerin de (bulaşanlar ve kalıntılar, hormon etkisi yaratan madde kullanımı, katkı maddeleri vb.) yerine getirilmesi gerekiyor. AB'nin hayvansal ürün ithalatında, mevzuatın tüm gereklerinin karşılanıp karşılanmadığını kontrol etmek, Avrupa Komisyonu'nun "Gıda ve Veterinerlik Ofisi"nin (FVO) sorumluluğunda. Herhangi bir ülke veya bölgeden AB'ye hayvansal ürün ihracatı yapılabilmesi için, ilgili FVO kontrollerinin olumlu bir şekilde sonuçlanması gerekiyor. Kontrol sonuçlarına göre, üçüncü ülkelere verilen izinler, yalnızca belirli hayvan ve ürün kategorileri ile sınırlı tutulabiliyor.

AB'ye ithal edilen hayvansal kaynaklı ürünlere yönelik veteriner kontrollerinin organizasyonuna ilişkin düzenlemeler uyarınca, Birliğe girecek et-süt ürünlerinin, sınır kontrol noktalarında da (*BIPs-Border Inspection Posts*) incelemenden geçirilmesi gerekiyor. Komisyon'un uygulamaya koyduğu Ticaret Kontrol ve Uzman Sistemi (TRACES), farklı noktalarda yürütülen bu incelemelerin aynı şartlar altında gerçekleştirilmesini ve ürünlerin daha iyi takip edilmesini sağlıyor.

2002/99/EC sayılı, İnsan tüketimine yönelik hayvansal kaynaklı ürünlerin üretimi, işlenmesi, dağıtımı ve AB'ye girişine ilişkin hayvan sağlığı kurallarını belirleyen Direktif; 97/78/EC sayılı, Üçüncü ülkelerden Topluluğa ithal edilen ürünlere yönelik veteriner kontrollerinin organizasyonuna ilişkin ilkeleri belirleyen Direktif; 136/2004/EC sayılı, Üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünlere Topluluk sınır kontrol noktalarında uygulanan veteriner kontrollerine ilişkin prosedürleri belirleyen Tüzük; 2009/821/EC sayılı, Sınır kontrol noktalarının güncel listesini içeren Komisyon Kararı

64. KIRMIZI ET SEKTÖRÜNDE ÜRÜNLERE ÖZEL İTHALAT KURALLARI VAR MI?

AB, birtakım spesifik özellikleri nedeniyle, belirli et ürünlerinin ithalatını, bazı özel düzenlemelere tâbi tutuyor. Bunların başında, taze et ve et ürünlerinin hangi üçüncü ülke, bölge ve/veya işletmelerden, hangi koşullar altında ithal edilebileceğini belirleyen düzenlemeler geliyor. AB, bu tür düzenlemeleri hazırlarken, ilgili ülkenin konuya ilişkin mevzuatı, hayvan stoklarının sağlık durumu, Avrupa Komisyonu ve Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü'ne bulaşıcı hayvan hastalıkları konusunda düzenli ve hızlı bir şekilde bilgi sağlayıp sağlamadığı, üretim, işleme, depolama ve nakil süreçlerinde uyguladığı hayvan sağlığı kuralları, hayvan hastalıklarının engellenmesi ve denetimi için aldığı önlemler ve veteriner hizmetlerinin durumu gibi birçok faktörü göz önünde bulunduruyor.

Örneğin; AB'ye hangi ülke ya da bölgelerden, hangi **taze etlerin**⁴⁵, hangi "veterinerlik sertifikası modeli" ile ihraç edilebileceği, Komisyon'un bu amaçla yayımladığı özel bir Tüzük'te belirtiliyor. AB'nin **et ürünü**⁴⁶ ithal edebileceği üçüncü ülkeler ise, ayrı bir Komisyon Kararı'nda listeleniyor. AB'ye ihraç edilecek et ürünlerinin üretim sırasında tâbi tutulması gereken işlemlere ilişkin yükümlülükler, ilgili hayvan sağlığı koşulları ve veterinerlik sertifikası modelleri de, aynı Karar ile düzenleniyor.

AB'nin üçüncü ülkelerden ithal ettiği et ürünlerinde kullanılan taze etin de, AB'ye doğrudan ihraç edilen taze etlerde aranan özellikleri taşıması gerekiyor. Bu nedenle, genellikle, AB'ye "et ürünü" ihraç edecek ülkelerin, AB'ye "taze et" ihracatı için izin verilen üçüncü ülkeler listesinde de yer almaları gerekiyor. Ancak, bu kural her zaman için geçerli değil. Çünkü, AB'ye et ürünü ihraç edecek bir ülkenin, söz konusu ürünün üretiminde kullanacağı taze eti, AB'den veya AB'ye taze et ihracatına izin verilen

(45) "Taze et" ifadesi, denetimli atmosferde ambalajlanan veya vakum ambalajlı etler dahil; soğutma, dondurma veya hızlı-dondurma dışında hiçbir koruma işleminden geçirilmeyen etleri kapsıyor.

(46) "Et ürünü" ifadesi, etin işlenmesi ile elde edilen ürünleri ifade ediyor. Ürünün, "et ürünü" olarak tanımlanabilmesi için, kesilmiş yüzeyinin, artık taze etin özelliklerini taşımayacağı gerekiyor.



üçüncü bir ülkeden ithal etme olasılığı da bulunuyor. Bu durumda, söz konusu ülkenin, AB'ye "et ürünleri" ihracatı için onaylanmış olması yeterli sayılıyor. Ancak, bu şekilde ithal edilen ürünlerin güvenliğini temin etmek amacıyla, birtakım ek önlemlere başvurulabiliyor.

"Hazırlanmış et"⁴⁷ ya da "kıyma"⁴⁸ gibi ürün kategorileri ise, belirli özellikleri nedeniyle daha spesifik düzenlemelere tâbi tutuluyor. Hazırlanmış etlerin AB'ye ihraç edilebilmeleri için, hazırlanma aşamalarında kullanılan taze etin de AB'ye ihraç edilebilecek nitelikte olması gerekiyor. Ayrıca, AB'nin hazırlanmış et ithalatına ilişkin hayvan/kamu sağlığı ve veterinerlik sertifikası koşullarını düzenleyen özel Komisyon Kararı'nın gereklerinin de karşılanması yükümlülüğü bulunuyor.

AB'ye ihraç edilecek kıymanın ise, sığır cinsi hayvanlar, koyun, keçi ve domuz etinden elde edilmiş olması gerekiyor. At cinsi hayvanlar ya da kümes hayvanları gibi türlerden elde edilen kıymanın, yalnızca üçüncü ülkelerden AB'ye ihracatı değil, AB içi ticareti de yapılamıyor. AB'nin, kıyma ve hazırlanmış et ithalatı yapılmasına izin verdiği üçüncü ülkeler, her iki ürün grubunu da kapsayan özel bir Komisyon Kararı'nda listeleniyor.

206/2010/EC sayılı, Belirli hayvan ve taze etlerin AB'ye girişi için izin verilen üçüncü ülke, bölge veya arazi listeleri ile veterinerlik sertifikası yükümlülüklerini ortaya koyan Tüzük; 2007/777/EC sayılı, Üçüncü ülkelerden, insan tüketimine yönelik belirli et ürünleri ile işlenmiş mide, mesane ve bağırsak ithalatına ilişkin hayvan ve kamu sağlığı koşulları ile sertifika modellerini belirleyen Karar; 2000/572/EC sayılı, Üçüncü ülkelerden yapılan hazırlanmış et ithalatına ilişkin hayvan, kamu sağlığı ve veterinerlik sertifikası koşullarını belirleyen Karar; 1999/710/EC sayılı, Üye devletlerin kıyma ve hazırlanmış et ithalatına izin verdiği üçüncü ülke tesislerini listeleyen Karar

(47) "Hazırlanmış etler", çeşitli gıda ve katkı maddeleri veya çeşniler katılan ya da tâbi tutulduğu işlemler hücre yapısını değiştirmedeği için taze et özellikleri taşımaya devam eden etleri ifade ediyor.

(48) "Kıyma", parçalara ayrılacak şekilde kıyılmış, %1'den daha az tuz içeren kemiksiz et olarak tanımlanıyor.

65. SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ İTHALATINA İLİŞKİN KURALLAR NELER?

Süt ve süt ürünleri için de, hayvansal kaynaklı ürünlere ilişkin genel yükümlülüklerin yanı sıra, et ürünlerinde olduğu gibi, AB ülkelerinin ithalat yapmasına izin verilen üçüncü ülke, bölge ve işletmelerin listelendiği düzenlemeler bulunuyor. Bu çerçevede, Temmuz 2010'da kabul edilen yeni bir Tüzük, hangi üçüncü ülkelerden, hangi çiğ süt ve/veya süt ürünlerinin ithalatına, hangi koşullar altında izin verildiğine açıklık getiriyor. Söz konusu Tüzük uyarınca, hayvan ve kamu sağlığı konusunda AB'dekine eşdeğer seviyede koruma sağlayabilen belirli ülkeler, üye devletlere hem çiğ süt hem de süt ürünleri ihraç edebiliyor. Sağlık koruması daha düşük seviyede olan birtakım üçüncü ülkelerden ise, yalnızca ısıtılmış işlem görmüş süt ve ısıtılmış işlem görmüş süttten yapılan süt ürünleri ithalatına izin veriliyor.

Aynı düzenleme, AB'ye giriş yapan, ancak AB ülkelerinden birine değil, transit olarak veya bir süre depolandıktan sonra gönderilmek üzere başka bir üçüncü ülkeye ihraç edilen çiğ süt ve süt ürünlerini de belirli kurallara tâbi tutuyor. Mart 1997'de kabul edilen ve bugüne kadar defalarca güncellenen başka bir Komisyon Kararı ise, üye devletlerin süt ve süt ürünü ithal etmelerine izin verilen üçüncü ülke işletmelerinin listesini içeriyor.

605/2010/EC sayılı, AB'ye, insan tüketimine yönelik çiğ süt ve süt ürünleri girişine ilişkin hayvan/kamu sağlığı ve veteriner sertifikalandırma koşullarını belirleyen Tüzük; 97/252/EC sayılı, Üye devletlerin, insan tüketimine yönelik süt ve süt ürünleri ithalatına izin verdiği üçüncü ülke işletmelerini listeleyen Karar

66. TÜRKİYE AB'YE ET VE SÜT ÜRÜNLERİ İHRAÇ EDEBİLİYOR MU?

Türkiye'de, kırmızı et ve süt sektörleri, AB'ye ihracat açısından en sorunlu gıda sektörlerinin başında geliyor. Başta hayvan hastalıkları ile mücadele ve zararlı kalıntıların izlenmesi olmak üzere, belirli alanlardaki mevzuat uyumsuzlukları ve uygulama



eksiklikleri nedeniyle, AB, üye devletlerin Türkiye'den taze et, et ürünü, süt ve süt ürünü ithal etmelerine izin vermiyor.

AB'nin; hangi üçüncü ülkelerden, hangi taze et, et ürünü, süt ve/veya süt ürünlerini, hangi şartlar altında ithal edebileceğini belirleyen düzenlemeler, Türkiye'nin de, AB'ye, hangi ürün gruplarında, hangi koşullarla ihracat yapabileceğine açıklık getiriyor. Örneğin; üçüncü ülke menşeli "taze etlerin" AB'ye girişini düzenleyen Tüzük, üye devletlerin Türkiye'den sığır, dana, koyun ve keçi eti ithalatına izin vermiyor. AB'nin "et ürünleri" ithalatına ilişkin Komisyon Kararı da, Türkiye'den AB'ye hiçbir kırmızı et ürünü ihraç edilmesine izin vermiyor.

Hali hazırda, Türkiye'nin, AB ülkelerine, çiğ süt ve süt ürünleri ihracatına da izin verilmiyor. AB'nin üçüncü ülkelerden çiğ süt ve süt ürünleri ithalat koşullarını düzenleyen Tüzük, ilke olarak, Türkiye'den AB'ye, hangi süt ürünlerinin, hangi koşullarla ithal edilebileceğini belirtiyor. Buna göre, Türkiye, AB'ye çiğ süt ihraç etmesine izin verilmeyen ülkeler arasında yer alıyor. Türkiye'nin diğer süt ürünlerindeki ihracatı ise, ısıtma işlemi ve sterilizasyon süreçlerine ilişkin bazı şartlara ve "Milk-HTC" olarak adlandırılan sağlık sertifikası modeline tâbi tutuluyor. FVO'nun, Türkiye'de Kasım 2008'de gerçekleştirdiği inceleme sonuçlarının yer aldığı rapor, incelenen tesislerde, henüz söz konusu sertifika modelindeki belirli şartların yerine getirilmediğine dikkat çekiyor. Rapor, incelenen işletmelerin, düzen, yapı, ekipman, bakım ve hijyen açısından AB kuralları ile uyumlu olduklarını belirtmekle birlikte, AB'ye uyumlu üretim ile uyumsuz üretimin gerektiği gibi ayrıldığını ispatlayacak prosedürlere ihtiyaç duyulduğuna dikkat çekiyor. Bunun yanı sıra, mevzuat uyumunun tamamlanması, uygulamanın gözetimi, resmi denetimler ve izlenebilirlik alanlarında da ilerleme kaydedilmesi gerekiyor.

67. TÜRKİYE AB'DEN ET VE SÜT ÜRÜNLERİ İTHAL EDİYOR MU?

Türkiye, 1980'li yıllarda canlı hayvan ve et ithalatına başlamış olmasına rağmen, Avrupa'da 1990'ların ortasında baş gösteren deli dana hastalığı nedeniyle, yaklaşık 13 yıldır, AB'den, sığır

cinsi canlı hayvan ve et ithalatına izin vermiyor. AB ise, Türkiye ile arasındaki tarım ürünleri ticaret rejimini düzenleyen 1/98 sayılı Ortaklık Konseyi Kararını (OKK) ihlal ettiği gerekçesiyle, bu uygulamaya itiraz ediyor.

Bununla birlikte, Türkiye, 2010 yılı içerisinde, özel ihaleler yoluyla bazı AB ülkelerinden sığır cinsi canlı hayvan ve et ithalatını başlatmış bulunuyor. Ayrıca, AB ve EFTA ülkelerinden ithalatına oldukça yüksek vergiler uygulanan küçükbaş hayvanlarda da, 1 yaş ve altındaki kuzulara uygulanan gümrük vergilerinin, Ocak 2011'e kadar %135'ten %20'ye indirilmesi gibi adımlar atıldığı dikkat çekiyor.

Ancak AB, tüm üye devletleri kapsamadığı için, canlı hayvan ve et ithalatındaki açılımı, "kısmi bir uygulama" olarak değerlendiriyor. 2010 yılı Türkiye İlerleme Raporu'nda da, Türkiye'nin, AB'den canlı hayvan ve et ithalatına ilişkin yasal yükümlülüklerini ihlal etmeyi sürdürdüğü vurgulanıyor. Rapor, aynı zamanda, sığır cinsi canlı





hayvan ve et ithalatına yönelik fiili yasağın tamamen kaldırılmasının, “Tarım ve Kırsal Kalkınma” başlığına ilişkin katılım müzakerelerinin en temel unsurlarından biri olduğuna dikkat çekiyor.

“Süt ürünleri” sektöründe, canlı hayvan ve et sektörünün aksine, AB üyeleri, Türkiye’nin en fazla ithalat yaptığı ülkelerin başında geliyor. “Çiğ sütte” ise, iç piyasadaki süt arzının yeterli olması, sütün uzak mesafelerden muhafaza edilerek taşınmasının oldukça güç olması ve %150 oranındaki gümrük vergisi gibi nedenlerle, fiili olarak ithalat yapılmıyor.

II.6. ÇEVRE

68. ENTEGRE KİRLİLİĞE İLİŞKİN KURALLAR KIRMIZI ET VE SÜT SEKTÖRLERİNİ NASIL ETKİLİYOR?

AB’nin, sanayiden kaynaklanan kirliliğin kaynağında kontrol edilmesini amaçlayan Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü (EKÖK) Direktifi, işletmelere çevre kirliliğini önleme konusunda ciddi sorumluluklar yüklüyor. Direktifin getirdiği “entegre” kavramı, havaya, suya ve toprağa yönelik emisyonlardan atık oluşumuna, ham madde kullanımı ve enerji verimliliğinden gürültü ve kazaların önlenmesine ve risk yönetimine kadar işletmelerin çevresel performansının tüm boyutlarını kapsıyor.

Direktif, kırmızı et ve süt sektöründe faaliyet gösteren, günde 50 tonun üzerinde karkas üretim kapasitesine sahip kesimhaneleri; süt dışındaki hayvansal ham maddelerden günde 75 tonun üzerinde gıda ürünü işleme kapasitesine sahip tesisleri; günde 200 tonun (yıllık ortalama değer) üzerinde süt işleme kapasitesine sahip tesisleri; günde 10 tonun üzerinde kesimhane atığı geri dönüştürme ya da betaraf etmeye yönelik işleme kapasitesine sahip tesisleri de içeriyor.

Direktif uyarınca, yüksek oranda kirliliğe yol açma potansiyeline sahip söz konusu tesisler, izne tâbi tutuluyor. Bu izin, ancak bazı zorunlu çevresel koşullar karşılandığı takdirde alınabiliyor. Bunların başında, mevcut en iyi teknikleri⁴⁹ kullanarak kirlilik önleyici tüm önlemlerin alınması (mümkün olduğunca az

atık üretilmesi, üretilen maddelerin geri dönüştürülebilir ve geri kazanılabilir olması vb.) geliyor. Diğer şartlar ise, büyük ölçekli kirlilik yaratan faaliyetlerin engellenmesi; atıklarla ilgili işlemlerin yarattığı kirliliğin asgari düzeye çekilmesi; enerjinin etkin kullanılması; kazaların önlenmesi ve hasarların sınırlandırılmasının garanti edilmesi ve faaliyetler sona erdikten sonra kullanılan alanın eski haline dönüştürülmesi vb. uygulamalardan oluşuyor. Bunun yanı sıra verilen izin, toprak, su ve havanın korunmasına ilişkin önlemler; atık yönetimi önlemleri; istisnai durumlarda alınacak önlemler gibi şartları içermesi gerekiyor.

Üye ülkelerin yetkili otoritelerine yapılan izin başvurularının: işletmenin tanımı, faaliyetleri ve faaliyetlerin gerçekleşeceği tesis alanının koşulları; kullanılacak ya da üretilecek madde ve materyaller ile enerji miktarı; tesisin emisyon kaynakları ve öngörülen emisyon miktarları; emisyonların azaltılması ya da önlenmesine yönelik kullanılacak teknoloji ve diğer teknikler; atıkların önlenmesi ve geri kazanılması için alınacak önlemler; emisyonların izlenmesi için planlanan önlemler ve olası alternatif çözümler gibi bazı bilgileri içermesi gerekiyor. İşletmeler, bu bilgiler ile birlikte, lisanslandırma prosedürü, izni veren kurumun iletişim bilgileri ve lisanslandırma sürecine katılım konusunda kamuoyunu bilgilendirmekle yükümlü.

İşletmeler izin alarak yürüttükleri faaliyetlerde, yetkili kuruma bilgi vermeden değişiklik yapamıyor. Yapılacak önemli değişiklikler için yeniden izin alınması gerekiyor. Yetkili kurumlar, düzenli olarak izinleri gözden geçiriyor ve gerekirse izin koşullarını değiştirebiliyor.

EKÖK Direktifi kapsamına giren faaliyetleri gerçekleştiren sanayi tesisleri, söz konusu faaliyetlerin belirlenen limitlerin üzerinde emisyon ve kirlenici açığa çıkmasına neden olması halinde, bu konudaki bilgileri her yıl ulusal yetkili kuruma iletmekle yükümlü. Üye devletler tarafından Komisyon’a iletilen bu bilgiler, elektronik bir veritabanında⁵⁰ toplanıyor. Veritabanı,

(49) Avrupa Komisyonu Ortak Araştırma Merkezi’ne (JRC) bağlı Avrupa EKÖK Bürosu’nun 2005 yılında hazırladığı kesimhanelere ilişkin referans belge (BREF) ve 2006 yılında hazırladığı kırmızı et ve süt sektörüne ilişkin belge, emisyon azaltımı gibi konularda sektör için mevcut en iyi teknikleri belirliyor: http://ftp.jrc.es/pub/eippcb/doc/sa_bref_0505.pdf ve http://ftp.jrc.es/pub/eippcb/doc/fdm_bref_0806.pdf Kesimhanelere ilişkin referans belgenin 2012 yılında revize edilmesi öngörülmüyor.

(50) Avrupa Kirlenici Salım ve Taşınım Kayıt Sistemi (E-PRTR): <http://prtr.ec.europa.eu/>



ilgili tüm tarafların, AB çapında sanayiden kaynaklanan kirliliğe ilişkin bilgilere kolaylıkla ulaşabilmesini sağlıyor.

[2008/1/EC sayılı, Entegre kirliliğin önlenmesi ve kontrolüne ilişkin Direktif](#)

69. TÜRKİYE ENTEGRE KİRLİLİĞİN ÖNLENMESİ VE KONTROLÜNDE AB'YE UYUMLU MU?

Türkiye EKÖK Direktifi'ne henüz uyum sağlamış değil. Ancak, uyum çalışmalarında belirli bir aşama kaydedilmiş durumda. 96/61/EC sayılı eski EKÖK Direktifi'ne uyum çalışmaları çerçevesinde, 2003-2004 döneminde Hollanda hükümeti desteği ile yürütülen "Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi'nin İç Mevzuata Kazandırılmasında İnsan Kaynakları Açısından Kapasite Artırımı" Projesi kapsamında, Türkiye'de

EKÖK uygulamaları ve çevresel izinler için gerekli yasal ve kurumsal çerçevenin belirlenmesine yönelik bir çalışma yapıldı ve EKÖK Stratejisi'nin oluşturulması için start verildi.

96/61/EC sayılı Direktif'i iptal ederek 2008 yılında yürürlüğe giren yeni EKÖK Direktifi'ne uygun bir yapının oluşturulması için, yürütülen uyum çalışmaları da gözden geçirilerek, "Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Direktifi'nin Türkiye'de Uygulanması Projesi" hazırlandı. Yine Hollanda Hükümeti finansmanı ile yürütülen proje, halen devam ediyor. Proje kapsamında, Türkiye EKÖK Uygulama Stratejisi oluşturulması, 2007-2012 yılları için bir eylem planı geliştirilmesi ve Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol (Entegre Çevre İzn) Yönetmeliği'nin hazırlanması planlanıyor. 2008 yılında yayınlanan AB Müktesebatı'nın Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program'da, yönetmeliğin uyum ve uygulama takvimlerinin, proje sonuçları çerçevesinde belirlenmesi öngörüldü.

70. ENDÜSTRİYEL EMİSYONLARA İLİŞKİN TASLAK AB DÜZENLEMESİ NE GETİRİYOR?

Komisyon'un Aralık 2007 tarihli endüstriyel emisyonlara ilişkin düzenleme teklifi, aralarında kırmızı et ve süt sektörünü ilgilendiren Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü Direktifi'nin de bulunduğu, bu alandaki mevcut yedi AB direktifinin tek bir yasal düzenlemede toplanmasını öngörüyor.

Teklif, özellikle EKÖK Direktifi kapsamındaki mevcut en iyi tekniklerin geliştirilmesi ve daha iyi uygulanması sayesinde, endüstriyel emisyonların çevre ve insan sağlığı üzerindeki zararlı etkilerini büyük ölçüde azaltmayı hedefliyor. İşletmelerin çevresel denetimleri, izin alma koşulları, düzenlemeye uyumun raporlanması gibi konularda daha sıkı kurallar getiren teklifin, uygulamayı basitleştirmesi sayesinde, idari maliyetleri önemli ölçüde azaltması bekleniyor.

[COM\(2007\)844 sayılı, Endüstriyel emisyonlara ilişkin Direktif teklifi](#)



71. ATIKSU YÖNETİMİ KONUSUNDA ET VE SÜT İŞLETMELERİNİN YÜKÜMLÜLÜKLERİ NELER?

Kentsel atıksular ile bazı endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanan atıksuların toplanması, arıtılması ve deşarjı konularını düzenleyen Kentsel Atıksu Direktifi, çevreyi atıksuların olumsuz etkilerinden korumayı amaçlıyor. Düzenleme, süt işleme ve et sektörlerinden kaynaklanan atıksuları da kapsıyor. Direktif uyarınca, bu atıksuların toplama sistemlerine deşarjının üye devletlerce düzenlemelere ya da özel izin sistemlerine tabi tutulması gerekiyor. Söz konusu düzenlemelerin ya da izin sistemlerinin bu atıksuların toplama sistemlerine boşaltımına ilişkin şartlara uygun olması gerekiyor. Buna göre, toplama sistemlerine deşarj olan endüstriyel atıksuların:

- toplama sistemleri ve arıtma tesislerinde çalışanların sağlığının korunması,
- toplama sistemleri, atıksu arıtma tesisleri ve ilgili ekipmanların zarar görmemesinin temin edilmesi,
- atıksu arıtma tesislerinin işleyişine ve arıtma çamurunun arıtılmasına engel olmaması,
- arıtma tesislerinden yapılan deşarjların çevreyi olumsuz etkilememesinin temin edilmesi,
- arıtma çamurunun çevresel açıdan güvenli bir şekilde bertarafının sağlanması

amacıyla ön-arıtmaya tabi tutulması gerekiyor. Düzenleme ve izinler, düzenli olarak gözden geçiriliyor ve gerekli görülürse yenileniyor.

Biyojik olarak çözünebilen ve kentsel atıksu arıtma tesislerine girmeden deşarj edilen endüstriyel atıksuların, deşarj edilmeden önce, endüstriyel atıksulara ilişkin düzenleme ya da izin sistemlerinin getirdiği yükümlülükler uygun olarak değerlendirilmesi gerekiyor. Üye devletler, bu atıksuların deşarjına ilişkin ilgili her sektör için farklı yükümlülükler getiriyor.

91/271/EEC sayılı, Kentsel atıksu arıtımı hakkında Direktif



72. TÜRKİYE ATIKSU YÖNETİMİNE İLİŞKİN AB DÜZENLEMESİNE NE KADAR UYUMLU?

Türkiye'de kentsel atıksularla ilgili AB düzenlemesi, 2006 yılında yürürlüğe giren Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği ve bu yönetmelik doğrultusunda 2009'da çıkarılan Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği Hassas Ve Az Hassas Su Alanları Tebliği ile 2010'da çıkarılan Atıksu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği ile mevzuata aktarılmış bulunuyor. Ancak, AB ülkelerinin uyum sağlamakta en çok zorlandıkları düzenlemelerden biri olan atıksu arıtımı düzenlemesinde, uygulamanın tüm ülkede yaygınlaşması ciddi yatırım gerektirdiği için, uyumun uzun vadeye yayılması bekleniyor.



73. AB'İNİN YENİ ÜYELERİ, SEKTÖRÜ İLGİLENDİREN GEÇİŞ SÜRELERİ ALDILAR MI?

Geçiş süreleri, AB'ye yeni katılan ülkelerin veya bu ülkelerde faaliyet gösteren belirli sektör ya da işletmelerin; üyelik tarihinde uyum sağlamak zorlanacaklarını somut gerekçelerle ortaya koydukları düzenleme veya belirli düzenleme hükümlerine, kademeli bir takvim doğrultusunda, üyelik sonrasında uyum sağlama imkânı veriyor.

AB'ye 2004⁵¹ ve 2007⁵² yıllarında katılan 12 ülkenin müzakere deneyimleri incelendiğinde, Birliğin, yeni üyelere, et ve süt ürünleri sektörlerini de ilgilendiren bazı düzenlemelerde geçiş süreleri tanıdığı görülüyor. Bunların başında, AB Müktesebatı'nın Tarım ve Kırsal Kalkınma başlığı kapsamındaki ortak piyasa düzenlerine uyum konusunda tanınan geçiş süreleri geliyor. Ortak piyasa düzenleri, yeni AB üyelerinin Birliğe katıldığı 2004 ve 2007 yıllarına kadar, sektör spesifik çeşitli tüzükler kapsamında düzenleniyordu. Ancak, Kasım 2007'de yürürlüğe giren yeni OPD Tüzüğü⁵³, bu tüzükleri konsolide ederek tek bir çatı altında topladı.

Bu nedenle, yeni AB üyelerinin, bu konuda geçiş süresi elde ettikleri düzenlemeler halihazırda yürürlükte değil. Bununla birlikte, söz konusu geçiş sürelerine konu olan hükümler, bugün farklı düzenlemeler kapsamında ele alınıyor.

Örneğin, Malta ve GKRY'nin, sığır ve dana eti ortak piyasa düzenini tesis eden 1254/1999/EC sayılı Tüzük'ün, sektöre yönelik doğrudan ödemelere ilişkin bir hükmü konusunda, 1 Mayıs 2009'a kadar geçiş süresinden faydalandıkları görülüyor. Söz konusu hüküm, sektöre yönelik özel primleri, takvim yılı ve hektar başına 2 hayvanla sınırlandırıyor. Malta ve GKRY'nin, elde ettikleri geçiş süreleri sayesinde, yardım miktarına sınır getiren bu düzenleme hükmüne, farklı bir takvimle 5 yıl içerisinde uyum sağladıkları dikkat çekiyor. Aynı Tüzük kapsamında, Estonya, Letonya, Litvanya ve Polonya'ya tanınan diğer bir geçiş süresi ise, düzenlemenin getirdiği "sağmal inek" tanımı ile ilgili. Söz konusu ülkelerin, elde ettikleri geçiş süresi sayesinde, düzenlemenin "sağmal inek" tanımı kapsamına girmemesine rağmen, belirli inek türleri için, 31.12.2006'ya kadar, "sağmal inek prim"lerinden faydalandığı görülüyor.

(51) Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Letonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Polonya, Slovenya, Slovakya,

(52) Bulgaristan ve Romanya

(53) 1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük



Yeni AB üyelerine geçiş süresi tanınan diğer bir OPD düzenlemesi ise, süt ve süt ürünlerine yönelik 1255/1999/EC sayılı Tüzük. Tüzüğün geçiş süresine konu olan maddesi, düzenleme kapsamındaki süt ve süt ürünleri sektöründe, tutarı, ilgili ürünlerin fiyat ya da miktarından hareketle belirlenen devlet yardımlarını yasaklıyor. Estonya'nın, bu konuda elde ettiği geçiş süresi sayesinde, 2004-2005 pazarlama döneminde, sağmal inekler için, üyelik tarihinden bir yıl önce sağlanan ulusal yardım tutarına kadar destekte bulunmasına izin verildiği görülüyor. Benzer şekilde, Malta'nın da, üyeliğini izleyen yedi yıl boyunca, aşamalı bir takvim çerçevesinde, süt üreticilerine devlet yardımında bulunmaya devam ettiği dikkat çekiyor.

Süt sektöründe Malta'ya tanınan diğer bir geçiş süresi ise, sektöre uygulanabilecek ilave vergilere ilişkin 3950/92/EEC sayılı Tüzüğe dayanıyor. Tüzüğün ilgili maddesi, yağ içeriği dahil, arz edilen veya satın alınan süt miktarının belirlenmesinde dikkate alınması gereken süt özelliklerine açıklık getiriyor. AB'nin bu konuda tanıdığı geçiş süresi, Malta'ya, arz edilen sütün içerdiği yağ oranının belirlenmesi konusunda, 01.05.2009'a kadar süre tanıyor ve Malta'yı, bu süre içerisinde, ilave vergilerin hesaplanmasında kullanılması gereken yağ içeriği ile ilgili düzenleme hükümlerinden muaf tutuyor.

Bunun yanı sıra, taze kırmızı et üretim ve ticaretini olumsuz yönde etkileyen sağlık sorunları ile ilgili 64/433/EEC sayılı Direktif kapsamında Letonya 31.12.2005'e; Çek Cumhuriyeti, Litvanya, Macaristan ve Slovakya 31.12.2006'ya Polonya ise 31.12.2007'ye kadar geçiş süresi almış bulunuyor. Et ürünleri üretim ve ticaretini olumsuz yönde etkileyen sağlık sorunlarına ilişkin 77/99/EEC sayılı Direktif'e uyum için ise Letonya'ya 31.12.2005'e; Çek Cumhuriyeti'ne, Litvanya ve Slovakya'ya 31.12.2006'ya; Polonya'ya 31.12.2007'ye kadar uyumu erteleme imkanı tanınmış bulunuyor. Bugün itibarıyla ikisi de yürürlükten kaldırılmış olan söz konusu düzenlemelerin yerini,

hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını düzenleyen 853/2004/EC sayılı Tüzük ile insan tüketimine sunulan hayvansal kökenli gıdaların resmi kontrollerinin organizasyonu için spesifik kurallar getiren 854/2004/EC sayılı Tüzük almış durumda.

AB'nin hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kuralları, halihazırda 853/2004/EC sayılı Tüzük kapsamında düzenleniyor. Söz konusu Tüzük, 2004 yılında AB'ye üye olan ülkelerin, kırmızı et ve süt sektörlerine ilişkin geçiş süreleri aldıkları ve aynı yıl yürürlükten kaldırılan bir çok düzenlemenin yerine geçmiş bulunuyor. Bu düzenlemelerden biri de, Letonya'nın 31.12.2005; Çek Cumhuriyeti, Litvanya ve Polonya'nın 31.12.2006; Malta'nın ise 31.12.2009'a kadar geçiş süresi aldığı 92/46/EEC sayılı, Çiğ süt, ısıtılmış işlem görmüş süt ve süt bazlı ürünlerin üretim ve piyasaya arzında sağlık şartlarına ilişkin Direktif.

Bugünkü 853/2004/EC sayılı Tüzük kapsamına giren bir başka düzenleme de, Letonya'nın 31.12.2005; Litvanya'nın 31.12.2010 ve Polonya'nın 31.12.2007'ye kadar geçiş süreleri elde ettikleri, kıyma ve et karışımlarının pazarlanması ve üretimine ilişkin 94/65/EC sayılı Direktif. Söz konusu ülkelerde faaliyet gösteren bazı işletmelere tanınan geçiş süreleri, esas olarak Direktif'in, bu ürünlerin muhtevalarını ve sağlık sertifikası alabilmeleri için gerekli koşulları içeren hükümlerine dayanıyor.

Bulgaristan ve Romanya ise AB'ye 2007 yılında üye oldukları için, aldıkları geçiş süreleri de, doğrudan, AB ile müzakere sürecini yürüttükleri dönemde yayınlanan 853/2004/EC sayılı Tüzük kapsamındaki hükümleri içeriyor. Bu ülkeler, düzenlemenin, kesimhanelerde uyulması gereken sağlık ve hijyen koşullarını; kıyma, et karışımları ve mekanik olarak ayrılmış etlerin hazırlandığı tesislerin tâbî olduğu sağlık ve hijyen kurallarını, kullanılan hammaddelere ve üretim sonrası işlemlere ilişkin hijyen koşullarını ve etiketleme yükümlülüklerini içeren maddelerine uyum için 31.12.2009'a kadar geçiş süresi almış bulunuyor. Romanya, ayrıca gıda ürünlerinde hijyen koşullarını



düzenleyen 852/2004/EC sayılı Tüzüğü, tesislerin, gıda ürünlerinin hazırlandığı ve işlendiği bölümlerinde uyulması gereken hijyen koşullarına ilişkin olarak 31.12.2009 tarihine kadar geçiş süresi elde etmiş durumda.

852/2004/EC ve 853/2004/EC sayılı tüzüklere ve bu tüzüklerin yerini aldığı diğer düzenlemelere ilişkin geçiş süreleri alan işletmeler, uyum tarihini belirli bir süre için ertelemiş olmakla birlikte, geçiş süresi boyunca ürettikleri ürünlerin özel bir sağlık işareti taşıması, sadece buldukları ülkenin iç pazarında piyasaya sürülebilmesi gibi kısıtlayıcı yükümlülüklerle tâbi tutuluyor. Katılım Antlaşması'nda ayrıca, bu işletmelerin, geçiş dönemi sonunda, gerekli koşulları yerine getirmemeleri halinde kapatılacaklarına dair bir hüküm bulunuyor.

Çevre faslı altında yer alan ve kentsel atıklar ile bazı endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanan atıkların toplanması, artırılması ve deşarjı konularını düzenleyen Kentsel Atıksu Direktifi, AB'ye son genişleme dalgası ile katılan 12 yeni üye ülkenin de, geçiş süreleri aldığı düzenlemelerin başında geliyor. Direktif'e uyumun, üyelik sonrasında ertelenmesini sağlayan söz konusu ülkelerden: Litvanya, 31.12.2009'a; Çek Cumhuriyeti, GKRY ve Estonya 31.12.2010'a; Bulgaristan, 31.12.2014'e; Letonya, Slovenya ve Slovakya, 31.12.2015'e, Romanya 31.12.2018'e kadar geçiş süresi almış bulunuyor. Macaristan, düzenlemenin farklı maddelerine yönelik olarak 31.12.2008'den 31.12.2015'e; Malta, 31.10.2006'dan 31.03.2007'e; Polonya, 31.12.2010'dan 31.12.2015'e kadar değişen sürelerde geçiş süresi elde etmiş durumdadır.

Yine çevre faslı altında yer alan "Entegre Kirliliğin Önlenmesi ve Kontrolü"ne ilişkin Direktif de, yeni üye ülkelerin geçiş süresi aldıkları düzenlemelerden birini oluşturuyor. Kırmızı et ve süt sektörlerinde faaliyet gösteren ve belirli bir kapasitenin üzerindeki işletmeleri yakından ilgilendiren düzenlemeye ilişkin olarak 1997 tarihinden önce faaliyete başlayan tesisler için: Letonya ve Polonya 31.12.2010'a; Slovenya, Slovakya ve Bulgaristan 31.12.2011'e; Romanya ise 31.12.2015'e kadar geçiş süreleri elde etmiş bulunuyor.⁵⁴



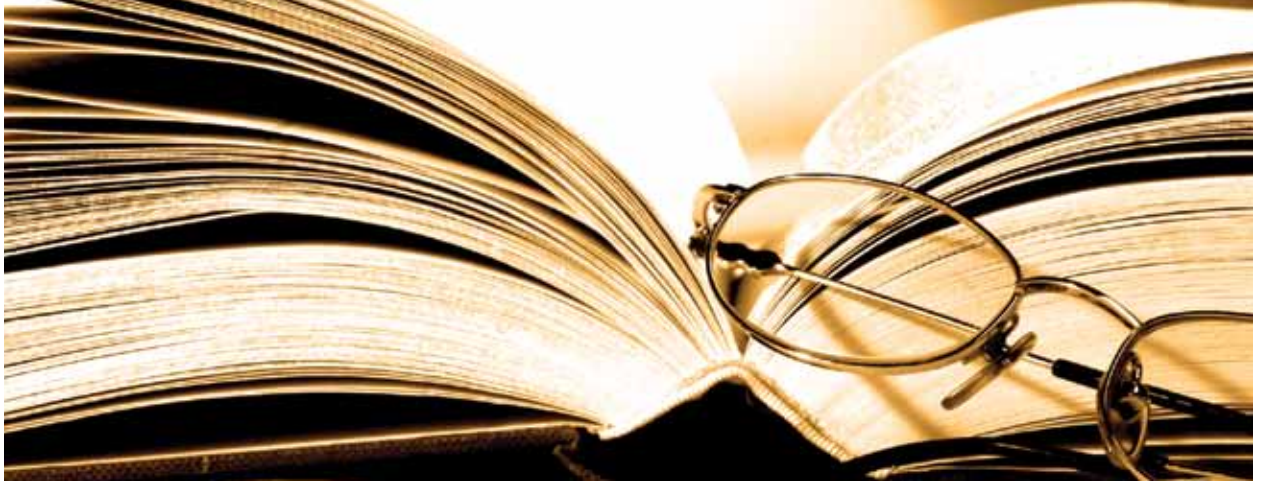
(54) Bu çalışmada yer verilen 2008/1/EC sayılı düzenleme, söz konusu ülkelerin geçiş süresi aldıkları 96/61/EC sayılı Direktifi yürürlükten kaldırarak yerine geçmiştir.



ULUSAL SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ KOTALARI

(1 Nisan 2008 - 31 Mart 2015 arası, 12 aylık her bir dönem için, ton cinsinden)

Üye Devlet	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13	2013/14	2014/15
Belçika	3 427 288,740	3 461 561,627	3 496 177,244	3 531 139,016	3 566 450,406	3 602 114,910	3 602 114,910
Bulgaristan	998 580,000	1 008 565,800	1 018 651,458	1 028 837,973	1 039 126,352	1 049 517,616	1 049 517,616
Çek Cum.	2 792 689,620	2 820 616,516	2 848 822,681	2 877 310,908	2 906 084,017	2 935 144,857	2 935 144,857
Danimarka	4 612 619,520	4 658 745,715	4 705 333,172	4 752 386,504	4 799 910,369	4 847 909,473	4 847 909,473
Almanya	28 847 420,391	29 135 894,595	29 427 253,541	29 721 526,076	30 018 741,337	30 318 928,750	30 318 928,750
Estonya	659 295,360	665 888,314	672 547,197	679 272,669	686 065,395	692 926,049	692 926,049
İrlanda	5 503 679,280	5 558 716,073	5 614 303,234	5 670 446,266	5 727 150,729	5 784 422,236	5 784 422,236
Yunanistan	836 923,260	845 292,493	853 745,418	862 282,872	870 905,700	879 614,757	879 614,757
İspanya	6 239 289,000	6 301 681,890	6 364 698,709	6 428 345,696	6 492 629,153	6 557 555,445	6 557 555,445
Fransa	25 091 321,700	25 342 234,917	25 595 657,266	25 851 613,839	26 110 129,977	26 371 231,277	26 371 231,277
İtalya	10 740 661,200	11 288 542,866	11 288 542,866	11 288 542,866	11 288 542,866	11 288 542,866	11 288 542,866
GKRY	148 104,000	149 585,040	151 080,890	152 591,699	154 117,616	155 658,792	155 658,792
Letonya	743 220,960	750 653,170	758 159,701	765 741,298	773 398,711	781 132,698	781 132,698
Litvanya	1 738 935,780	1 756 325,138	1 773 888,389	1 791 627,273	1 809 543,546	1 827 638,981	1 827 638,981
Lüksemburg	278 545,680	281 331,137	284 144,448	286 985,893	289 855,752	292 754,310	292 754,310
Macaristan	2 029 861,200	2 050 159,812	2 070 661,410	2 091 368,024	2 112 281,704	2 133 404,521	2 133 404,521
Malta	49 671,960	50 168,680	50 670,366	51 177,070	51 688,841	52 205,729	52 205,729
Hollanda	11 465 630,280	11 580 286,583	11 696 089,449	11 813 050,343	11 931 180,847	12 050 492,655	12 050 492,655
Avusturya	2 847 478,469	2 875 953,254	2 904 712,786	2 933 759,914	2 963 097,513	2 992 728,488	2 992 728,488
Polonya	9 567 745,860	9 663 423,319	9 760 057,552	9 857 658,127	9 956 234,709	10 055 797,056	10 055 797,056
Portekiz	1 987 521,000	2 007 396,210	2 027 470,172	2 047 744,874	2 068 222,323	2 088 904,546	2 088 904,546
Romanya	3 118 140,000	3 149 321,400	3 180 814,614	3 212 622,760	3 244 748,988	3 277 196,478	3 277 196,478
Slovenya	588 170,760	594 052,468	599 992,992	605 992,922	612 052,851	618 173,380	618 173,380
Slovakya	1 061 603,760	1 072 219,798	1 082 941,996	1 093 771,416	1 104 709,130	1 115 756,221	1 115 756,221
Finlandiya	2 491 930,710	2 516 850,017	2 542 018,517	2 567 438,702	2 593 113,089	2 619 044,220	2 619 044,220
İsveç	3 419 595,900	3 453 791,859	3 488 329,778	3 523 213,075	3 558 445,206	3 594 029,658	3 594 029,658
İngiltere	15 125 168,940	15 276 420,629	15 429 184,836	15 583 476,684	15 739 311,451	15 896 704,566	15 896 704,566



AB MEVZUATI

- 1234/2007/EC sayılı, Ortak Tarım Piyasaları Düzeni'ni tesis eden ve bazı tarım ürünleri hakkında özel hükümler getiren Tüzük
- 1249/2008/EC sayılı, sığır, domuz ve koyun karkaslarının sınıflandırılmasına ilişkin Topluluk skalalarının uygulanması ve ilgili fiyatların raporlanması hakkındaki detaylı kuralları belirleyen Tüzük
- 445/2007/EC sayılı, Sürülebilir yağlara yönelik standartlar ve süt ve süt ürünlerinin pazarlanmasında kullanılan tanımlamaların korunması ile ilgili düzenlemelerin uygulanmasına ilişkin detaylı kuralları belirleyen Tüzük
- 73/2009/EC sayılı, Ortak Tarım Politikası kapsamında çiftçilere yönelik doğrudan destek programları için ortak kurallar belirleyen ve çiftçilere yönelik bazı destek programları tesis eden Tüzük
- 2001/114/EC sayılı, İnsan tüketimine yönelik tamamen veya kısmen dehidrate edilmiş belirli konserve sütlerle ilişkin Direktif
- 82/894/EEC sayılı, Topluluk içinde hayvan hastalıklarının bildirimine ilişkin Direktif
- 999/2001 sayılı, Bulaşıcı süngerimsi beyin hastalıklarının (TSE) önlenmesi, kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin

kuralları belirleyen Tüzük

- 2003/85/EC sayılı, Şap hastalığının kontrolüne dair Topluluk Önlemlerini içeren Direktif
- 78/52/EEC sayılı, Sığırlarda bruselloz, tüberküloz ve enzotik lekozun hızlandırılmış eradikasyonuna yönelik ulusal plan için Topluluk kriterlerini belirleyen Direktif
- 91/68/EEC sayılı, Koyun ve keçi türü hayvanların Topluluk içi ticaretini etkileyen sağlık sorunlarına ilişkin Direktif
- 2000/75/EC sayılı, Mavi dil hastalığının kontrolü ve eradikasyonuna ilişkin spesifik hükümler belirleyen Direktif
- 98/58/EC sayılı, Çiftçilik amacıyla tutulan hayvanların korunmasına ilişkin Direktif
- 2008/119/EC sayılı, Buzağların korunmasına ilişkin asgari standartları belirleyen Direktif
- 1/2005/EC sayılı, Hayvanların nakil ve ilgili işlemler sırasında korunmasına ilişkin Tüzük
- 1255/97/EC sayılı, Kontrol noktalarına ilişkin kriterleri belirleyen Tüzük
- 93/119/EC sayılı, Hayvanların kesim veya öldürme işlemleri sırasında korunmasına ilişkin Direktif
- 1099/2009/EC sayılı, Hayvanların kesim esnasında korunmasına ilişkin Konsey Tüzüğü



- 852/2004/EC sayılı, Gıda maddelerinde hijyene ilişkin Tüzük
- 853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük
- 854/2004/EC sayılı, İnsan tüketimine sunulan hayvansal kökenli gıdaların resmi kontrollerinin organizasyonu için spesifik kurallar getiren Tüzük
- 1333/2008/EC sayılı, Gıda katkı maddelerine ilişkin Tüzük
- 1334/2008/EC sayılı, Aromalar ve gıdalarda kullanılan bazı aroma özellikli gıda bileşenlerine ilişkin Tüzük
- 2002/99/EC sayılı, İnsan tüketimine yönelik hayvansal kaynaklı ürünlerin üretimi, işlenmesi, dağıtımı ve AB'ye girişine ilişkin hayvan sağlığı kurallarını belirleyen Direktif
- 97/78/EC sayılı, Üçüncü ülkelerden Topluluğa ithal edilen ürünlere yönelik veteriner kontrollerinin organizasyonuna ilişkin ilkeleri belirleyen Direktif
- 136/2004/EC sayılı, Üçüncü ülkelerden ithal edilen ürünlere Topluluk sınır kontrol noktalarında uygulanan veteriner kontrollerine ilişkin prosedürleri belirleyen Tüzük
- 2009/821/EC sayılı, Sınır kontrol noktalarının güncel listesini içeren Komisyon Kararı
- 206/2010/EC sayılı, Belirli hayvan ve taze etlerin AB'ye girişi için izin verilen üçüncü ülke, bölge veya arazi listeleri ile veterinerlik sertifikası yükümlülüklerini ortaya koyan Tüzük
- 2007/777/EC sayılı, Üçüncü ülkelerden, insan tüketimine yönelik belirli et ürünleri ile işlenmiş mide, mesane ve bağırsak ithalatına ilişkin hayvan ve kamu sağlığı koşulları ile sertifika modellerini belirleyen Karar
- 2000/572/EC sayılı, Üçüncü ülkelerden yapılan hazırlanmış et ithalatına ilişkin hayvan, kamu sağlığı ve veterinerlik sertifikası koşullarını belirleyen Karar
- 89/662/EEC sayılı, İç Pazar'ın tamamlanması amacıyla Topluluk içi veteriner kontrollerini düzenleyen Direktif
- 1999/710/EC sayılı, Üye devletlerin kıyma ve hazırlanmış et ithalatına izin verdiği üçüncü ülke tesislerini listeleyen Karar
- 605/2010/EC sayılı, AB'ye, insan tüketimine yönelik çiğ süt ve süt ürünleri girişine ilişkin hayvan/kamu sağlığı ve veteriner sertifikalandırma koşullarını belirleyen Tüzük
- 97/252/EC sayılı, Üye devletlerin, insan tüketimine yönelik süt ve süt ürünleri ithalatına izin verdiği üçüncü ülke işletmelerini listeleyen Karar
- 1760/2000/EC sayılı, Sığır cinsi hayvanların kimliklendirilmesi, kayıt altına alınmasına ilişkin bir sistem oluşturulması ve sığır eti ve ürünlerinin etiketlenmesine ilişkin Tüzük
- 21/2004/EC sayılı, Koyun ve keçi cinsi hayvanların kimliklendirilmesi ve kayıt altına alınmasına ilişkin bir sistem kurulmasına ilişkin Tüzük
- 92/119/EEC sayılı, Belirli hayvan hastalıklarının kontrolüne dair genel Topluluk önlemlerini ve domuzların veziküler hastalığına dair özel önlemleri belirleyen Direktif
- 2004/216/EC sayılı, Topluluk içinde hayvan hastalıklarının bildirimine ilişkin 82/894/EEC sayılı Direktif'e bazı hayvan hastalıklarını ilave eden Komisyon Kararı
- 178/2002/EC sayılı, Gıda yasasının genel ilkeleri ve gereksinimlerini belirleyen, Avrupa Gıda Güvenliği Otoritesi'ni (EFSA) kuran ve gıda güvenliğine ilişkin prosedürleri ortaya koyan Tüzük
- 2005/176/EC sayılı, Topluluk içinde hayvan hastalıklarının bildirimine ilişkin 82/894/EEC sayılı Direktif'e ilişkin kodlamaları içeren Komisyon Kararı
- 96/22/EC sayılı, Hayvan besiciliğinde bazı hormonal ve tyrostatik etkiye sahip bazı maddeler ve betaagonistlerin kullanımının yasaklanmasına ilişkin Direktif
- 96/23/EC sayılı, Canlı hayvanlar ve hayvansal ürünlerdeki bazı maddelerin ve bunların kalıntılarının izlenmesine ilişkin Direktif
- 315/93/EC sayılı, Gıdalardaki bulaşanlara ilişkin prosedürleri belirleyen Tüzük, 1881/2006/EC sayılı, Gıda maddelerindeki bazı bulaşanlara ilişkin azami seviyeleri belirleyen Tüzük
- 396/2005/EC sayılı, Bitki ve hayvan menşeli gıda ve yemlerdeki pestisitlerin azami kalıntı limitlerine ilişkin Tüzük
- 1999/2/EC sayılı, Işınlanmış gıda ve gıda bileşenleri ile ilgili üye devletlerin kanunlarının yakınlaştırılmasına



ilişkin Direktif

- 1999/3/EC sayılı, Işınlanmış gıda ve gıda bileşenleri ile ilgili Topluluk listesi oluşturulmasına ilişkin Direktif
- 1216/2007/EC sayılı, 509/2006/EC sayılı Tüzüğün uygulanışına ilişkin detaylı kuralları belirleyen Tüzük
- 1898/2006/EC sayılı, 510/2006/EC sayılı Tüzüğün uygulanışına ilişkin detaylı kuralları belirleyen Tüzük
- 2006/968/EC sayılı, Koyun ve keçi cinsi hayvanların elektronik kimliklendirilmesine ilişkin ilke ve prosedürleri belirleyen Karar
- 1881/2006/EC sayılı, Gıda maddelerindeki bazı bulaşanlara ilişkin azami seviyeleri belirleyen Tüzük
- 509/2006/EC sayılı, Geleneksel özellikli tarım ürünleri ve gıda maddelerinin garanti altına alınmasına ilişkin Tüzük
- 510/2006/EC sayılı, Tarım ürünleri ve gıda maddelerinde mahreç işaretlerinin ve menşe adlarının korunması hakkında Tüzük
- 853/2004/EC sayılı, Hayvanlardan elde edilen gıdalara ilişkin hijyen kurallarını belirleyen Tüzük
- 834/2007/EC sayılı, Organik üretim ve organik ürünlerin etiketlenmesine ilişkin Tüzük
- 2008/1/EC sayılı, Entegre kirliliğin önlenmesi ve kontrolüne ilişkin Direktif
- 91/271/EEC sayılı, Kentsel atıksu arıtımı hakkında Direktif
- COM(2007)844 sayılı, Endüstriyel emisyonlara ilişkin Direktif teklifi
- "2020 yılına doğru Ortak Tarım Politikası: Gelecekte ortaya çıkacak gıda, doğal kaynaklar ve topraksal sorunlarla başa çıkabilmek" başlıklı Tebliğ

TÜRK MEVZUATI

- 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, 13 Haziran 2010 tarih ve 27610 sayılı Resmi Gazete
- Kırmızı Et ve Et Ürünleri Üretim Çalışma ve Denetleme Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, 5 Ocak 2005 tarih ve 25691 sayılı Resmi Gazete
- Coğrafi İşaretlerin Korunması Hakkında Kanun Hükmünde

Kararname, 27 Haziran 1995 tarih ve 22326 sayılı Resmi Gazete

- Sığır Cinsi Hayvanların Tanımlanması, Tescili ve İzlenmesi Yönetmeliği, 28 Temmuz 2002 tarih ve 24829 sayılı Resmi Gazete
- Koyun Ve Keçi Türü Hayvanların Tanımlanması, Tescili Ve İzlenmesi Yönetmeliği, 10 Şubat 2009 tarih ve 27137 sayılı Resmi Gazete
- Bruselloz ile Mücadele Yönetmeliği, 3 Nisan 2009 tarih ve 27189 sayılı Resmi Gazete
- Sığır Bovine Tüberkülozu Yönetmeliği, 2 Nisan 2009 tarih ve 27188 sayılı Resmi Gazete
- Gıda Güvenliği ve Kalitesinin Denetimi ve Kontrolüne Dair Yönetmelik, 26 Eylül 2008 tarih ve 27009 sayılı Resmi Gazete
- Çiğ Süt Ve Isıl İşlem Görmüş İçme Sütleri Tebliği, 14 Şubat 2000 tarih ve 23964 sayılı Resmi Gazete
- Gıda ve Gıda ile Temasta Bulunan Madde ve Malzemelerin Piyasa Gözetimi, Kontrolü ve Denetimi ile İşyeri Sorumluluklarına Dair Yönetmeliğin Değiştirilmesine İlişkin Yönetmelik, 30 Mart 2005 tarih ve 25771
- 5262 sayılı Organik Tarım Kanunu, 1 Aralık 2004 tarih ve 25659 sayılı Resmi Gazete
- Organik Tarımın Esasları ve Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik, 18 Ağustos 2010 tarih ve 27676 sayılı Resmi Gazete
- Gıda Değeri Olan Hayvanlara Uygulanması Yasaklanan ve Belli Şartlara Bağlı Hormon ve Benzeri Maddeler Hakkında Tebliğ, 19 Mart 2003 tarih ve 25143 sayılı Resmi Gazete
- Canlı Hayvanlar ve Hayvansal Ürünlerde Belirli Maddeler ile Bunların Kalıntılarının İzlenmesi İçin Alınacak Önlemlere Dair Yönetmelik, 19 Ocak 2005 tarih ve 25705 sayılı Resmi Gazete
- Gıda Maddelerinde Belirli Bulaşanların Maksimum Seviyelerinin Belirlenmesi Hakkında Tebliğ, 23 Eylül 2002 tarih ve 24885 sayılı Resmi Gazete
- Gıda Maddelerinde Bulunmasına İzin Verilen Pestisitlerin Maksimum Kalıntı Limitleri Tebliği, 29 Temmuz 2008 tarih



ve 26951 sayılı Resmi Gazete

- Renklendiriciler ve Tatlandırıcılar Dışındaki Gıda Katkı Maddeleri Tebliği, 22 Mayıs 2008 tarih ve 26883 sayılı Resmi Gazete
- Türk Gıda Kodeksi Yönetmeliği, 16 Kasım 1997 tarih ve 23172 sayılı Resmi Gazete
- Gıda İşinlama Yönetmeliği 6 Kasım 1999 tarih ve 23868 sayılı Resmi Gazete
- Gıda İşinlama Yönetmeliği'nde Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik, 15 Ekim 2002 tarih ve 24907 sayılı Resmi Gazete
- Radyasyon Güvenliği Tüzüğü, 7 Eylül 1985 tarih ve 18861 sayılı Resmi Gazete
- Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği, 8 Ocak 2006 tarih ve 26047 sayılı Resmi Gazete
- Kentsel Atıksu Arıtımı Yönetmeliği Hassas ve Az Hassas Su Alanları Tebliği, 27 Haziran 2009 tarih ve 27271 sayılı Resmi Gazete
- Atıksu Arıtma Tesisleri Teknik Usuller Tebliği, 20 Mart 2010 tarih ve 27527 sayılı Resmi Gazete
- Coğrafi İşaretlerin ve Geleneksel Özellikli Ürün Adlarının Korunması Hakkında Kanun Taslağı
- Gıda Hijyeni Yönetmeliği taslağı
- Gıda İşletmelerinin Kayıt Ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik taslağı
- Resmi Kontrollere İlişkin Yönetmelik taslağı

DİĞER BELGELER

- Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri Sanayicileri Derneği (ASÜD), Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi Raporu, Mart 2010
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Türkiye'nin Katılım Süreci için AB Stratejisi, 2010-2011 Eylem Planı, Mart 2010
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı (2007-2013)
- Avrupa Birliği Genel Sekreterliği, Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye'nin Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Politikası Müktesebatına Uyum Kapsamında

Yapılacak Değişiklikler hakkında Bilgi Notu, 2010

- Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Program, 31 Aralık 2008 tarih ve 27097 (5. Mükerrer sayılı) Resmi Gazete
- Avrupa Komisyonu, Gıda maddelerinde kalıntılar ve bulaşanlara ilişkin Rapor, Şubat 2003
- Avrupa Komisyonu, Gıdalarda pestisit kalıntılarına ilişkin yeni kurallar, Eylül 2008
- Avrupa Komisyonu, HACCP ilkelerine dayanan prosedürlerin uygulanmasına ilişkin rehber, Kasım 2005
- Avrupa Komisyonu, AB'de Tarım – İstatistik ve Ekonomik Bilgiler Raporu, 2009
- Avrupa Komisyonu, Kaliteli Tarım Ürünlerine İlişkin AB Politikası, 2007
- Avrupa Komisyonu, Tarım Ürünlerinde Kaliteli Politikasına İlişkin Tebliğ, 2009
- Avrupa Komisyonu Tarım ve Kırsal Kalkınma Genel Müdürlüğü, "Ortak Tarım Politikası Mercak Altında: Piyasa Müdahalesinden Politika Yenilikçiliğine", Tarım Politikası Perspektifleri Raporu, Rapor No:1, Aralık 2009
- Avrupa Komisyonu, Sağlık ve Tüketiciler Genel Müdürlüğü, Gıda ve Veterinerlik Ofisi (FVO), "AB'ye ihraç edilmesi planlanan süt ve süt kaynaklı ürünlere yönelik hayvan ve kamu sağlığı kontrollerinin durumunu değerlendirmek amacıyla, 30 Ekim - 7 Kasım 2008 tarihleri arasında Türkiye'de gerçekleştirilen incelemelere ilişkin nihai rapor", 2008
- Avrupa Komisyonu, Türkiye 2010 yılı İlerleme Raporu, 9 Kasım 2010
- Ayhan Durusu, "Kentsel Atıksu Arıtma Yönergesi" başlıklı sunum, Haziran 2005
- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Gıda Görünümü – Küresel Piyasa Analizi, Haziran 2009, Aralık 2009 ve Haziran 2010
- Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü İstatistikleri (FAOSTAT), 2008
- Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013), Gıda Sanayii, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2007



- Dilek Çevik, Avrupa Birliği'nde Hayvansal Kökenli Gıdaların Hijyeni Ve Resmi Kontrolleri, Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB Uzmanlık Tezi, 2008
- Duru Kut, Avrupa Birliği'nde Hayvan Hareketlerinin, Hayvan Hastalıkları Kontrol Sistemlerindeki Önemi Ve Türk Mevzuatının Uyumu, Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB Uzmanlık Tezi, 2008
- Emine Özlem Pidecioğlu Dedeyi, Avrupa Birliği'nde Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvanlara Ait Zootekni Mevzuatının İncelenmesi ve Türkiye'deki Durum, Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB Uzmanlık Tezi, 2008
- Esra Gültekin, Avrupa Birliği Gıda Politikasındaki Gelişmeler Ve Türkiye, Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB Uzmanlık Tezi, 2005
- Gökhan Güder, Avrupa Birliği Gıda Güvenliği Politikası ve Üyelik Sürecinde Türkiye'ye Yansımaları, Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, Uzmanlık Tezi, 2006
- İGEME, Süt Ürünleri Raporu, 2010
- İrlanda Gıda Güvenliği Kurumu, Kimyasal Bulaşanlar Mevzuatı, 2009
- M.Özgür Bozçağa, Damla Cihangir, "AB ile müzakerelerde Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Başlığı", İKV Değerlendirme Notu, No:18, Temmuz 2010
- Ömer Barış İnce, Avrupa Birliği Veteriner Harcamaları ve Çiftlik Hayvanlarının Epidemik Hastalıklarında Risk Finansman Modeli, Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB Uzmanlık Tezi, 2008
- R. Pınar Doğu Gürsu, Avrupa Birliği'nde Kalite Politikası Ve Türkiye'nin Uyumu, Tarım Ve Köyişleri Bakanlığı Dış İlişkiler ve Avrupa Birliği Koordinasyon Dairesi Başkanlığı, AB Uzmanlık Tezi, 2008
- Ruhşan Özdemir Çıfçı, Ülkemizde HACCP Sisteminin Yasal Süreci, İzmir İl Tarım Müdürlüğü, Kasım 2008
- T.L.T Nguyen, J.E. Hermansen ve L. Mogensen, "AB'de çeşitli et üretim sistemlerinin çevresel etkileri", 2010
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, "Ortak Piyasa Düzenleri Alt Çalışma Grup Raporları", Cilt-1, Haziran 2006
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, "Süt ve Süt Ürünleri Durum ve Tahmin 2007-2008 Raporu"
- TÜİK, Hayvansal Üretim İstatistikleri, 2009
- Türkiye Et, Süt ve Gıda Üreticileri Derneği (SET-BİR), "2010 Türkiye'de Süt Tüketimi" Araştırması, 2010





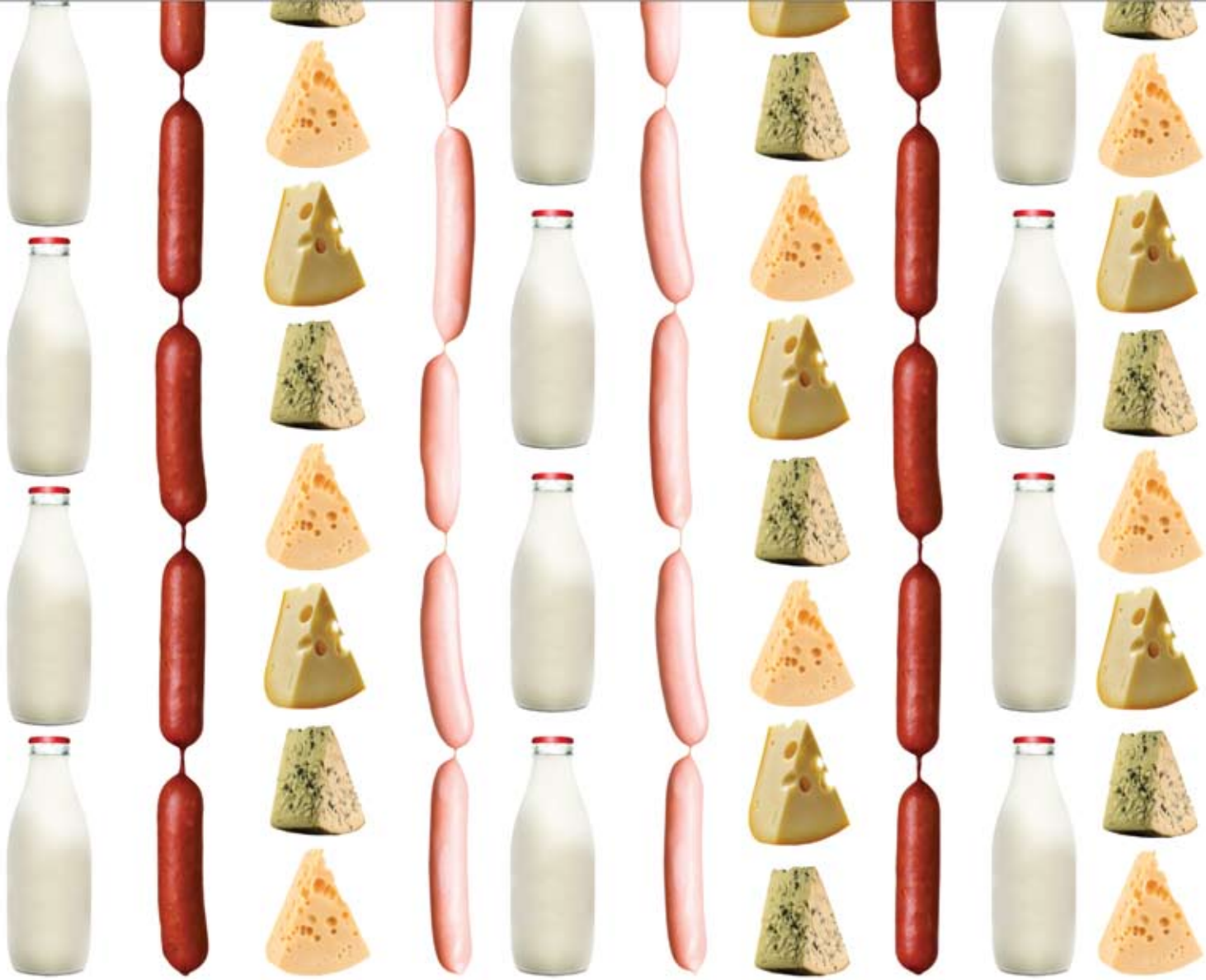
Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul

Avrupa İşletmeler Ağı Avrupa Komisyonu tarafından işletmelere AB mevzuatı, dış ticaret ve teknoloji alanında hizmet vermek üzere kurulan merkezlerde oluşuyor. **47 ülkede, 572 kuruluş** bünyesinde faaliyet gösteren merkezlerde **3000'e yakın uzman**; AB mevzuatı, politikaları, hibeleri, kredileri ve ihalelerine ilişkin bilgi sağlıyor, firmalara yeni pazarlar ve ticari işbirliği fırsatları bulmalarına yardımcı oluyor ve yeni teknolojilere ulaşmaları ve kendi teknolojilerini geliştirmeleri konusunda destek veriyor.

İstanbul Sanayi Odası bünyesinde faaliyet gösteren **Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi**, KOSGEB Boğaziçi Hizmet Merkezi, KOSGEB İstanbul Anadolu Yakası Hizmet Merkezi ve Sabancı Üniversitesi ortaklığı ve Trakya Bölgesi'nde bulunan 4 irtibat ofisi ile İstanbul ve Trakya Bölgesi'ndeki firmalara hizmet veriyor.

Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi işletmeleri, AB mevzuatı, mali yardım ve kredileri, AB'ye ihracatta uyulması gereken kurallar ve merkezlerin faaliyet gösterdiği 47 ülkede ortak arayışı konusunda bilgilendirirken, diğer yandan AB'nin AR-GE destekleri, 7. Çerçeve Programı ve teknoloji transferi konularında işletmelere destek sağlıyor.

Avrupa İşletmeler Ağı İstanbul Merkezi'nin ücretsiz danışmanlık hizmetlerinden faydalanmak ve etkinliklerinde yer almak için www.aia-istanbul.org adresine üye olabilirsiniz.



6 9 0 4 1 2 4 2 5 8 8 5 7 6 2 4 1 5 8 7 6 0 0 2 4 7 8 2 8

www.aia-istanbul.org

KOSGEB Boğaziçi Hizmet Merkezi
 Boğaziçi Üniversitesi Kuzey Kampüsü
 B Kapsi - R.Hisarüstü - 34342 İstanbul
 T : +90 212 287 45 86
 F : +90 212 287 45 93
www.tekmer.boun.edu.tr

KOSGEB İstanbul Anadolu Yakası Hizmet Merkezi
 İMES San. Sit. C Blok 308. Sok. No. 46
 Y.Dudullu - 34776 İstanbul
 T : +90 216 313 10 91
 F : +90 216 364 81 54
www.imes.kosgeb.gov.tr

İSTANBUL SANAYİ ODASI
 Meşrutiyet Caddesi No. 62
 Tepebaşı - 34430 İstanbul
 T : +90 212 292 21 57
 F : +90 212 293 55 65
www.iso.org.tr

SABANCI ÜNİVERSİTESİ
 Orhanlı Tuzla
 34956 İstanbul
 T : +90 216 483 96 48
 F : +90 216 483 91 18
www.sabanciuniv.edu



(Elektronik) ISBN 978-9944-60-800-8
 ISBN 978-9944-60-799-5